

UNIVERZITA PARDUBICE

FILOSOFICKÁ FAKULTA

Tadeáš Baláček

**Klub českých turistů a Krkonoše před
1. světovou válkou**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Zbyněk Vydra, Ph.D.

Pardubice 2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tadeáš Baláček**
Osobní číslo: **H14374**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Klub českých turistů a Krkonoše před 1. světovou válkou**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je popis a zevrubná analýza činnosti Klubu českých turistů v regionu Krkonoš před první světovou válkou. Hlavním pramenem bude ústřední periodikum KČT - Časopis turistů; dále dobové turistické průvodce a další dobový tisk zabývající se turistikou a aktivitami KČT v daném regionu. Zejména bude sledována rivalita KČT s německými organizacemi podobného typu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BUCHAR, Jan, Bucharovy výlety do Krkonoš, Jilemnice 1911.

Časopis turistů (ročníky 1889-1914).

KARDA, Rudolf, Popis Krkonoš a výletní cesty s mapkou, Jilemnice 1885.

Krkonoše - turistický průvodce, Turnov 19-.

KURZ, Vilém, Vzhůru na Krkonoše! Stručný průvodce, Praha 1899.

Pohledy z Krkonoš, Jilemnice 1901.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Zbyněk Vydra, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2017**

prof. PhDr. Karel Ryděl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a pramenů.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. 6. 2018

Tadeáš Baláček

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Zbyňkovi Vydrovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracovávání mé bakalářské práce.

Anotace

Práce se zaměřuje na aktivity Klubu českých turistů v Krkonoších před první světovou válkou. Velký důraz je brán na jilemnický odbor KČT, který jakožto největší odbor v Krkonoších významně přispěl nejen k rozvoji turistiky v našich nejvyšších horách. Práce se zaměřuje na také nelehké soužití mezi Čechy a Němci, které se v rámci krkonošské turistiky projevuje nejenom na boji o ovládnutí kopce Žalý, ale také v množství vandalských činů či konfliktech při pronajímání krkonošských bud.

Klíčová slova

Turistika, Klub českých turistů, Buchar Jan, Krkonoše, Rakousko-Uhersko, Jilemnice

Title

Czech Tourist Club and the Giant Mountains before the First World War.

Abstract

The bachelor thesis focuses on the activities of the Czech Tourist Club (KČT) in the Giant Mountains before the First World War. Great emphasis is being placed on the Jilemnical unit of the KČT, which, as the largest one in the Giant Mountains, contributed not only to the development of tourism in the Czech highest mountains. The work focuses on the difficult coexistence between the Czechs and the Germans, which manifests itself in the Giant Mountains tourism not only in the fight for the dominion of the Žalý hill, but also in several vandalistic acts or conflicts during the rental of Giant Mountains buds.

Key words

Tourism, Czech Tourist Club, Buchar Jan, Giant Mountains, Austria-Hungary, Jilemnice

Obsah

1	Úvod	9
2	Počátky turistiky v českých zemích	12
2.1	Předpoklady pro vznik turistiky	12
2.2	Organizovaná turistika	12
2.3	Počátky české organizované turistiky	13
2.4	Počátky KČT	14
2.5	První velké projekty KČT	15
2.6	Další činnost KČT	17
3	Jilemnický odbor	20
3.1	Počátky odboru v Jilemnici	20
3.1.1	První výlet jilemnického odboru.....	20
3.1.2	Další činnost odboru v prvním roce své existence	22
3.2	Chod odboru	23
3.3	Předsedové odboru	23
3.4	Další významní členové odboru	25
3.5	Stavění cest	27
3.5.1	Šmídova cesta.....	28
3.6	Členstvo	32
3.7	Přednášková činnost	32
3.7.1	Éra světelných obrázků.....	35
3.8	Publikační činnost	38
3.9	Vánoční nadílky	39
3.10	Společné výlety	40
3.10.1	Oblíbené trasy	41
3.10.2	První výlety jilemnického odboru.....	43
3.10.3	Druhý klubový výlet na Krkonoše	45
3.10.4	Další velké klubové výlety.....	46
3.10.5	První zimní výlety.....	47
3.10.6	Bucharova hlášení	49
3.10.7	Svatodušní svátky v Krkonoších.....	50
3.10.8	Vánoční svátky v Krkonoších	51
4	Žalý	53
4.1	Krkonošský spolek a výstavba rozhledny	53
4.2	Rozhledna na Žalém v režii jilemnického oboru	54
4.3	Další aktivity odboru na Žalém	55

4.4	Národnostní boj	56
5	Zimní turistika v Krkonoších	59
5.1	Období turistických spolků	60
5.2	Turistické jízdy na rohačkách	61
5.3	Počátky německého lyžování v Krkonoších do první světové války	62
5.4	Začátky českého lyžování v Krkonoších	65
6	Závěr	71
7	Seznam literatury	75

1 Úvod

Nejenom jako reakce na založení německých turistických organizací, vzniká v roce 1888 Klub českých turistů. Mladičský spolek měl již od počátku své existence velké ambice a do práce se pustil téměř ihned. Potřebnou sebedůvěru, ale také peníze a věhlas mu přinesly hned první dva velké projekty – výlet do Paříže a stavba Petřínské rozhledny.

Krátce po založení Klubu vznikají také první odbory. Puncem druhého mimopražského odboru se může pyšnit jilemnický odbor KČT, který byl založen v Krkonoších v červenci 1889. Možná právě proto, že měly německé turistické organizace před jilemnickým odborem skoro desetiletý náskok, začal spolek pracovat naplno již od svého založení. Jen do roku 1892 stál mladičský odbor za výstavbou nové turistické cesty, zřízení turistických nocleháren či vybudováním kamenné rozhledny. Nutno podotknout, že bez podpory mecenáše krkonošské turistiky hraběte Jana Harracha by se odbor jen stěží obešel.

Jilemnický odbor se rychle rozrůstal a v polovině 90. let patřil k jedním z největších odborů KČT. S podporou již zmiňovaného hraběte, ale také pražské centrály KČT označoval a stavěl nové cesty, pořádal stále pravidelněji výlety do hor a patřil také mezi hlavní propagátory do té doby ne příliš známého náčiní, lyží, díky nimž začaly naše nejvyšší hory navštěvovat turisté také v prozatím ve většině případů opomíjeném zimní období. Hlavně díky odboru se z Jilemnice stalo centrum českého lyžování v království.

Od poloviny 90. let odbor začíná odbor ve velkém také s další činností, s pořádáním přednášek. V této disciplíně vynikal dolnoštěpanický řídicí učitel Buchar, kterého si zanedlouho zvali po celých Čechách, aby přiblížil krásy a taje nejenom našich nejvyšších hor, ale také blízkých Jizerek či jihoslovanských zemí. Buchar využíval přednášky nejenom k propagaci, ale také k upozornění na problémy, které jeho oblíbený kraj trápily. Po upozornění na bídu a chudobu českých dětí v Krkonoších, které často neměly ani nejzákladnější zimní oblečení se charitativní akce Klubu s názvem „Vánoční stromek“ přesunuly také do Krkonoš. Od začátku nového století podporovaly kromě místních dětí také zdejší řemeslníky, kteří nové šatstvo vyráběli.

Od počátku nového století až do rozpoutání první světové války fungoval odbor již v zaběhnutých kolejích. Zřizovaly se nové cesty, pořádaly se výlety, sbírky a přednášky. Velkou ranou nejenom pro největší krkonošský odbor KČT se stala smrt hraběte Harracha v prosinci roku 1909. Daleko větší katastrofa nastala se začátkem první světové války, kdy spolek přišel o velkou část svého členstva a samotná aktivita se omezila na minimum.

Práce začíná kapitolou o počátcích české turistiky v Českém království. Snažím se podrobněji rozepsat skutečnosti, které vedly k rozmachu cestování za účelem poznání, ale také začátky samotného Klubu českých turistů. V krátkosti popisují obrovské množství aktivit Klubu, přes stavění nových cest, restauraci hradů, pořádání výletů až po publikační činnost spolku.

Největší částí práce je kapitola o odboru KČT v Jilemnici. Tento odbor, který byl po dlouho dobu jediným odborem KČT v Krkonoších¹ podporoval nejenom českou turistiku neúnavným způsobem. Za účelem nastínění atmosféry spolku a lepšího pochopení aktivit podrobněji popisují první rok tohoto spolku.

V následném segmentu popisují podrobněji nejvýznamnější členy spolku. Snažím se více přiblížit lidi, kteří turistice i přes vlastní osobní zaměstnání věnovali obrovské množství času. Zvláště

¹ Teprve v roce 1901 vzniká odbor ve Vysokém nad Jizerou. Velký podíl na vytvoření tohoto odboru ovšem nese odbor v Jilemnici.

zastávání úřadu předsedy vyžadovalo obrovské úsilí. Mezi osobnosti odboru, na které se v Krkonoších dodnes vzpomíná patřil řídící učitel Jan Buchar, lesmistři Harracha Ludvík Šmíd a Ferdinand Reich, ale také doktor Josef Vejnar. Pár řádků věnuji také čestnému členovi Klubu Janu Harrachovi a zakládajícímu členovi odboru a bývalému starostovi Jilemnice Františku Xaverovi Jerie.

Důležitou činností odboru bylo stavění nových a údržba a značení stávajících turistických cest. Odbor s pracemi začal již krátce po svém založení a až do začátku první světové války byl v této oblasti velice činný. Pro lepší představu o turistických stezkách jsem text doplnil dobovými mapami, na kterých jsem vykreslil cesty postavené odborem.

V knize *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vajnara*² zmiňuje ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici a autor mnoha publikací o našich nejvyšších horách doktor Jan Luštinec dosud plně nedoceněnou přednáškovou aktivitu jednatele jilemnického odboru Buchara. To mě inspirovalo se na téma podívat podrobněji. V následných řádcích popisuji skromný začátek přednáškových aktivit, přes „éru světelných obrazů“ až do poloviny první světové války, kdy pořádání přednášek utichá.

O nejoblíbenějších turistických trasách, prvním setkání turisty a horala, ale také o prvních velkých výletech a jejich atmosféře pojednává následující kapitola. Tuto část práce doplňují také zmínky o prvních výletech v zimě a sněhových hlášení, které Buchar začal psát do tisku. V neposlední řadě se snažím přiblížit trávení nejenom víkendů, ale také církevních svátků v Krkonoších.

Téma spolupráce mezi Čechy a Němci, ale také pozdější nevráživosti je vidět na historii Žalého, krkonošského vrchu mezi německým Vrchlabím a českou Jilemnicí. Jak Krkonošský spolek, tak i jilemnický odbor chtěly tento kopec, který nabízel nádherný výhled do okolí získat pod svoji kontrolu. V této části se snažím přiblížit historii zdejší rozhledny, ale také místní restaurace a jejího následného vyhoření.

V poslední části se více věnuji zimní turistice v Krkonoších. Od původu lyží a jejich významu, k prvním závodům, které přilákávaly stovky nadšených diváků, až po založení lyžařských organizací. V této části také blíže popisují lyžování německé, které se samostatně vyvíjelo ve Vrchlabí. Součástí této kapitoly jsou také zmínky o turistické jízdě na krkonošských sáních – rohačkách, ale také historie německé turistiky v Krkonoších.

Mezi hlavní zdroje mé práce patřil *Časopis turistů*, který Klub vydával již od roku 1889. K vypracování práce mi nejvíce pomohly výroční zprávy jilemnického odboru, ale také pozvánky na jednotlivé výlety a následná hodnocení výprav. Do *Časopisu* přispíval ve velkém množství také jednatel jilemnického odboru Buchar.³

Dalším velkým zdrojem informací byly protokoly jilemnického odboru, které se nacházejí ve fondu Krkonošského muzea v Jilemnici. Tyto knížečky obsahují velmi cenné zápisy z jednotlivých schůzí, které krásně vykreslují atmosféru a dění v odboru.⁴

Historii KČST popisuje brožura vydaná k 50. letému výročí založení Klubu.⁵ V této práci popisuje kolektiv autorů různé činnosti Klubu od vodní turistiky, cyklistiky, horolezectví přes jeskyňářskou činnost a stavění studentských nocleháren až po vydavatelskou činnost. Součástí knihy jsou také

² LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vajnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002.

³ *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1889-1948.

⁴ Krkonošské muzeum Jilemnice. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici. Protokoly jilemnického odboru KČT.

⁵ BRYNDA, Eduard, Jaroslav DOSTÁL a Bohumil PATER. *Padesát let Klubu československých turistů: na paměť padesátého výročí své práce*. Praha: Klub československých turistů, 1938.

kapitoly o historii Klubu, součty majetku, přehled žup a odborů a počty členů. V práci se ale člověk jen zřídka dočte o činnostech konkurenčních německých turistických spolků.

K práci mi výrazně pomohla rozsáhlá publikace Martina Pelca⁶, který popisuje dějiny německých turistických organizací od prvního importu turistické myšlenky až do roku 1945. Autor v práci vychází z řady německých, českých, ale i polských pramenů. V knize člověk nalezne nejenom kapitoly o místopisu německých turistických organizací, sportech, dopadech obou světových válek na turistické organizace, ale také statě o sporech s KČT (následně KSČT).

Velice cenným zdrojem informací o počátcích jak českého, tak německého lyžování mi byla studie Martina Bartoše. Kromě toho studie obsahuje informace o dalším vývoji tohoto zimního sportu v Krkonoších. Nechybí ani kapitola o využívání saní.⁷

Studie z pera Františka Jiráška⁸ popisuje v krátkosti historii Německého krkonošského spolku od jeho založení v roce 1880 až po období Mnichovského diktátu a následné rozplynutí spolku v masových říšských organizacích. Kromě toho autor věnuje pozornost krkonošskému spolkovému muzeu⁹, knihovně, galerii, archivu a publikační činnosti klubu. Autor částečně vycházel ze své diplomové práce.¹⁰

K vytvoření obrazu Krkonoš mi pomohla řada prací. Kniha od znalce Krkonoš Jana Luštince popisuje nejenom život jilemnického správce nemocnice a vášnivého fotografa Josefa Vejnara, ale také hezky vykresluje atmosféru našich nejvyšších hor.¹¹ Dále mi pomohly dobové průvodce a mapy. Vycházel jsem hlavně ze spisu Rudolfa Kardy¹² a z později vydaných Bucharových výletů.¹³

⁶ PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Maticе moravská, 2009. Knižnice Maticе moravské, sv. 27.

⁷ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001.

⁸ JIRÁSKO, František: *Krkonošský spolek a jeho význam pro poznání regionu*. Z Českého ráje a Podkrkonoší 1997, sv. 10, s. 87-108.

⁹ Krátkou práci o historii Krkonošského muzea napsal BARTOŠ, Miroslav: *Sto let Krkonošského muzea ve Vrchlabí*. Krkonoše 1983, č.7, s. 12-15.

¹⁰ JIRÁSKO, František: *Činnost Riesengebirgsvereinu a projevy německého buržoazního nacionalismu v Krkonoších*. ÚUV PdF Hradec Králové. Hradec Králové 1978.

¹¹ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002.

¹² KARDA, Rudolf. *Popis Krkonoš: a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnici: Sjezdový výbor Krakonoše, 1885. 56 s. 1 mapka v příl. ; 20 cm

¹³ BUCHAR, Jan. *Bucharovy výlety do Krkonoš: s podrobnou mapou Krkonoš v barvách a nejnovějším rozhledem se Sněžky*. V Jilemnici: Edvard FASTER, 1911

2 Počátky turistiky v českých zemích

2.1 Předpoklady pro vznik turistiky

Počátky moderního turismu, čímž rozumíme cestování za zábavou a poznáním, nikoli za prací, můžeme v českých zemích hledat na začátku 19. století. Pravý boom turistiky ale přinesly až pokroky nové doby. V první řadě to byla železnice. Na rozdíl od jízdy kočárem, která bylo často nepohodlná a drahá nabízela dráha možnost relativně rychlé a levné dopravy. Samotná jízda novým dopravním prostředkem se stávala výletem. Od 60. let 19. století byly dokonce vypravovány zvláštní výletní zábavní vlaky, které v neděli dopravovaly cestující na turisticky atraktivní místa.¹⁴

Železnice velmi rychle zpřístupňovala prozatím hůře dostupná, ale turisticky atraktivní místa. Například v brožurce Bucharovy výlety do Krkonoš vydané v roce 1911 se na začátku lze dočíst: „*A jak snadno může touha po seznaní Krkonoš býti splněna! Železné dráhy a řádné silnice na straně pruské ústí pod samotným hlavním hřebenem, a i na straně české již na nejednom místě hluboko do hor vedou.*“¹⁵

S rozvojem dopravní infrastruktury se rozvíjela i ubytovací a stravovací zařízení. Původní síť zájezdních hostinců, které byly postaveny na hlavních dopravních tepnách doplňovaly podobné podniky ve větších městech. Na počátku 19. století ale vzniká nový typ podniku, hotel. Na rozdíl od hostinců nabízely hotely luxusnější ubytování a větší spektrum pokrmů, „*kteří více odpovídaly moderním trendům gastronomie 19. století*“ *Za první z nových hotelových zařízení můžeme považovat v roce 1807 otevřený Badischer Hof v Baden-Badenu s více než stovkou pokojů*¹⁶.

Ne všechna stravovací zařízení ale šla s dobou. Zvláště vesnické hostince svojí kvalitou na začátku 20. století ještě v mnoha případech značně pokulhávaly: „*Vejdete-li do tak řečených restaurací malých našich měst, neku-li do vesnické hospody, najdete často místnost od zimy začouzenou, nevětranou, páchnoucí pivem a i kořalkou a podlahu až běda. Těch podlah zejména! Bývají poplity, poházeny odpadky doutníků, popelem z nich i z dýmek, sirky ohořelé jinam se neházejí než na podlahu, na podlahu házejí se i kosti a nedojedky z jídel čekajícím psům a kočkám, někdy zkrocená kavka nebo jiná zvěř po podlaze se procházející zanechává za sebou stopu dobrého trávení, jindy zase nezvedné štěně...*“¹⁷

K rozvoji turistiky v českých zemích pomohly také administrativní úlevy v pohybu osob. Císařská nařízení z let 1857 a 1865 usnadňovala lidem cestování jak vnitrostátní, tak zahraniční. Minulostí již byly kontroly na vnitrostátních zemských hranicích, ale také obstarávání zvláštních dokumentů pro každou cestu. Zmizela také povinnost prokazovat se cestovním pasem, při cestách uvnitř monarchie stačil již jakýkoliv doklad totožnosti.¹⁸

2.2 Organizovaná turistika

Moderní turismus vznikl ve Velké Británii v první polovině 19. století. Angličtí gentlemani odjížděli za zábavou a poznáním do střední Evropy, nejčastěji do alpských oblastí Švýcarska a Německa. V Londýně byl také založen v roce 1857 první alpský spolek.¹⁹ Zanedlouho se idea turistiky rozšířila

¹⁴ ŠTEMBERK, Jan: Cestovní ruch a česká společnost na přelomu 19. a 20. století. In: *Historická sociologie / Historical Sociology*, (2013), 1, s. 76.

¹⁵ BUCHAR, Jan. *Bucharovy výlety do Krkonoš: s podrobnou mapou Krkonoš v barvách a nejnovějším rozhledem se Sněžky*. V Jilemnici: Edvard Fastei, 1911, s. 4.

¹⁶ ŠTEMBERK, Jan, s. 77.

¹⁷ GUTH-JAROVSKÝ, Jiří. *Turistika – turistický katechismus*. Praha: nakladatelství Basket, 2003, s. 99.

¹⁸ Tamtéž, s. 78.

¹⁹ ŠTEMBERK, Jan, s. 81.

i dále na kontinent. Netrvalo dlouho a v Alpách bylo možné kromě turistů z Velké Británie potkat také turisty z německých oblastí. V různých evropských zemích se poté turismus rozvíjel trochu jinak. Zatímco ve Francii rozkvétala turistika na kole, v sousední Itálii převažovaly výlety do Alp.²⁰

Počátky organizované turistiky v rámci Rakouska-Uherska byly pod aktovkou Němců. Kromě většího zastoupení německé menšiny v pohraničních oblastech, můžeme jako další důvod spatřit větší podíl vyšších vrstev (úřednictvo, armáda) než v české národní společnosti.²¹

Za průkopníka v oblasti turistických organizací v rámci monarchie je mnoha publikacích považován karlovarský Wanderer Club, založený pravděpodobně v roce 1862. Karlovarští sice pořádali výlety do okolí, tím jejich turistická činnost ale pravděpodobně končila. V roce 1881 vydaný průvodce po Karlových Varech a okolí totiž složitě nerozepisuje trasy výletů ani nezná žádné turisticky značené stezky.²²

První opravdové turistické kluby byly alpské spolky. Prvním takovým na našem území byl Německý a rakouský alpský spolek, který vznikl v roce 1873. Inspirace k založení takové organizace vedla zajisté z Velké Británie, která byla v pořádání turistických výprav do Alp značně napřed. Založení dalších turistických klubů na našem území na sebe nenechalo dlouho čekat. Například již v roce 1878 vznikl v Děčíně Horský spolek pro České Švýcarsko, popřípadě v roce 1880²³

2.3 Počátky české organizované turistiky

Za předchůdce českých turistických organizací lze považovat v roce 1862 založený Sokol. Již v prvních stanovách Sokola Pražského je uvedena věta: *"Účel jednoty jest, aby se pěstoval tělocvik společným cvičením, společnými výlety, zpěvem a šermováním. A právě tato věta a její realizace v praxi odstartovala více než dvacetileté období sokolských výletů, tedy určité formy turistiky, předcházející založení KČT v roce 1888."*²⁴

Sokolské výlety se ale od výprav turistických v mnohém lišily. Pochodovalo se v seřazeném tvaru za zpěvu písní pod vlajícími prapory, výlety byly často doplňovány hrami, zdůrazňoval se pohyb v terénu a někdy i jeho rychlost. Turistický aspekt výletů, tj. poznávání krajiny u sokolských výprav zdůrazňován ani zdaleka nebyl.²⁵

Příspěním také těchto výletů získává česká společnost *"povědomí o kráse pohybu v přírodě ve společnosti dalších lidí, významu setkávání se – zkrátka o kráse turistiky."* Díky sokolským výletům nasbírali organizátoři zkušenosti s pořádáním výletů. Spojení Sokola a Klubu českých turistů lze vidět poté v osobě PhDr. Viléma Kurze (1847 - 1902), člena Sokola, poslance Říšského sněmu a jednoho z pozdějších zakladatelů KČT a duchovního otce a následného redaktora Časopisu turistů.²⁶

²⁰ GUTH-JAROVSKÝ, Jiří. *Turistika – turistický katechismus*. Praha: nakladatelství Basket, 2003, s. 14.

²¹ PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Matice moravská, 2009, s. 37.

²² Tamtéž, s. 31–32.

²³ Tamtéž, s. 34–38.

²⁴ HAVELKA, Jan. *Z historie organizované turistiky*. V Praze: Klub českých turistů ve spolupráci s asociací TOM, 2011, s. 14.

²⁵ Tamtéž, s. 14–15.

²⁶ Tamtéž, s. 15; s. 46–47.

První český turistický klub na území dnešní České republiky vyrostl v roce 1884 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Oba jeho zakladatelé JUDr. Edvard Parma a PhMr. Štěpán Ježíšek jistě čerpali inspiraci pro založení spolku z podobných německých organizací.²⁷

Pohorská jednota Radhošť, jak se toto první české turistické uskupení jmenovalo, působila hlavně na severovýchodní Moravě a v Beskydech. Díky činnosti spolku vyrostly v Beskydech nové chaty a rozhledny. Pohorská jednota investovala nemalé peníze ve snaze zachovat tento kout Českého království pro českou turistiku. Kromě budování chat kupovala jednota pozemky a na počátku 20. století získala i útulnu pod kaplí radhoštskou: „*Bylo nebezpečí, že útulna se dostane do rukou německých, i můžeme si živě představit, co by tomu řekl český svět, kdyby na našem staroslavném slovanském Radhošti a u kaple cyrilometodějské byla německá turistická útulna.*“²⁸

2.4 Počátky KČT

Klub českých turistů byl založen 11. června 1888 za přítomnosti 48²⁹ (47³⁰) členů. Na zahajovací valné hromadě nechyběly velké osobnosti své doby, jako například dr. František Čížek, spisovatel Bohuslav Bauš, prof. dr. Vilém Kurz či Vojtěch Náprstek, který byl o tři dny později na první výborové schůzi Klubu zvolen jeho předsedou.³¹ Na této schůzi byla také zvolena první organizační struktura Klubu. Místo jednatelů zaujali dr. Pavel Růžička a Leopold Mareš, pokladníkem se stal Karel Hrazánek, archivářem byl zvolen A. A. Rus a hlavním pořadatelem výletů Vratislav Pasovský.³²

Nově založený spolek nejdříve využíval prostory Národní jednoty severočeské, později si však pronajal dvě místnosti v domě číslo 13. Na Příkopě. Už zmíněný Leopold Mareš na začátku vzpomíná takto: „*Úřadovalo se jen odpoledne - i tajemník zastával svou funkci jen jako vedlejší zaměstnání – ale zato zde bylo až pozdních hodin večerních jako v úle. Schůze výboru a různých komisí se střídaly několikrát za týden a skoro všichni členové docházeli každodenně, aby zpracovávali převzaté úkoly.*“³³

Na mnoha schůzích byl také ustanoven program Klubu, který dodnes máme zachovaný v prvním čísle Časopisu turistů: „*Chceme se cestováním vzdělávat, chceme cestování po Čechách všemi způsoby podporovat, chceme nejen vyhledávat krásné krajiny a pamětihodná místa, nýbrž je přístupnými a k turistickému požitku způsobilými činiti, vynasnažíme se konečně bychom cestování učinili také co nejpříjemnějším a nejpohodlnějším. Těchto svých cílů doufáme dosáti všemi prostředky, jichž nám stanovy užití dopouštějí.*“³⁴ Mezi další program Klubu patřilo pořádání přednášek, založení spolkové knihovny, ale také vlastní publicistická činnost, která se nejvíce projevila ve vydávání Časopisu turistů, jehož první číslo vyšlo ani ne rok po založení Klubu.³⁵

Důležitým mezníkem v rané historii Klubu bylo jednání valné hromady, která se sešla 20. ledna 1889 v malém sále Měšťanské besedy za účasti 41 členů. Na této schůzi se Klub dohodl na vydávání svého vlastního časopisu, který měl být vydáván co nejdříve, mimo jiné také proto, jelikož konkurenční

²⁷ Tamtéž, s. 46.

²⁸ GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. *Turistika – turistický katechismus*. Praha: nakladatelství Basket, 2003, s. 113-118.

²⁹ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 32.

³⁰ Údaje o počtu zakládajících členů se liší. V prvním ročníku Časopisu turistů je údaj o jedna nižší. Naše snahy. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, I., (leden), s. 1.

³¹ Respektive starostou, což byl tehdejší název pro předsedu. HAVELKA, Jan. *Z historie organizované turistiky*. V Praze: Klub českých turistů ve spolupráci s asociací TOM, 2011, s. 124.

³² BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 32.

³³ MAREŠ, Jan. Jak jsme začínali před 50 lety. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 30.

³⁴ Naše snahy. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, I., (leden), s. 1.

³⁵ Naše snahy. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, I., (leden), s. 2.

německé spolky už dávno své časopisy vydávají. Z několika návrhů názvu časopisu: Časopis klubu českých turistů, Český turista, Výletní listy, Turista a Časopis turistů nakonec zvítězil poslední ze jmenovaných návrhů. Prvním redaktorem časopisu se stal dr. Vilém Kurz.³⁶ Časopis a další tiskoviny vydávané ústředím a jeho odbory sloužily poté pro propagaci výletů a šíření turistických zpráv, jelikož zvláště v počátcích neměly běžné noviny turistické sloupce.³⁷

Další důležitou událostí bylo odstoupení dosavadního předsedy Klubu Vojtěcha Náprstka, který kvůli velkému množství dalších zájmů nebyl schopen vykonávat funkci předsedy tak, jak by si sám představoval a Klub vyžadoval. Na uvolněné místo byl posléze zvolen prof. Jaroslav Zdeněk.³⁸

Klub se rychle rozrůstal a již na konci roku 1888 měl 335 členů.³⁹ Začaly vznikat první odbory Klubu. K založení jednoho bylo potřeba podle stanov minimálně 10 osob. První mimopražský odbor vznikl v Berouně, následovaný odborem v Jilemnici, v Rychnově nad Kněžnou a v Mělníku. Následujícího roku přibýly odbory v Příbrami, Sušici či v Ústí nad Labem. Pardubice se dočkaly svého odboru v roce 1911. Před první světovou válkou měl Klub 55 odborů.⁴⁰

2.5 První velké projekty KČT

Velmi důležitou akcí pro nově vytvořený Klub se stala výprava na světovou výstavu do Paříže v srpnu roku 1889. I když Klub neměl původně v programu pořádat výpravy do zahraničí, rozhodl se jednu uspořádat. Z organizace takové výpravy mohl totiž Klub získat další členy a zviditelnit se v české společnosti. Dále výprava zajišťovala téměř jistý zisk.⁴¹

KČT vytvořil organizační výbor, který měl pořádání výpravy na starost. Navíc ve svém časopise zveřejnil článek, ve kterém popisoval plán cesty a vybízel k podání přihlášek. Cesta do Paříže druhou třídou měla vyjít na 66 zlatých, třetí třídou na 45 zlatých. Přihlášky bylo nutno poslat do 20. července na adresu Klubu, tj. v ulici Na Příkopě č. 13 v Praze. Každý účastník měl obdržet jeden výtisk Časopisu turistů č. 8, ve kterém se nacházely všechny potřebné informace k cestě do Paříže.⁴²

Vlak s účastníky výpravy vyjel z Prahy 6. srpna 1889 v 15:45 a do Paříže dorazil 8. srpna dopoledne. Trasa vlaku vedla přes Švýcarsko, turisté brali jako výlet již samotnou cestu, proto také byla vybraná cesta přes zemi helvétského kříže, kde okolí nabízelo více přírodních krás než v případě jiných tras. Celkem se výpravy zúčastnilo na 363 lidí, z toho 80 bylo členem KČT.⁴³

I přes problémy na cestě do Paříže se Klubu výlet mimořádně povedl. Díky výpravě získal KČT zkušenosti s pořádáním výprav do zahraničí, zviditelnil se v české společnosti a vydělal si tak moc

³⁶ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889 I., (leden), s. 9 – 12.

³⁷ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 34.

³⁸ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889 I., (leden), s. 9 – 12.

³⁹ KOSINOVÁ, Kristýna. *Cestování před sto lety, aneb, Všude dobře, doma nejlépe: rozvoj českého turismu v kontextu světových výstav ve druhé polovině devatenáctého století*. Praha: Dokořán, 2011, s. 100.

⁴⁰ Odbory a jejich členstvo na konci roku 1937. *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 170 – 173.

⁴¹ KOSINOVÁ, Kristýna. *Cestování před sto lety, aneb, Všude dobře, doma nejlépe: rozvoj českého turismu v kontextu světových výstav ve druhé polovině devatenáctého století*. Praha: Dokořán, 2011, s. 100.

⁴² Tamtéž, s. 100 – 101.

⁴³ Tamtéž, s. 101.

potřebné peníze pro chod a rozvoj mladého Klubu.⁴⁴ Celkový výtěžek činil 1031 zlatých a 86 krejcarů.⁴⁵

Následující rok viděl změnu předsedy Klubu, kdy na výroční valné hromadě, konané 9. února 1890 v Měšťanské besedě v Praze za přítomnosti 47 členů Klubu odstoupil po krátkém předsednictví prof. Jaroslav Zdeněk a na jeho místo byl zvolen Vratislav Pasovský⁴⁶, který funkci předsedy zastával po dalších 25 let, tedy až do roku 1915.⁴⁷

S novým předsednictvím přišly i nové nápady. Nejvýznamnějším z nich bylo postavení rozhledny na Petříně, jejíž stavba měla být spolufinancovaná právě z onoho výtěžku výpravy do Paříže. Rozhledna měla být postavena do jubilejní zemské výstavy. Inspirací této ideje byla určitě také návštěva světové výstavy v Paříži v srpnu předešlého roku.⁴⁸

Již v březnu se představitelé KČT, jmenovitě předseda Klubu Vratislav Pasovský, první místopředseda Klubu Leopold Mareš, členové výboru Václav Machulka, Kajetán Růžička, Jaroslav Prokop a redaktor Časopisu turistů dr. Vilém Kurz, kteří dohromady tvořili komitét pro stavbu rozhledny, sešli s představiteli hl. města Prahy. Představitelé města vyjádřili souhlas s projektem rozhledny i se souvisejícím projektem lanové dráhy. Na této schůzi byl také vypracován návrh na zřízení samostatného družstva, které by mělo na starost výstavbu rozhledny.⁴⁹ Toto družstvo pod názvem Družstvo pro výstavbu Petřínské rozhledny vzniklo posléze 26. 10. 1890.⁵⁰

Dr. Vilém Kurz vydal svůj slavný fejeton „Rozhledna na Petříně, obrázek z blízké budoucnosti Prahy“, který na českou veřejnost velmi zapůsobil. Češi chtěli vidět Prahu jako moderní město s vlastní rozhlednou a začali kupovat podílové listy v hodnotě 50 zlatých. Problém s financemi byl tedy vyřešen. I když bylo na stavbu velmi málo času, rozhledna byla slavnostně otevřena 20. srpna 1891.⁵¹

Na jubilejní výstavě se Klub chtěl prezentovat kromě rozhledny a lanové dráhy také vlastním pavilonem. Nápad vystavět vlastní pavilón se shledal s nadšením, ale panovaly zde obavy, zda se nejedná o moc velké riziko, přece jenom náklady na výstavbu pavilonu činily přes 14 tisíc zlatých.⁵² Nakonec se ale obavy ukázaly jako zbytečné. Středem pavilónu byl obraz bratří Liebscherů o rozměrech 8 x 10,5 metrů, který představoval boj studentů se Švédy na Pražském mostě. Tento obraz se stal pozoruhodností celé jubilejní výstavy. Za dobu konání výstavy navštívilo pavilon na 217 tisíc osob a čistý zisk činil přes 18 tisíc zlatých.⁵³

⁴⁴ Tamtéž, s. 103.

⁴⁵ Úvaha o výpravě do Paříže. *Časopis turistů*, Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, I., 10 (říjen), 1890, s. 164.

⁴⁶ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, II., 3 (březen), 1890, s. 43.

⁴⁷ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 35.

⁴⁸ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, II., 3 (březen), 1890, s. 43.

⁴⁹ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, II., 4 (duben), 1890, s. 63.

⁵⁰ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 35.

⁵¹ Tamtéž

⁵² Tamtéž

⁵³ Hradý, rozhledny, loděnice KČST. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 216.

Po skončení výstavy vyvstala otázka, co s pavilonem. Zbourat by ho byla škoda, a tak byl následujícího roku přenesen z výstavy na Petřín. O rok později vyrostlo podle návrhu Štapfera a Wurzla na Petříně zrcadlové bludiště, které zde stojí dodnes.⁵⁴

2.6 Další činnost KČT

Úspěch prvních velkých projektů KČT stal se inspirací nejenom pro turistickou veřejnost. Na mnoha místech v následujících letech začaly vznikat nové stavby. Jako první se zakládaly většinou rozhledny, jejichž stavba není většinou tak drahá a náročná. Již v roce 1892 za obrovského přispění hraběte Harracha vznikla rozhledna na Žalém.⁵⁵ Nejstarší mimopražský odbor v Berouně postavil v následujícím roce rozhlednu na Dědu. Odbor KČT v Domažlicích nechal vystavět dřevěnou rozhlednu na Čerchově, kterou slavnostně otevřel 15.7.1894. Netrvalo dlouho a vedle rozhledny vznikla také malá chata, jež získala jméno podle tehdejšího předsedy KČT a iniciátora rozhledny Vratislava Pasovského.⁵⁶ Dřevěnou věž v následující dekádě poté nahradila věž kamenná, když podobně jako při stavbě Petřína podílel se na výstavbě Kurzovy věže, jež mělo být jméno nové rozhledny, nejenom domažlický odbor KČT, ale také samotné město, spořitelna a hrabě Stadion. Základní kámen nové rozhledny byl položen 23. května 1904.⁵⁷ Následujícího léta byla již rozhledna postavena.⁵⁸

Kromě rozhleden postavil Klub obrovské množství turistických cest. K těm největším patřily cesty ze Žalého na Mechovinec v Krkonoších (4500 m, část úseku zřídil hrabě Harrach⁵⁹), Riegrova stezka, kterou postavil odbor Semily či cesta z Tábora podél Lužnice na Příběnice, jež byla slavnostně otevřena v roce 1899 při pátém turistickém sjezdu v Táboře.⁶⁰

Odbory klubu se také staraly o české hrady. První opravy se dočkal díky odboru KČT v Táboře již v roce 1893 Kozí Hrádek, dřívější azyl Jana Husa. Dalším případem byla restaurace pronajatého hradu Štramberk, respektive jeho věže. S opravami začal místní odbor v roce 1902 a již v roce 1904 se ze Štramberké Trúby stala krásná rozhledna.⁶¹

Zkušenosti z pořádání výletu do Paříže zúročil Klub při pořádání společných výletů. K těm největším patřil zájezd do Zakopaného ve Vysokých Tatrách, který byl pořádán v roce 1892.⁶² Manifestací slovanské vzájemnosti se stal 14denní zájezd KČT do Dalmácie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny konaný v roce 1897. Díky velkému úspěchu výpravy byla o dva roky později pořádána další výprava do jihoslovanských zemí. Důraz na slovanskou vzájemnost byla cítit z mnoha článků v Časopise turistů: „*Jedeme navštívit své bratry {...}. Poznáme pak z vlastního názoru jejich zvyky*

⁵⁴ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 36.

⁵⁵ Rozhledna císaře Františka Josefa. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1892, s. 267.

⁵⁶ HAVELKA, Jan. *Z historie organizované turistiky*. V Praze: Klub českých turistů ve spolupráci s asociací TOM, 2011, s. 56-57.

⁵⁷ Základní kámen Kurzovy věže na Čerchově. *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1904, s. 200.

⁵⁸ *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1905, s. 257-258.

⁵⁹ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 36.

⁶⁰ HAVELKA, Jan. *Z historie organizované turistiky*. V Praze: Klub českých turistů ve spolupráci s asociací TOM, 2011, s. 59.

⁶¹ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 36-40.

⁶² Tamtéž, s.36.

*slovanské, jejich obyčeje, a tím i kus duše nám Slovanům tak blízké a přece ne vždycky dosti poznávané a oceňované.*⁶³

Vedle velkých výprav do zahraničí pořádal klub a jeho odbory nespočet menších vycházek, o kterých poté podávali turisté zprávy do klubového časopisu. Například jen v roce 1894 podali respondenti zprávy o výletech na Milešovku, na Vinařickou horu, na Okoř, do Krkonoš či do Loun a Orlických hor.⁶⁴

Hlavně díky spolupráci jednatele jilemnického odboru KČT Buchar a dalších krkonošských nadšenců s Josefem Rösslerem Ořovským vznikalo v poslední dekádě 19. století úplně nové odvětví turistiky zimní. Jízda na ski, jak se tehdy také říkalo lyžím se stávala velmi populárním. Velký dík v této věci patří hlavně neúnavnému Bucharovi, jehož články o lyžích, vhodných výletech, ale také třeba o správném lyžařském oblečení byly ke čtení v Časopise turistů již od roku 1894.⁶⁵

Popularitu nového sportu mezi českými turistiky zajisté také zvedl další článek z roku 1894 s názvem: „Nový zimní sport“ v jehož úvodu se píše právě o výhodách lyží: *Kde nebylo vhodných kluzišť, nebylo dosud možno konati v zimě vydatný pohyb, jehož právě v zimě každému tak nutně zapotřebí. Ve městech bývá sice o kluzišť postaráno, ale mnozí lidé zase neumí bruslit a přeceňují obtíže účby a nebezpečí pádu netroufají si vycvičiti v umění tom. Takovým bázlivcům pomůže zavedením sněžnic, jehož Norvežané zovou „sky“. Pád tu není tak zlý jak na tvrdém ledě, dyť padneme do měkké závěje sněhové! A proto jen chutě ozbrojme nohy sněžnicemi a užijme na nich sanice s větrem o závod!*⁶⁶

Nejenom díky podobným článkům se nový sport stával velmi populárním. Netrvalo dlouho a lyžování se dostalo z Krkonoš také na Šumavu, Beskydy či Jeseníky. Klub se také postaral o zlevnění jízdného na drahách v zimních měsících. Po předložení turistické průkazky mohl výletník obdržet až 40% slevu na zpáteční jízdenku⁶⁷.

Klubová činnost spočívala také v neustálém vyjednávání s drahami, hostinci, restauracemi, ale i s obchody s různým turistickým zbožím o slevách pro členy Klubu. Například v Praze mohli členové Klubu využít slevu 10% v restauraci „U Zlaté husy“ na Václavském náměstí. Důkazem, že se slevy nevztahovaly pouze na jídlo, může být sleva 10% u obuvníka Františka Bejlka v Sirkové ulici v Praze. V Pardubicích mohli členové Klubu získat slevu v restauraci Veselka.⁶⁸

Klub se věnoval také vydavatelské činnosti. Kromě Časopisu turistů, který vycházel měsíčně od roku 1889, publikoval Klub hlavně turistické průvodce a mapy. Světlo světa tak spatřily publikace jako: Studentský průvodce po Brdech a západní a střední Šumavě od prof. Antonína Kostince, který vyšel v roce 1897 a dočkal se svého druhého vydání v roce 1909⁶⁹, 365 odpoledních výletů z Prahy od dr. Viléma Kurze⁷⁰, který se dočkal dokonce vydání čtyř. Z dílny KČT také pochází například mapy města Plzně, trojbarevná mapa města Domažlice a jeho okolí či mapu Chodska. V roce 1901 vydal Klub

⁶³ Lenka, BERGMANOVÁ. *Počátky českého turistického zájmu o jihoslovanské země, zejména o pobřeží jadranského moře*. Brno, 2010. Diplomová práce: Masarykova univerzita, s. 11-13.

⁶⁴ *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 1.

⁶⁵ BUCAR, Jan. Česká turistika v Krkonoších. *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 41-44.

⁶⁶ Nový zimní sport. *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 51.

⁶⁷ WALTER, G. Zimní turistika a lyžařství v KČST. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 66-70.

⁶⁸ Seznam všech výhod členům „Klubu českých turistů“. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, II., 5 (květen), 1890, s. 75.

⁶⁹ KOSTINEC, Antonín. *Studentský průvodce po Brdech a západní i střední Šumavě*. Praha: Klub č. turistů, [1909].

⁷⁰ KURZ, Vilém. *365 odpoledních výletů z Prahy*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Klub českých turistů, 1900.

dokonce i anglickou publikaci *Prague and Bohemia*⁷¹, která byla v 5 tisících výtiscích poslána na Umělecko-průmyslovou výstavu rakouskou v Londýně.⁷²

KČT také podporoval vznik studentských nocleháren. První z nich nechali turisté vystavit v Trutnově, Jilemnici, Labské boudě a Turnově již v roce 1889. Počet se rychle zvyšoval a již koncem roku 1897 počet dosahoval takřka 90. Tyto ubytovací prostory dosáhly největší výkonosti těsně před první světovou válkou. V roce 1913 bylo o prázdninách poskytnuto okolo 17 tisíc noclehů. Do roku 1918 bylo poskytnuto celkem 157 tisíc noclehů.⁷³ Celkově bylo nocleháren před válkou na 350. Za války ale strádají, „*zabírá je vojsko, přivlastňuje si i lůžkový materiál, takže po válce se musejí znova zakládat a zařizovat.*“⁷⁴

Vypuknutí první světové války Klubu velmi ublížilo. Klub ztrácel na členech a výkonosti. Musel také neustále překonávat četné potíže spojené s válečným konfliktem. Ještě za války, v roce 1915 byl také zvolen nový předseda Klubu, Dr. Jiří Guth, který zastával tuto funkci až do roku 1926⁷⁵. Pod jeho vedením Klub světový válečný konflikt přežil, aby mohl vzkvétat v dalším prvorepublikovém období.⁷⁶

⁷¹ *Prague and Bohemia: some hints to the visitors of the bohemian health-resorts to travellers in central Europe and tourists in general.* V Praze: Klub českých turistů, 1902.

⁷² BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 36 – 42.

⁷³ Tamtéž, s. 36 – 43.

⁷⁴ DOSTÁL, Jaroslav. Noclehnáry KČST. pro mládež. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 109.

⁷⁵ Správa klubu československých turistů. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 168 – 169.

⁷⁶ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 43.

3 Jilemnický odbor

3.1 Počátky odboru v Jilemnici

I když naše nejvyšší hory patřily mezi nejnavštěvovanější místa ve střední Evropě, česká turistická organizace zde dlouho chyběla. Němci byli v této oblasti pokročilejší, „*koncem sedmdesátých let, roku 1879, vzniká v Praze myšlenka jediného Horského spolku pro Čechy (Gebirgsverein für Böhmen), který by měl ve všech horských oblastech své poboční spolky neboli sekce a řídil jejich činnost. I v Krkonoších se v tomto období spojuje několik proudů iniciativy ve společný tok, jenž přináší vznik organizace... Dne 11. dubna 1880 dochází k ustavení vrchlabské sekce Gebirgsvereinu für Bohmen.*“⁷⁷

Situaci se pokusil změnit KČT, respektive jeho jilemnický odbor, který započal svoji činnosti na ustavující schůzi 2. července 1889⁷⁸ v zasedací místnosti městské kanceláře v Jilemnici. Krkonošský odbor se tudíž stal po Berouně druhým nejstarším mimopražským odborem vůbec.⁷⁹

Na ustavující schůzi se zvolil prozatímní výbor a funkcionáři výboru. Prvním předsedou se stal Jindřich Janderka, okresní tajemník a správce nemocnice, jednatelem řídící učitel v Dolních Štěpanicích Jan Buchar a funkci pokladníka zastával obchodník Jan Lukeš. Mezi prvními členy nechybělo ani město Jilemnice, které zastupoval starosta František Xavier Jerie.⁸⁰ První schůze klubu se nesly v duchu administrativním, bylo potřeba objednat klubové razítko, obálky a listiny s nápisem Odbor klubu českých turistů v Jilemnici, aby bylo možné oficiálně pracovat.⁸¹

Po úspěšném vyřízení administrativních věcí se již odbor pustil s nadšením do práce. Již na třetí schůzi odboru, která se konala 13. července 1889 padl návrh na uspořádání společného výletu do Krkonoš, „*čímž by se vhodně učinil slavnostní počátek u vycházkách tohoto druhu ze strany českých turistů*“. V rámci propagace Krkonoš a jilemnického odboru byl do časopisu turistů poslán historicky první článek o Krkonoších: Vycházky do Krkonoš.⁸²

Odbor také nechal zhotovit prozatím první památník českých turistů v Krkonoších, který byl již 20. července umístěn na Labské boudě.⁸³ Každý, kdo chtěl do památníků svým podpisem přispět, musel si knihu nejdříve vyzvednout u hostinského Erlebacha. V předcházející knize byly totiž české podpisy i „*každá sebe nevinnější poznámka česká vždy přeškrtnuta a neslušnými přípisy znešvařena*“⁸⁴ Nejenom díky propagaci v Časopise turistů pyšnil se památník již v září celkovým počtem 183 podpisů, „*mezi nimiž jest 133 turistův a 50 turistek*“⁸⁵

3.1.1 První výlet jilemnického odboru

Po počátečním váháním, zdali se má společný výlet do Krkonoš vůbec pořádat, byl nakonec přijat návrh jednatele, který prosadil jednodenní výlet se začátkem v Jilemnici. Odtud se pojedje v 5 hodin ráno

⁷⁷ JIRÁSKO, František. Krkonošský spolek a jeho význam pro poznání regionu. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší 10*. Semily: Státní okresní archiv Semily, 1997, s. 88-89.

⁷⁸ Krkonošské muzeum Jilemnice. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Protokoly jilemnického odboru KČT.

⁷⁹ BRYNDA, Eduard, Jaroslav DOSTÁL a Bohumil PATER. *Padesát let Klubu československých turistů: na paměť padesátého výročí své práce*. Praha: Klub československých turistů, 1938, s. 32.

⁸⁰ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: RK, 2002, s. 21.

⁸¹ Krkonošské muzeum Jilemnice. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Protokoly jilemnického odboru KČT.

⁸² Tamtéž, schůze 3-5, rok 1889.

⁸³ Tamtéž, schůze 3-5, rok 1889.

⁸⁴ Vzhůru do Krkonoš. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 133.

⁸⁵ Památníků českých turistů v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 188.

povozem přes Křížlice do Rezku, kde se výprava nasnídá. Poté pěšky přes Dvorní boudy na Kotel, odtud k Pančavskému vodopádu a zřídlu Labe. Skupina následně nabere síly na Labské boudě. Po posilnění další pochod k Sněžným Jamám a Velkému Šišáku do Boudy Petrovy, kde je plánovaná společná svačina. Návrat přes Dívčí Látku na Svatý Petr u Špindlerova mlýna, odtud povozy zpátky do Jilemnice.⁸⁶

Datum výpravy bylo stanoveno na 16. srpen. Odbor výlet propagoval v místních periodikách, Časopise turistů, ale také tiskem plakátů a posláním oběžníku všem členům odboru. Výlet měl i podporu místních obyvatel, farář v Křížlicích, přes které se měla výprava putovat nabídl odboru, že jeho syn, malíř, zdarma by ilustroval výletní listy, kdyby je odbor vydal. Pro nedostatek peněz, musel být návrh odmítnut. Odbor nenechával nic náhodě a objednal dopředu jak snídaně, obědy i večeře, a postaral se i o objednání povozů.⁸⁷ Zábavu na večer 15. srpna měl obstarat koncert místního zábavního spolku „Rámus“.⁸⁸

Vzhledem k tomu, že cesta z Prahy do Krkonoš trvala i přes železniční spojení přes pět hodin přijížděla velká spousta výletníků již 15. srpna. Plánovaný koncert musel být pro velmi nepříznivé deštivé počasí zrušen. Výprava stihla alespoň návštěvu místní tkalcovské školy, hraběcího parku a kostela.⁸⁹

Další den vyjelo podle plánu z Jilemnice několik povozů z Jilemnice na Rezek, „*kde byla na jejich počest postavena slavobrána s nápisem: Vítáme Vás do českých hor.*“ Počasí však výletníkům doopravdy nepřálo, jelikož z Rezku pokračovali za „*největší nepohody a psoty*“ na Kotel. Turistům tak byly odebrány krásné krkonošské výhledy, jelikož neviděli více než mlhu: „*Škoda, škoda na stokráte toho krásného rozhledu, o němž náš ochotný průvodce pan jednatel Buchar vypravoval.*“⁹⁰ Náladu zvedl až Pančavský vodopád, bohužel při přesunu na oběd do Labské boudy zastihl výpravu nevidaný liják, kvůli kterému dorazili všichni na nit promoklí.⁹¹

Při vydatném posilnění v Labské boudě se nálada výletníků zvedla, zvláště když „*harfenice začaly hrát české národní písně a produkci zakončily národní hymnou Kde domov můj.*“ Ojedinělou atmosféru si vychutnával i přítomný německý občan z Harrachova, který si s turisty připil „*na zdar svornému spolupůsobení obou národností v krásné vlastní naší*“⁹² a společně s nimi zpíval také císařskou hymnu.⁹³

Bohužel po opuštění Labské boudy počasí ani nadále nebylo výletu nakloněno. Cestou ke Sněžným Jamám zastihla turisty průtrž mračen s vichřicí, takže ani připravené deštníky ničemu nepomohly. Po dosažení Petrovy boudy se výprava rozdělila, Jilemničtí v čele s Bucharem jeli podle plánu kočáry zpátky do Jilemnice, ostatní si výlet ještě o den prodloužili a po přespaní ve Svatém Petru navštívili ještě Sněžku. Poté se vydali většinou přes Jánské Lázně a Svobodu nad Úpou domů.⁹⁴

I přes nepříznivé počasí hodnotili účastníci první výlet jilemnického odboru velmi kladně, zvláště chválili jednatele odboru a jejich průvodce Buchara.⁹⁵ Střízlivější hodnocení výletu poskytl

⁸⁶ Tamtéž, schůze 4. rok 1889.

⁸⁷ Tamtéž, schůze 5. rok 1889.

⁸⁸ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 134.

⁸⁹ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: RK, 2002, s. 21.

⁹⁰ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 148.

⁹¹ LUŠTINEC, s. 21.

⁹² Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 148.

⁹³ LUŠTINEC, s. 21.

⁹⁴ Tamtéž, s.22.

⁹⁵ Do Jilemnice. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 159.

předseda odboru Jindřich Janderka v závěrečné zprávě z roku 1889 kde konstatoval, že i přes všechny přípravy se výlet „pro velmi nepříznivé počasí plného zdaru minul“.⁹⁶

3.1.2 Další činnost odboru v prvním roce své existence

Již od počátku svého vzniku kladl odbor veliký důraz na zpřístupnění kopce Žalý české turistice. Velká rána pro odbor ale přišla v polovině roku 1889, kdy tehdy již samostatný Krkonošský spolek (Oesterreichischer Reisingebirgs-Verein), nechal v na Žalém nahradit původní rozhlednu šestnáctimetrovou vyhlídkovou věží ze železné konstrukce.⁹⁷

Jilemnický odbor nechtěl zůstat pozadu a již na začátku srpna 1889 plánoval upravit a označit cestu, která by vedla ze Lhoty Štěpnické k rozhledně.⁹⁸ V oblasti v turistických cest byl ale odbor za Krkonošským spolkem pozadu. Za téměř 10 let své existence dokázal odbor postavil trasy z Pece přes Výrovku na Svatý Petr, z Obřího Dolu do Obří boudy či spojení Černého dolu a Výrovky. Díky spolupráci s hrabětem Harrachem vznikla cesta spojující Labský vodopád se Sněžnými Jámami.⁹⁹

Trasou na Žalý ambice odboru ale zdaleka neskončily. Jednatel Buchar navrhoval cestu ze Žalého přes Šeřín, Černou Skálu na Mechovice, popřípadě spojení Benecka a Mísečných bud. Ke všem těmto nápadům avšak chyběly peníze, což se odbor snažil vyřešit hlavně třemi způsoby: subvence od centrály KČT v Praze, pomoc různých dárců (k těm největším patřil hlavně hrabě Harrach) a vlastní výtěžnou činností (pořádání výletů a přednášek, popřípadě vybírání členských příspěvků). Nejenom tedy za účelem zisku peněz a nalákání nových členů, ale také „*chtějíce i pud k cestování v okolí probuditi*“ pořádal odbor další výlet, tentokrát na místo nové rozhledny, na vrh Žalý. Tento výlet, pořádaný 5. září 1889, „*se nad vše očekávání zdařil znamenitě. Zúčastnilo se ho téměř 200 osob z Jilemnice a nejbližšího okolí*“.¹⁰⁰

Velkého úspěchu dosáhl odbor ke konci roku 1889, kdy se zasadil o vytvoření nové restaurace na Žalém, jejíž stavbu zaplatí mecenáš krkonošské turistiky Harrach.¹⁰¹

Odboru se za první rok své existence podařilo otevřít dvě studentské noclehárny, v Jilemnici a na Labské boudě, které poskytovaly zdarma nocleh po předložení studentského osvědčení. První rok toho způsobu ubytování užilo pouze 11, respektive 10 studujících. Nadšený jednatel Buchar neztrácel naději a pouze doufal, že v „*příštích prázdninách použije této výhody při cestování větší počet studentstva*“¹⁰²

Odbor se snažil získat nové členy také vytisknutím zvláštního provolání a přesunem výborových schůzí z městské kanceláře do populárního hostince U Modré hvězdy.¹⁰³ Z původních 15 členů se na konci roku 1889 chlubil odbor již počtem dvojnásobným.¹⁰⁴¹⁰⁵ V následujících kapitolách se pokusím přiblížit různé činnosti odboru do začátku první světové války.

⁹⁶ Protokoly, schůze 4, 5 a 13, rok 1889.

⁹⁷ JIRÁSKO, František. Krkonošský spolek a jeho význam pro poznání regionu. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší 10*. Semily: Státní okresní archiv Semily, 1997, s. 101.

⁹⁸ Protokoly, schůze 7, 1889.

⁹⁹ Podrobněji JIRÁSKO, s. 98-99.

¹⁰⁰ Protokoly, závěrečná zpráva z roku 1889.

¹⁰¹ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 173.

¹⁰² *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 188.

¹⁰³ Protokoly, schůze 7, 1889.

¹⁰⁴ Protokoly, závěrečná zpráva z roku 1889.

¹⁰⁵ Což bylo ale stálo málo. Konkurenční Krkonošský spolek měl po roce a půl činnosti členů již 427. JIRÁSKO, s. 93.

3.2 Chod odboru

Jilemnický odbor vznikl jako druhý mimopražský odbor v létě 1889. Odbor se scházel na výborových schůzích, jež se konaly většinou v Jilemnici. Oblíbenými místy schůzí byla restaurace U Modré Hvězdy, či restaurace Radnice. Zvláště v počátcích odboru byla využívána místnost městské kanceláře, popřípadě pracovna místní tkadlecké školy. Jednou ročně pořádal odbor také valnou hromadu, kde volil členy šestičlenného výboru, náhradníky, revisory účtů a funkcionáře. Schůze odboru se až na výjimky pořádaly vždy večer.

Duší odboru byl jednatel, Buchar, který tuto funkci zastával celých dvaatřicet let¹⁰⁶. Buchar se staral o propagaci pomocí přednášek, jako delegát jilemnického odboru jezdil pravidelně do Prahy na výborové schůze KČT, staral se o chudou krkonošskou mládež pomocí charitativních sbírek, pořádal jak letní, tak i zimní výlety, stál za založením botanické zahrady u Martinovy boudy a byl jedním z prvních lyžařů v Krkonoších. Kromě toho byl také řídícím učitelem na škole v Dolních Štěpanicích. Jak již napovídá neúplný výčet aktivit neúnavného učitele, stál Buchar téměř za vším, co odbor podnikal. Tohoto faktu si byl odbor patřičně vědom a Bucharovi za jeho služby platil od roku 1896 honorářem ve výši 50 zlatých za rok.¹⁰⁷¹⁰⁸

3.3 Předsedové odboru

Prvním předsedou odboru se stal okresní tajemník a zároveň správce jilemnické nemocnice¹⁰⁹ Jindřich Janderka. Jeho předsednictví bylo velice krátké, pravděpodobně kvůli nemoci již na konci roku 1889 odstupuje z funkce a nechává se zvolit pouze do výboru. Správce nemocnice poté umírá na jaře roku 1890.¹¹⁰

Jindřicha Janderku nahradil ve funkci lesmistr hraběte Harracha Ludvík Šmíd. Zaměstnanec hraběte je známý hlavně díky své činnosti pro krkonošské lesní hospodářství. Stál za vybudováním nových cest a rozšiřování pil. Dále se zasadil o větší používání češtiny, když s podporou Harracha prosadil české úřadování na lesní správě a české názvy do hospodářských map. Kromě toho napsal statisticko-topografický popis jilemnického panství.¹¹¹

Funkci předsedy odboru se ujal po Janderkovi v roce 1890. Za jeho předsednictví odbor několikrát využil jeho známosti s hrabětem Harrachem. Například hned v dalším roce stál Ludvík Šmíd podle protokolů jilemnického odboru společně s Bucharem za jmenováním hraběte Harracha čestným členem KČT. Dalším příkladem byl březen 1892, kdy předseda odboru dostal za úkol požádat hraběte Harracha o postavení rozhledny na Žalém.¹¹²

Funkce předsedy odboru byla velice náročná a již na začátku roku 1892 vrchní lesmistr Harracha na schůzi prohlašuje: „že sám zvláště letního času bývá v úřadě svém zaměstnán a nemůže se spolkové činnosti věnovati, tak jak si přál.“¹¹³ Všichni členové výboru poté zaměstnance Harracha přemlouvali, aby předsedou zůstal i nadále, což se v roce 1892 podařilo. Předsednictví se Ludvík Šmíd nakonec vzdal na počátku roku 1895, jelikož práci předsedy nemohl skloubit se svým zaměstnáním.

¹⁰⁶ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 21.

¹⁰⁷ Protokoly II. rok 1895, schůze 16. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici.

¹⁰⁸ Podrobněji o aktivitách Buchara se dá dočíst v dalších kapitolách.

¹⁰⁹ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 21.

¹¹⁰ Protokoly I, schůze 4, rok 1890. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici.

¹¹¹ LOKVENC, Theodor. *Krkonošské cesty*. In: *Krkonoše 1998/10*. s. 20-21.

¹¹² Protokoly I, schůze 10, rok 1891; schůze 4, rok 1892.

¹¹³ Tamtéž, schůze 1, rok 1892.

Téhož roku náhle umírá.¹¹⁴ Odbor se rozhodl uctít jeho památku tím, že po něm pojmenoval část cesty do Krkonoš. Dnes se jeho jménem pyšní Šmídova vyhlídka.

Úmrtí členů bylo bohužel velice časté. Teprve v roce 1896 neztratil odbor „žádného člena úmrtím, což za trvání odboru jest prvním případem“¹¹⁵ Původně odbor po úmrtí člena kupoval věnce na hrob. Po zaplacení 10 zlatých za věnec padl ale na výboru návrh, aby památka zemřelého byla příště uctěna zakoupením vhodné knihy do nově založené knihovny.¹¹⁶ V praxi tato praktika byla poprvé použita v roce 1895, kdy odbor přišel kromě již zmíněného Ludvíka Šmída také o továrníka Karla Riegera z Vilémova, který patřil k jedním ze zakládacích členů. „K obohacení knihovny byla zvolena díla: Rutte: Švýcarsy a ze Sedláčkových hradů a zámků českých díl Krkonoše.“¹¹⁷

V roce 1895 nahradil Ludvíka Šmída ve funkci předsedy jilemnický továrník a syn někdejšího starosty Josef Knobloch. Již při volbě na začátku roku 1895 odmítá přijmout roli předsedy pro vytížení v práci, ale nakonec je členy výboru přemluven. Knobloch byl aktivním členem nejenom jilemnického turistického spolku, ale také působil jako tenor v pěveckém spolce Branislav, kde se později stal i předsedou. Díky své činnosti pro město po něm dodnes je v Jilemnici pojmenovaná ulice.¹¹⁸ Na místě předsedy odboru působil ale pouze jeden rok, v roce 1896 se předsednictví vzdává.¹¹⁹

Novým předsedou se i přes zdráhání funkci přijmout stává v lednu 1896 Dr. Josef Vejnar. „Dobrácký medvěd s velkýma rukama“ jak na pana doktora vzpomínala pamětnice Pavla Žaková se narodil v prosinci 1867 ve Víchově nad Jizerou u Jilemnice. Po odmaturování na gymnáziu v Novém Bydžově se dostal na lékařskou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity. Studentem byl výborným, a dokonce dostal nabídku, aby na fakultě setrval jako perspektivní vědecká síla.¹²⁰

Do Jilemnice se Vejnar přistěhoval v roce 1894, kdy ve městě pracoval jako praktický lékař. Ihned po zabydlení se zapojuje také do místních spolků, včetně jilemnického odboru KČT, kde se seznámil s propagátorem turistiky v Krkonoších Bucharem. Za nedlouho poté také vytváří první snímky, které jsou později součástí tolik úspěšných přednášek. Jako medik se zúčastnil lyžařských závodů počínaje prvním lyžařským závodem pořádaným v únoru 1896 z Jilemnice na Žalý.¹²¹ Funkci předsedy odboru zastával Josef Vejnar do začátku roku 1900, kdy předsednictví z důvodu nedostatku času (Vejnar byl starosta akademického spolku Krkonoš, aktivním členem Sokola, členem Spolku českých mediků a samozřejmě vedl také svoji lékařskou praxi¹²²) přenechal lesníkovi Ferdinandu Reichovi.¹²³

Nový předseda a zeť bývalého předsedy Ludvíka Šmída, Ing. Ferdinand Reich ujal se funkce předsedy na počátku roku 1900. Ferdinand Reich je znám hlavně díky své lesnické práci u hraběte Harracha a jako průkopník lyžování v Krkonoších. Reich se zasloužil, společně s Bucharem o vytvoření botanické zahrady na Martinově boudě.¹²⁴ Ferdinand Reich se také zasadil o vytvoření prvního českého spolku v převážně německém Vrchlabí, když společně s učitelem z Horní Brané Lukešem navrhli

¹¹⁴ Tamtéž, schůze 8, rok 1895.

¹¹⁵ *Časopis turistů*. 1898, s. 50.

¹¹⁶ Protokoly I, schůze 2, rok 1895.

¹¹⁷ *Časopis turistů* 1896, s 51.

¹¹⁸ POUROVÁ, Kateřina. Hroby významných osobností. In: *Jilemnice zpravodaj města*. 2006, říjen. s. 10.

¹¹⁹ Protokoly II. schůze 1, rok 1896.

¹²⁰ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 2-4.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² V roce 1908 se vypracoval na primáře okresní nemocnice v Jilemnici. LUŠTINEC, s. 4.

¹²³ Protokoly II, schůze 1, rok 1900.

¹²⁴ TLUSTÝ, Jaromír. Zaniklá zahrada horských květin. Historie a tvůrci botanické zahrady u Martinovy boudy. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2015/4. s. 8-12.

Národní jednotě severočeské (NJS) koupi „*nevelkého jednopatrového domu čp. 240.*“ Předseda jilemnického odboru vyjednal poté s majitelkou koupi objektu za 51 tisíc korun. Budova byla záhy „*přejmenována na Národní dům, ale říkalo se jí také „v Národě“.* Sotva měsíc po získání objektu byl 24. července 1904 v jeho zdech ustanoven místní odbor NJS.“¹²⁵ Ferdinand Reich byl také jedním z hlavních činitelů manifestační schůzi „*českého lidu podkrkonošského ve prospěch českých menšin.*“¹²⁶ V osobě Ferdinanda Reicha našel odbor stabilního předsedu, který dovedl odbor skrze období první světové války. Funkci předsedy odboru zastával až do své smrti roku 1928.¹²⁷

3.4 Další významní členové odboru

Žádný výčet významných členů odboru by se ovšem neobešel alespoň bez krátké zmínky o následujících lidech, hraběti Harrachovi a jilemnickém starostovi Jeriem.

O prvním z jmenovaných toho bylo již napsáno tolik¹²⁸, že se omezím v na jeho přínos turistice. Hrabě Harrach podporoval krkonošskou turistiku ještě před založením spolků postavením řady turistických cest.¹²⁹ V nadcházejícím období spolupracoval jak s německým Krkonošským spolkem, tak i s českým odborem KČT. Tato skutečnost je vidět například na stavění rozhledny na Žalém, tak i v oblasti pronajímání krkonošských bud, které často obsazovali nejlepší kandidáti bez ohledu na jejich národnost. Případem podpory německých spolků může být např. stavba tzv. Piettovy cesty, která spojovala Vrajt, Jánské Lázně a Modrokamenné boudy na východě Krkonoš.¹³⁰ Hrabě viděl v turistice kromě jiného zlepšení ekonomiky ve svém panství a národnost turistů byla pravděpodobně vedlejší. Harrachova neutralita byla ale daleko těžší uhájit po jeho jmenování čestným členem KČT na počátku 90. let 19. století. Klub si Harracha velmi vážil a málokdy minul příležitost tomuto velkému šlechtici poblahopřát.¹³¹

Kromě zakládání cest se hrabě Harrach staral svědomitě o řadu krkonošských vodopádů (pančavský, mumlavský, huttenbašský a další), přičemž se zasloužil o to, aby značení nejen k těmto přírodním krásám bylo jak v jazyce německém, tak i v českém.¹³² Hrabě Harrach stál také za rozšířením lyží v Krkonoších.¹³³ Aby ještě více zpřístupnil Krkonoše byla převážně jeho zásluhou otevřena v roce 1899 železniční trať Martinice – Rokytnice.

Ke dvoujazyčnému značení, které prosazoval nejenom hrabě se váže jedno svědectví, které v Časopise turistů uveřejnil jistý J. P, který s dalšími turisty navštívil v roce 1910 nejdříve Harrachov, odkud se po návštěvě německého kostela vydali do Rokytnice a následně vlakem zpět do Jilemnice: „*Lokálka řítící se asi 15 km rychlostí v hodině nemá dnes v neděli nákladu a následkem toho vyzněla všechna zastavení na prázdno. Veleučené nápisy Hradsko-Hradsko, Hrahačov-Hrahačov poučují nás, že jedno z obou jmen jest pro Čechy, jedno pro Němce, ať si každý vybere, co chce mítí napřed. Obdivuji*

¹²⁵ VAŠATA, Ondřej. Nerealizovaný projekt Národní domu ve Vrchlabí z roku 1913. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2015/11. s. 47.

¹²⁶ Z Jilemnice. *Národní listy*. 1908-12-10. s. 10.

¹²⁷ Úmrtí zasloužilého menšinové pracovníka. *Národní listy*. 1928-03-27. s. 3.

¹²⁸ Např. LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006.

¹²⁹ Stavět začal v roce 1870. Vznikly tak cesty z Rezku do Horských bud a tzv. Harrachova cesta z Nového světa podél Mumlavy do Špindlerova mlýna s odbočkou od Labské boudy ke Sněžným Jámám. Jan hrabě Harrach. *Časopis turistů*. 1892. s. 107.

¹³⁰ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 54.

¹³¹ Jan hrabě z Harrachu. *Časopis turistů*. 1908. s. 406. (blahopřáním Harrachovi k 80. narozeninám)

¹³² Jan hrabě Harrach. *Časopis turistů*. 1892. s. 107.

¹³³ Více v kapitole: Zimní turistika.

tuto velkolepou prozíravost našich státních drah, ovšemže stejně tak obdivuji pěkné údolí, jímž jedeme a jež je po mém soudě více obdivuhodné...“¹³⁴

Hrabě se také staral o krkonošské chaty. Příkladem může být českými turisty tolik navštěvovaná Labská bouda, kterou Harrach zakoupil od tehdejšího majitele Schiera v roce 1877 a následujícího roku ji nechal zrekonstruovat.¹³⁵ Poté chatu prozíravě pronajal Lambertu Erlebachovi z Krausových Bud, který v přízemí zřídil výčep a v patře se postaral o 10 pokojů. Harrach stál také za dalšími rekonstrukcemi z let 1889 a 1905. Díky Harrachovi tak původní „nepatrná chata“ zaujala místo jednoho z nejpřednějších krkonošských hotelů.¹³⁶

Na Labské boudě člověk mohl zapsat své zážitky a postřehy do památníku, který zde na vyžádání vydal již zmíněný hostinský Erlebach. V jednom ze záznamů je i tato: „*svérázná nicméně výstižná báseň, která je mimochodem dokladem toho, do jaké míry byly až ve vrstvách vpravdě nejlidovějších ctěny Harrachovy národnostní snahy:*

*Bratře Čechu, kterýž přijdeš v tento důl,
nezapomeň vzíti s sebou hůl,
a potkáš-li Čecha, jenž tě zdraví „Kutn ták!“
lízní ho tou holí, řekni pak:
„Vezmi sobě příklad z Jana Harracha,
Boj se o svůj jazyk víc než raracha!“¹³⁷*

Mecenášem a podporovatelem jilemnického odboru se hrabě stal okamžitě po jeho založení. Hrabě významně pomohl při stavění prvních úseků cest, tak i s výstavbou restaurace a rozhledny na Žalém. I v následujících letech jeho podpora nepolevila. Po zničení českého značení cest nařídil hrabě svým hajným, aby v budoucnosti tabulky více hlídali. Na konci roku 1895 daroval Harrach jilemnickému odboru přes 50 pohledů, které byly poté použity jako turistické upomínky.¹³⁸ Na konci 90. let dovolil jilemnickému odboru postavit další úsek své krkonošské cesty, na který přispěl částkou 100 zlatých.¹³⁹

Hrabě Harrach se také zasadil po upozornění KČT o koupi hostince na Zlaté vyhlídce a tím jej „zachránil rukám českým“. Kromě toho v témže místě prosadil otevření dvoutřídní české školy, která kvůli jejím ohroženému postavení se stala místem mnoha vánočních nadílek ze strany jilemnického odboru.¹⁴⁰

Úmrtí hraběte v polovině prosince 1909 bylo pro KČT obrovskou ztrátou. Již 14. prosince, tedy 2 dny po Harrachově smrti uspořádal Klub schůzi ústředního výboru věnovanou paměti hraběte Jana z Harrachu. Následujícího dne smuteční projevy pokračovaly na členské schůzi KČT ve velkém sále Měšťanské Besedy pražské. Na podnět Buchara byly zhotoveny památníky Harracha na Vysokém Kole a Kotli.¹⁴¹

¹³⁴ Toto svědectví lze také najít v knize: LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 18.

¹³⁵ Časopis turistů. 1910. s. 3.

¹³⁶ BARTOŠ, Martin. *Historie krkonošských bud*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2016, s. 99-100.

¹³⁷ PILAŘOVÁ, Eliška. V českých službách. In: *Krkonoše 1986/4* s. 23.

¹³⁸ Protokoly II. schůze 5. prosince 1895.

¹³⁹ Protokoly III. schůze 4, rok 1900.

¹⁴⁰ Časopis turistů. 1910. s. 6.

¹⁴¹ Časopis turistů. 1910. s. 10

Dalším významným zakládajícím členem odboru byl starosta Jilemnice v letech 1885–1912 František Xaver Jerie. Díky tomuto agilnímu starostovi a zároveň textilnímu podnikateli, který městu obětoval velké množství svého času, ale také majetku vyrostla v Jilemnici řada nových staveb, přes budovu spořitelny, nové radnice, pošty až po gymnázium. Kromě toho stojí také za modernizací Jilemnice, jelikož stojí za vydlážděním silnic, elektrifikací města, ale také vybudováním městského vodovodu. Společně s hrabětem Harrachem byl také hlavním tahounem při stavbě dráhy Martinice – Jilemnice – Rokytnice. Za své zásluhy byl odměněn rakouskou vládou, když v roce 1908 obdržel Rytířský kříž řádu Františka Josefa.¹⁴²

Jerie viděl v turistice možnost, jak pozvednout své oblíbené město, a tak již od založení podporoval jilemnický odbor. Byl přítomen již na první schůzi jilemnického odboru konané 2. července 1889, kdy propůjčil místnost městské kanceláře.¹⁴³ Tuto místnost poté odbor využil ještě mnohokrát. Jerie podporoval výlety jilemnického odboru nejen finančně, ale také svojí přítomností jakožto starosty na společenských večerech pořádaných pro hosty odboru. Stalo se tak například na srpnovém výletě do Krkonoš v roce 1894: „*Při společné večeři ujal se nejdříve slova starosta města, pan František Jerie, jenž vysloviv potěšení nad tím, že Klub tentokráte do kraje Jilemnického výlet svůj určil vítá slovy srdečnými všechny účastníky...*“¹⁴⁴

3.5 Stavění cest

Jak je patrné z protokolů jilemnického odboru, budování a značení turistických cest patřilo k nejdůležitějším pracím spolku. Motivace k tomuto dílu je zřejmá z proslovu prvního předsedy odboru Jindřicha Janderky z poslední schůze konané v roce 1889: „*Se vším úsilím chopil se zřizování cest německý turistický spolek Risengebirgs-Verein vystavěv za jedno desetiletí dvanácti různých cest v různých částech Krkonoš v délce skoro 70 km. Zaslужují toho Krkonoše plnou měrou, aby KČT schůdnost jejich novou cestou rozmnožil a platně tak přispěl k novému poznání krásy jejich, k čemuž odborem zamýšlená stavba cesty znamenitě se hodí. Nazývá-li německý Risengerbirgs-Verein svou nejnovější vystavěnou cestu z Mísečných bud Kotlem do Dvorských bud „perlou“ všech svých cest v Krkonoších, ručím za to, že povede-li se stavba cesty výborem naším navržená, bude možné cestu tuto opravdovou perlou cest v Krkonoších nazvati.*“ Odborem navržená cesta měla začínat v Jilemnici, dále poté přes Hrabáčov, Dolní Štěpanice a Mrklův na Žalý. Odtud poté přes Šeřín, Černou skálu až na Mechovinec.¹⁴⁵

V uskutečnění tohoto nápadu bylo ale hlavně potřeba peněz, který odbor ani zdaleka neměl. Situaci začal řešit hledáním sponzorů. Mezi největší dárce patřily kromě hraběte Harracha (který například již v létě následujícího roku přispěl částkou 50 zlatých na turistické tabule a označení cest¹⁴⁶), Občanská záložna a samotný Klub českých turistů.

Nejenom za účelem zisku peněz vysílal jilemnický odbor delegáta na výborové schůze KČT v Praze. Ve většině případů byl tímto delegátem jednatel odboru Buchar, kterému odbor vynahradil náklady za cestu, jídlo a ubytování pravidelně částkou 15 zlatých. První tento případ nastal již v lednu 1890, kdy se Buchar zúčastnil výborové schůze pořádané 26. ledna.¹⁴⁷

¹⁴² *Národní listy*. 1908-12-01. s. 2.

¹⁴³ Protokoly I, schůze 1, rok 1889.

¹⁴⁴ *Časopis turistů*. 1894. s. 287.

¹⁴⁵ Protokoly I, schůze 8, rok 1889.

¹⁴⁶ Protokoly I, schůze 8, rok 1890.

¹⁴⁷ Protokoly I, schůze 2, rok 1890.

Jilemnický odbor žádal po Klubu velké částky, což ze začátku si spolek nemohl dovolit, zvláště v době, kdy stavěl rozhlednu na Petříně.¹⁴⁸ Ve většině případů získal odbor od Klubu na rok 200 až 300 zlatých, které zpravidla využíval na stavění, značení či opravu cest.

Po obstarání peněz začal odbor se stavbou cest okamžitě. Již v létě 1890 vystavěl spolek první část cesty od Sandplanu až na Šeřín „*a to skoro v celé délce po způsobu pohodlné cesty turistické*“.¹⁴⁹ Následujícího roku byla vystavěna cesta z Šeřína na Mechovinec, kterou odbor plně dokončil v roce 1892. Celkově měla tato stezka 4500 m a vyšla na 974 zlatých.¹⁵⁰ Úseky Mrklův – Žalý a Zadní Žalý Sandplan nechal za své náklady vystavět hrabě Harrach.¹⁵¹ Cesta byl také doplněna odbočkami, které vedly k místním skálám, ze kterých byl nádherný výhled. Okraje skal byly z bezpečnostních důvodů opatřeny zábradlím. Nejvíce si odbor cenil hlavně Harrachovy skály, kterou pojmenoval na počest mecenáše krkonošské turistiky.¹⁵²

Odbor podal zprávu o dokončení stezky také ve spolkovém časopise: „*Turistická cesta z Jilemnice do Krkonoš jest dokončena. Vede nejprve utěšeným údolím Dolní Štěpanice, odbočuje pak nalevo, stoupající na svahu Žalého do výše 1012 m k rozhledně císaře Františka Josefa, odkud pokračuje ponejvíce přímočarými úseky k severu, zmírňujíc vhodnými zákruty přílišné stoupání či klesání terénu. Tím způsobem vede podél celého hřebene Žalského až k Mísečným boudám, kde ústí do dalších cest krkonošských.*“¹⁵³

Odbor musel v následujících letech řešit problémy s označením cesty, jelikož původní značení bylo kvůli vandalům zničeno. „*Označení obnoveno tak, že veškeré značky jsou nově obarveny a z předešlých let zbylé tabulky letos natřeny fermeží, čímž opět tak pěkného vzhledu nabyly, že zdají se býti novými. Na všech místech, kde tabulky zlomyslně byly zničeny, umístily se tabulky nové, a to ponejvíce vysoko na stromy, zdola hladce okleštěné.*“¹⁵⁴

Jilemničtí pokračovali ve stavbě cest také v dalších letech. V roce 1893 postavili další úsek cesty, z Mechovince do Horních Míseček. V roce 1894 vystavěl odbor další cestu, tentokrát k nově zřízené letní restauraci hrabětem Harrachem na Kozinci, blízko Jilemnice. Ve výroční zprávě uveřejněné v Časopise turistů doporučuje jilemnický odbor návštěvu tohoto zařízení zvláště díky skvělému výhledu. Nová restaurace na Kozinci byla slavnostně otevřena 20. srpna 1894 a těšila se velké oblibě.¹⁵⁵

V následujících letech se nepokračovalo ve stavbě žádné nové turistické cesty, pozornost byla věnována spíše úpravám a značením cest stávajících. Vandalismus a poškozování turistických značek ale pokračovalo i nadále, např. v roce 1895 po hrubém zničení velkého množství značek požádal odbor hraběte Harracha a lesní správu, aby značení cest hajní více hlídali.¹⁵⁶

3.5.1 Šmídova cesta

Plán dalšího úseku cesty, tentokrát z Mísečných bud přes Krakonoš k Labské boudě byl sice navržen již v roce 1895, ale lesní správa ho tehdy zamítla, pravděpodobně z obavy zhoršení chovu vysoké zvěře. Nápad vystavět cestu se obnovil s roce 1897, kdy odbor pořádal se zástupci velkostatku

¹⁴⁸ Např. v roce 1890 to bylo 540 zlatých. *Časopis turistů*. 1890, s. 122.

¹⁴⁹ Celkově stál tento kousek cesty 358 zlatých. *Časopis turistů*. 1891, s. 10.

¹⁵⁰ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 32.

¹⁵¹ Jan hrabě Harrach. *Časopis turistů*. 1892. s. 107.

¹⁵² Z našich odborů. *Časopis turistů*. 1893. s. 205

¹⁵³ *Časopis turistů*. 1893, s. 240.

¹⁵⁴ *Časopis turistů*. 1894. s. 298.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ *Časopis turistů*. 1896. s. 52.

společnou vycházku, na které bylo „shledáno, že směr cesty dá se dobře zvoliti tak, aby chovu vysoké zvěře nebylo na ujmu.“¹⁵⁷ Odbor se tak snažil pokračovat ve spojování české turistické bašty – Žalého se zbytkem našich nejvyšších hor.

Se stavbou se začalo v červnu 1900. Jeden metr nové cesty přišel odbor na 60 haléřů. Dělníci, kteří měli novou stavbu na starost, dostali také za úkol, opravit předcházející části cesty, které byly zničeny velkou průtrží mračen. Za opravu jednoho metru již stávající cesty vydal odbor 10 haléřů. Celkově bylo opraveno 9629 m starých cest.¹⁵⁸

Stavba nové cesty, jež nesla název po bývalém předsedovi odboru Šmídovi šla velice rychle a již v roce 1901 o svatodušních svátcích byl pořádán společně s ústředním výborem KČT v Praze společný třídní výlet do Krkonoš spojený se slavnostním otevřením této cesty.¹⁵⁹ Tento výlet hodnotili účastníci až na incident na Labské boudě¹⁶⁰ za velmi zdařilý. Samotného slavnostního otevření cesty se ujal předseda KČT Vratislav Pasovský.¹⁶¹ Celkově stála cesta přes tři tisíce korun¹⁶², které si odbor půjčil od místní Občanské záložny. Následné splátky poté zajišťovala centrála KČT v Praze.

Cesta vrchního lesmistra Šmída alespoň v prvních letech své existence ovšem neplnila v plném rozsahu svůj základní účel, tj. spojení české restaurace na Žalém se zbytkem Krkonoš, jelikož krátce po zahájení stavebních prací restaurace z dosud nevyjasněných důvodů vyhořela. O tomto faktu píše také jednatel Buchar v Časopise turistů: „Však veškerý náklad na podnik ten – turistickou cestu v Krkonoších – učiněný stal by se ilusorní, kdyby nemělo co nejdříve ku splnění přijíti naše přání ohledně obnovení hostince na Žalém projevené, jelikož cesta naše do Krkonoš především z tohoto důvodu stavěna byla, aby Žalý co nejpohodlněji s Krkonošemi vlastními byl spojen, a tak by přístupným se stal nejširším vrstvám turistův Krkonoše každoročně navštěvujících.“¹⁶³

Restauraci na Žalém se podařilo Harrachovi obnovit na jaře 1904. Mecenáš krkonošské turisticky v témže roce také převzal správu nad Šmídovou cestou.¹⁶⁴ V dnešní době se název Šmídova cesta již nepoužívá. Trasa z Jilemnice dále do hor se pyšním jménem dolnoštěpanického učitele Buchara. Jako památka po zesnulém lesmistrovi, který pro Krkonoše tolik udělal, zůstala Šmídova vyhlídka, která se nachází právě na bývalé Šmídově, dnes Bucharově cestě.

Další nové cesty jilemnický odbor do začátku první světové války již nestavěl a pouze se staral o vylepšování cest stávajících. Např. v roce 1904 byly na jilemnické nádraží dány nové velké orientační tabule.¹⁶⁵ Poslední větší úpravu turistických stezek před obdobím první republiky byla v roce 1906 provedená úprava cesty ze Žalého na Mísečky.¹⁶⁶

¹⁵⁷ Časopis turistů. 1898. s. 99.

¹⁵⁸ Časopis turistů. 1901. s. 141.

¹⁵⁹ Časopis turistů. 1902. s. 263.

¹⁶⁰ Viz kapitola o Svatodušních svátcích.

¹⁶¹ Otevření Cesty Šmídovy v Krkonoších. Časopis turistů. 1901. s. 207.

¹⁶² BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 39.

¹⁶³ BUCHAR, Jan. Odbor KČT v Jilemnicích. Časopis turistů. 1901. s. 143.

¹⁶⁴ Časopis turistů. 1905. s. 103.

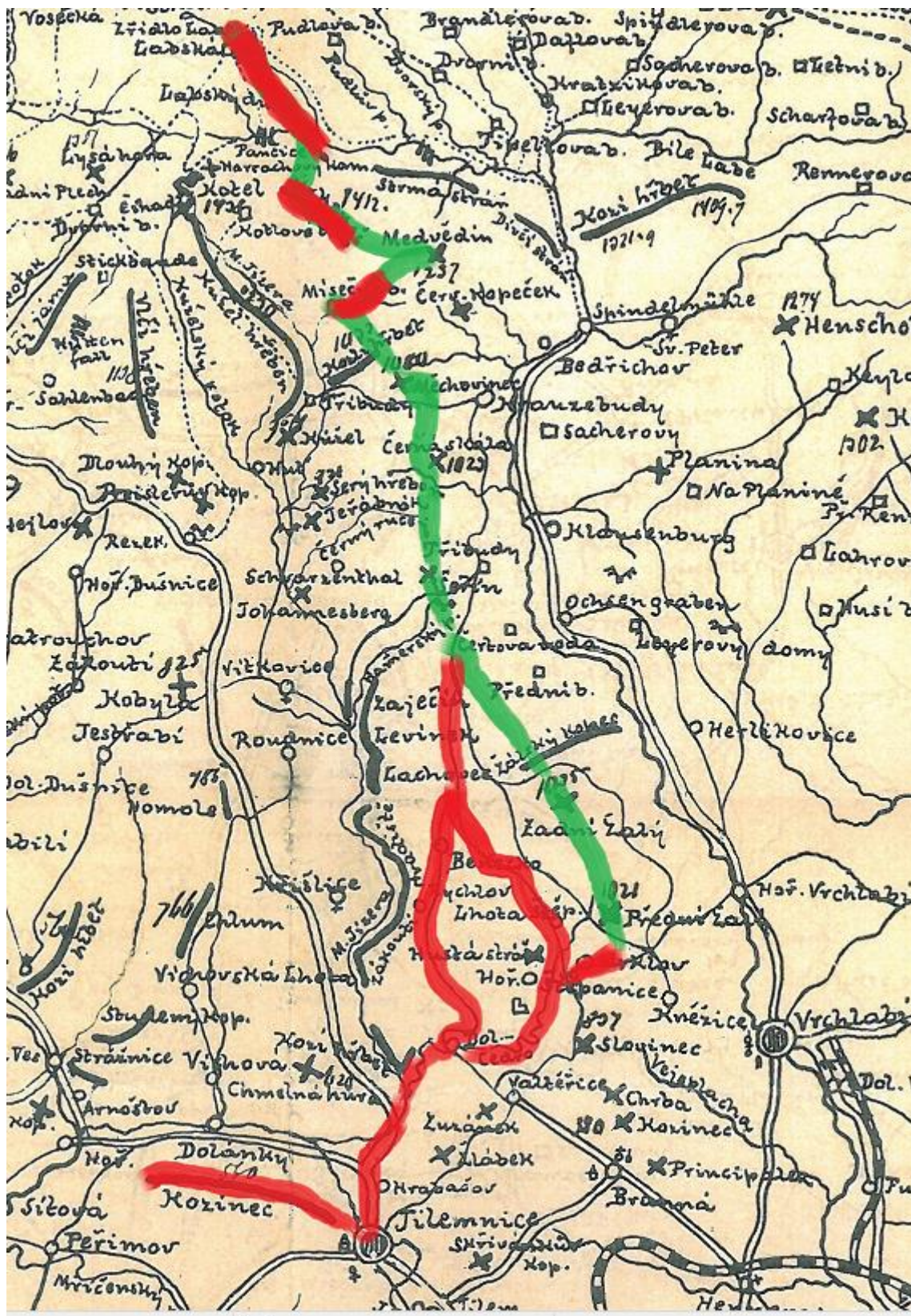
¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 41.

Obr. 1. Vyznačení cest postavené jilemnickým odborem na mapě z 20. let 20. století. Modrou barvou je vyznačena první stavitelská činnost do roku 1892. Červenou rok 1893, fialovou 1894. Šmídova cesta je vyznačena zeleně.¹⁶⁷

¹⁶⁷ SEMÍK, Matěj a AMBROŽ, J. *Krkonoše: Podrobná mapa pro turisty a lyžaře*. Praha: V. Neubert a synové, [1926]. 1 list.

Obr. 2. Pro porovnání mapa z roku 1885. Červenou barvou jsem zakreslil cesty, které odbor upravil, zelenou jsem se snažil vyznačit cesty, kde alespoň podle této mapy nebyla před prací odboru žádná cesta.¹⁶⁸

¹⁶⁸ KARDA, Rudolf. *Popis Krkonoš: a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnici: Sjezdový výbor Krakonoše, 1885. 56 s. 1. mapka v příl. ; 20 cm

3.6 Členstvo

I když měl jilemnický odbor na počátku pouze něco málo přes 10 členů, jejich počet rychle stoupal. Pomohlo přesunutí výborových schůzí do místní hospody, tak i propagace pomocí svolání a plakátů. Počet členů také rychle narůstal s uspořádáním úspěšných výletů. Netrvalo dlouho z původní hrstky členů se stalo 62.¹⁶⁹

Turistika ale v té době nebyla pro každého. Členové museli platit příspěvky a samotné výlety nebyly také nejlevnější záležitostí. Tento fakt se projevuje také na členech odboru, kde většinu spolku tvořili majetní podnikatelé, učitelé, právníci, hoteliéři či hostinští. Např. v roce 1907 najdeme ve výčtu členů ale také Felixe Kučeru, vrchního zástupce banky, popřípadě Karla Racka, c. k. okresního komisaře.¹⁷⁰

Počet členů odboru i přesto narůstal, v roce 1891 se již odbor pyšnil počtem 82 členů¹⁷¹, těsně pod třicifernou hranici se posunul již následujícího roku,¹⁷² přičemž magickou hranici stovky překonal v roce 1893.¹⁷³ Největšího počtu členů do první světové války dosáhl odbor v roce 1897, kdy zapsaných členů bylo na 132.¹⁷⁴ Od této doby počet členů i přes snahy Buchara a dalších členů odboru spíše klesal. Např. v roce 1903 počet členů klesl na 93¹⁷⁵, v roce 1906 mírně stoupl na 96¹⁷⁶ o čtyři roky později bylo členů pouze 79.¹⁷⁷

Mezi důvody postupného úbytku členů patřilo kromě velice častého umírání příslušníků odboru také již zmíněná finanční náročnost turistiky. Např. v roce 1897, když odbor hlásil rekordních 132 členů, muselo být kvůli nezaplacení příspěvků přes 10 členů vyloučeno. S problémem neplacení příspěvků se odbor zabíral již od samého začátku, kdy dokonce Klubu navrhoval, jestli by nebylo možné příspěvky snížit nebo se stát členem bez odebírání spolkového časopisu. Tyto a další otázky řešil na schůzích KČT delegát Buchar.¹⁷⁸ Dalším důvodem úbytku členů se stalo založení dalších, blízkých odborů KČT, které převzaly některé členy. Jednalo se o odbor ve Dvoře Králové nad Labem, založený roku 1898 a hlavně o odbor ve Vysokém nad Jizerou, který vznikl za nemalého přispění jilemnického odboru v roce 1901.¹⁷⁹

Dobře nastartovanou dráhu jilemnického odboru přerušil v roce 1914 světový konflikt, který odbor výrazně ochromil. Válka sebrala odboru také nezanedbatelné množství členstva. Již v roce 1915 bylo členů pouze 69¹⁸⁰, z původních 80¹⁸¹ před válkou.

3.7 Přednášková činnost

Pořádání přednášek patřilo mezi základní činnosti jilemnického odboru. Kromě nemalého výdělků za úspěšnou a zajímavou přednášku, sloužily také k edukaci obecnosti. Kromě toho, zvláště v případech velice populárních přednášek jednatele odboru Buchara, zajišťovaly přednášky velmi

¹⁶⁹ Časopis turistů. 1890. s. 110.

¹⁷⁰ Seznam členů Klubu českých turistů v roce 1907. příloha Časopisu turistů 1908. s. 17.

¹⁷¹ Časopis turistů. 1891. s. 10.

¹⁷² Časopis turistů. 1892. s. 18.

¹⁷³ Odbory Klubu českých turistů. Časopis turistů. 1893. příloha.

¹⁷⁴ Časopis turistů. 1898. s. 99.

¹⁷⁵ Časopis turistů. 1903. s. 152.

¹⁷⁶ Výroční zpráva o činnosti odboru v roce 1906. Časopis turistů. 1907. s. 21.

¹⁷⁷ Časopis turistů. 1910. s. 29.

¹⁷⁸ Časopis turistů. 1891. s. 42.

¹⁷⁹ Odbory a jejich členstvo na konci roku 1937. In: Padesát let Klubu československých turistů 1888-1938. s. 170-172.

¹⁸⁰ Časopis turistů. 1915. s. 175.

¹⁸¹ Časopis turistů. 1914. s. 292.

důležitou propagaci Klubu, případně krkonošských či v pozdějších letech i Jizerských hor. Jednatel používal přednášky také jako příležitost připomenout některé problémy odboru. (nedostatek financí, málo českých turistů a podobně.) Přednášky byly často součástí větších akcí (společenského večera, slavnostního otevření cesty, koncertu apod.), ale bývaly pořádány i samostatně. Samostatné přednášky byly stále pravidelnější od začátku nového století.

První zmínka o přednáškách padla na páté schůzi odboru konané 27. června 1893, kdy se projednávalo slavnostní otevření další části cesty do Krkonoš. Buchar, zde přítomným připomněl, že „*téměř všude, kde odbory jsou zřízeny, přednášel pan redaktor Dr. Vilém Kurz o turistice české.*“ Vzhledem k tomu, že pan doktor do jilemnického odboru ještě nezavítal, byly učiněny všechny potřebné přípravy ke konání jeho přednášky při slavnostním otevření nového úseku krkonošské cesty.¹⁸²

Dr. Vilém Kurz pozvání skutečně přijal a na Žalém přednášel 13. července „*před velmi četným obecnstvem, které se v prostorných místnostech rozhledny sešlo.*“ Na téma významu a dosahu české turistiky.¹⁸³ Výlohy za tuto přednášku zaplatil doktorovi samotný odbor. Stejně tak se postaral o ubytování veleváženého hosta v hostinci U Zlaté koruny.¹⁸⁴

Následujícího roku využila pražská centrála KČT toho, že jednatel jilemnického odboru Buchar pravidelně jezdil na členskou schůzi projednat dotace a informovat o provedené práci za minulý rok. Rok 1894 se ale lišil tím, že Buchar zde přednesl pravděpodobně první přednášku pro KČT na téma české turistiky v Krkonoších. Jeho přednáška měla takový úspěch, že její znění bylo poté vytisknuto v Časopise turistů.¹⁸⁵

O další přednášce začal odbor uvažovat již na začátku roku 1895, kdy jednatel Buchar navrhl, aby po vzoru dalších odborů ale i měst byl pozván na přednášku známý cestovatel Enrigue Stanko Vráz „*a tím jsme mu poskytli podpory k uspořádání další jeho výpravy*“¹⁸⁶ I když byl tento návrh přijat, na další schůzi, kde byla tato přednáška probírána padly první pochybnosti: „*některým členům zdá se podnik tento za velmi nejistý a předpovídají, že bez ztráty spolkové pokladny se neobejdeme.*“ Odbor poté ve snaze neprodělat požádal o podporu ostatní místní spolky, ale také městskou radu, Občanskou záložnu či Městskou spořitelnu. Největší obavy panovaly z výše honoráře, (který měl být nakonec vybírán ze vstupného) a velmi malé účasti.¹⁸⁷

Krátce před samotnou přednáškou, na výborové schůzi ze 4. února 1895 vypadala již situace daleko příjemněji. Okresní výbor a Občanská záložna přispěly částkou 10 zlatých, pan Karel Rieger, zakládající člen odboru a továrník v blízkém Vilémově, přispěl dokonce částkou dvojnásobnou. Celkově od sponzorů bylo vybráno na 57 zlatých. Díky tomuto příspěvku snížil odbor také cenu lístku, z původních 60 krejcarů za místo v první řadě na 50 krejcarů. Vytisklo se také nových 60 plakátů a na 200 pozvání, na které bylo připsáno, aby lidé chodili na přednášku včas, „*aby řečník vyrušován nebyl.*“¹⁸⁸

Přednáška miláčka českých turistů Vráze na téma cestování po Jižní Americe se konala 13. února a měla značný úspěch. Jenom z finanční stránky odbor získal 180 zlatých, přičemž vynaložil pouze

¹⁸² Protokoly jilemnického odboru KČT, schůze 5, rok 1893.

¹⁸³ Dr. Vilém Kurz. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1893, s. 241.

¹⁸⁴ Protokoly, schůze 6, rok 1893.

¹⁸⁵ BUCHAR, Jan. Česká turistika v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 41.

¹⁸⁶ Protokoly, schůze 1, rok 1895.

¹⁸⁷ Protokoly, schůze 4, rok 1895.

¹⁸⁸ Protokoly, schůze 5, rok 1895.

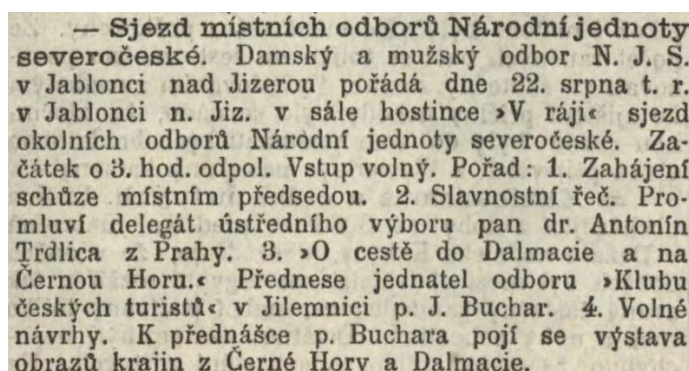
128. Odbor zaslal všem dárcům poděkování. Díky velkému úspěchu akce odbor ihned začal plánovat další přednášky.¹⁸⁹

Na další výborové schůzi, 22. února, padl návrh, aby byl dalším přednášejícím člen odboru a velevážený učitel Josef Drahoňovský z Dolní Kalné u Trutnova, který obratem pozvání přijal¹⁹⁰. Odbor potěšil fakt, že pan učitel nechtěl za přednášku žádný honorář, pouze chtěl proplatit výdaje spojené s cestou do Jilemnice. Drahoňovského přednáška se na téma světové výstavy v Chicagu se konala 23. března 1895 a znovu se velmi vydařila.¹⁹¹

V roce 1895 podnikl odbor ještě další dvě přednášky. Velké účasti se těšila přednáška pana Antonína Zámečnicka na téma výstavy Iovské a cestování po Slovači. Velký úspěch poté zaznamenala přednáška jednatele oboru Buchara o české turistice v Krkonoších.¹⁹²

V následujícím roce nebylo na přednášky moc pomyšlení, vzhledem k tomu, že odbor měl plné ruce práce s přípravami druhého sjezdu KČT v Jilemnici. S přednáškami začal odbor znovu v roce 1897. Sezóna přednášek začala slavnostním večerem 25. března, kdy se řeči ujal samotný předseda Klubu Vratislav Pasovský, „*jehož skvělé líčení a zajímavé vypravování o Dalmácii došlo všeobecné obliby.*“ Po přednášce si hosté užili hudbu jilemnického sboru Branislav.¹⁹³

Po příjezdu z výpravy KČT na Balkán začal s přednáškami také dolnoštěpanický učitel Buchar. V polovině května počal přednáškovou túru v jilemnickém Sokole výkladem o Boce Kotorské. Následně přijal pozvání Národní jednoty severočeské do Jablonce nad Jizerou, kde se rozhovořil o Dalmácii a Černé Hoře. S přednáškou musela být Jednota spokojená, vzhledem k tomu, že si Buchara pozvala znovu na členkou schůzi do Branného. Ještě téhož roku hovořil o Balkáně znovu a to 28. listopadu v Jilemnici.¹⁹⁴

— Sjezd místních odborů Národní jednoty severočeské. Damský a mužský odbor N. J. S. v Jablonci nad Jizerou pořádá dne 22. srpna t. r. v Jablonci n. Jiz. v sále hostince »V ráji« sjezd okolních odborů Národní jednoty severočeské. Začátek o 3. hod. odpo. Vstup volný. Pořad: 1. Zahájení schůze místním předsedou. 2. Slavnostní řeč. Promluví delegát ústředního výboru pan dr. Antonín Trdlica z Prahy. 3. »O cestě do Dalmacie a na Černou Horu.« Přednese jednatel odboru »Klubu českých turistů« v Jilemnici p. J. Buchar. 4. Volné návrhy. K přednášce p. Buchara pojí se výstava obrazů krajin z Černé Hory a Dalmacie.

Obr. 3. Informace o přednášce Buchara při sjezdu Národní jednoty severočeské se dostala i do Národních listů. Národní listy. 1898-08-22. s. 4.

Věhlas Bucharových přednášek se nesl rychle. V roce 1898 přijal pozvání KČT k další přednášce v Praze. Tématem jeho přednášky byla turistika a národnostní situace v Krkonoších. Již v této době přednášel „*způsobem nad míru zajímavým, formou vybroušenou a řečí vzácně správnou.*“ Velkou

¹⁸⁹ Protokoly, schůze 6, rok 1895.

¹⁹⁰ Protokoly II. schůze 3, rok 1895. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici.

¹⁹¹ Dr. Vilém Kurz. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1893, s. 241-242.

¹⁹² Tamtéž, s. 242.

¹⁹³ Odbor KČT v Jilemnici (valná hromada a výroční zpráva). *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1898, s. 99-100.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 100.

pochvalu dostal za používání přehledné velké mapy Krkonoš, kde podrobně popsal všechny možné túry do Krkonoš.¹⁹⁵

Pražská centrála byla s přednáškami Buchara velmi spokojena a další přednáška na sebe nenechala dlouho čekat. Již v listopadu následujícího roku hovořil Buchar na v malém sále Měšťanské besedy v Praze na téma Jizerských hor.¹⁹⁶ Tato přednáška byla Klubem českých turistů vydaná dokonce jako samostatná brožura tiskem.¹⁹⁷

I v následujících letech Buchar s přednáškami pokračoval. Kromě přednášek KČT přijímal často pozvání jiných organizací. Například v prosinci dalšího roku přijal pozvání Českého ski klubu v Praze, kde hovořil o lyžařských výletech v Krkonoších. Později byly promítány fotografie z výletů Klubu na Šumavu a Krkonoše.¹⁹⁸

S přednáškami neustával ani samotným odbor v Jilemnici. Počátkem roku 1902 pokračoval trend slovanské vzájemnosti přednáškou Josefa Pojmana, inspektora lázní v Ilidži u Sarajeva. V březnu téhož roku do Jilemnice zavítal ze svých cest E. S. Vráz. Obě přednášky obecnostvo velice zaujaly, hlavně díky promítání fotografií, již oba přednášející při svých hovorech použili.¹⁹⁹

3.7.1 Éra světelných obrázků

Tyto a zajisté i další podobné zkušenosti přiměly Buchara zařadit projekci diapositivů také do svých přednášek. Zřejmě první takovou přednášku (téma bylo poetické – Z pohádkové říše mocného Krakonoše²⁰⁰) podnikl Buchar 12. března 1904 v Praze pro členy Českého klubu fotografů amatérů. „Účastníci zhlédli soubor obrazů, kteréž zachyceny byly při loňské výpravě Bucharově po hřebenech horských členem klubu panem Mrskošem“. V následujících přednáškách používal hlavně snímky jeho kamaráda a bývalého předsedy jilemnického odboru doktora Vejnar. Tyto snímky byly často promítány do impozantních, až několikametrových rozměrů.²⁰¹

Příkladem toho může být například přednáška Buchara na téma „O krásách Krkonoš“ pro stolovou společnost „Na sporné“, která se konala v neděli 18. března 1906 v divadelním sále restaurace u Trmalů ve Starých Strašnicích. Přednáška byla doprovázena projekcí více než 180 barevných obrazů. Výtěžek této akce šel poté do fondu chudých školních dětí.²⁰²

Tato akce se zřejmě vydařila, jelikož hned téhož roku hovořil Buchar na stejné téma také na Žižkově. Vstupné na se pohybovalo od 2 korun za místa do první řady, po 40 haléřů za vstupenku na stání. Lístky si šlo koupit na mnoha místech v Praze. Obdobně jako na předcházející přednášce, použil i na této akci dolnoštěpanický učitel snímky Josefa Vejnar.²⁰³

S pořádáním přednášek pokračoval také jilemnický odbor. Jenom od prosince 1904 do dubna 1905 pořádal na 25 přednášek po městech severovýchodních Čech hlavně za účelem reklamy a propagace Krkonoš. „Nejpřednějším českým pohraničním horám, nejen pro nastávající léto, ale zajisté i pro dobu další, získána byla neúnavnou činností touto veliká řada návštěvníků Čechů, kteří k utužení

¹⁹⁵ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1898, s. 303.

¹⁹⁶ Schůze. *Národní listy*. 1899-11-08. s. 4.

¹⁹⁷ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnar*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002 s. 27.

¹⁹⁸ Zimní sporty. *Národní listy*. 1900-12-16. s. 17.

¹⁹⁹ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. 1903, s. 151.

²⁰⁰ *Národní listy*. 1904-03-10. s. 4.

²⁰¹ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnar*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002 s. 25-26.

²⁰² *Národní listy*. 1906-03-18. s. 3.

²⁰³ Přednášky. *Národní listy*. 1906-10-05. s. 4.

českého živlu v turistice krkonošské přispějí měrou dosud nebývalou.“ Tato přednášková túra, kde Buchar nezapomněl na projekci „nádherně kolorovaných obrazů“ byla velice úspěšná. Důkazem toho je již zmiňovaný větší počet českých návštěvníků Krkonoš při svatodušních svátcích v roce 1905.²⁰⁴

Díky těmto úspěchům, navrhl dr. Vejnár, pořízení nového promítacího stroje. Původní návrh, aby byl skioptikon pořízen na náklady odboru se nakonec neujal, vzhledem k tomu, že do nového přístroje investoval kroužek nadšenců²⁰⁵ (pravděpodobně v čele s Bucharem a Vejnarem.) Tato koupě se velmi vyplatila, jelikož odbor získával peníze nejenom z vlastních přednášek, ale také tím, že přístroj půjčoval okolním organizacím. Například již v květnu roku 1905 si skioptikon propůjčil na svoji přednášku odbor KČT ve Dvoře Králové nad Labem, čímž jilemničtí získali 19 korun do své pokladny.²⁰⁶

Koupi nového promítacího stroje si odbor vychvaluje také v Časopise turistů, kde představitelé odboru nezapomínají zmínit: „zvláštního připomenutí zasluhuje, že pořadatelé přednášek byli pozváni Jeho Osvíceností panem hrabětem z Harrachů, aby v zámku jilemnickém J. O. projekci partií z Krkonoš uspořádali, začež nejlichotivějším uznáním J. O. odměněni byli.“²⁰⁷

I v roce 1906 patřilo pořádání přednášek mezi hlavní činnosti odboru, jak je patrné z části výroční zprávy, kterou odbor zveřejnil v Časopise turistů: „Účinná reklama směřující ku zvýšení návštěvy Krkonoš setkala se i letos se zdarem, a to především hojným používáním skioptikonu. Mimo přednášky ve Štěžerách, Lounech, Strašnicích, Hořicích (2), Turnově, Železném Brodě (2), Žižkově, Kladně, Třebechovicích (2) a Rychnově nad Kněžnou (2) bylo skioptikonu použito i v Petrově a Labské boudě, kdež krásné diapozitivy p. dr. Vejnarem zhotovené a p. Rudolfem Kazdou nádherně kolorované, spolu s přednáškami jednatelovými došly zaslouženě nejlepší pozornosti a pochvaly nejen turistů českých, ale i v Petrově a Labské boudě hojně zúčastněných turistů cizích, zejména Prušáků.“²⁰⁸

Nadšení z pořádání přednášek neustávalo, ba naopak. Členové odboru, kteří měli fotoaparát, rozmnožovali počet diapozitivů, které bylo možné na přednáškách využít. Ještě v roce 1907 hlásal odbor, že lze podniknout přednášky s promítáním na téma Slovanského jihu, Jizerských hor a Adršpašských skal.²⁰⁹

Nové diapozitivy využil Buchar již následujícího roku při přednášce pro Český ski klub pořádané 28. března v sále Národního domu na Královských Vinohradech. Jen na této přednášce promítal dle pozvánky na 250 nových snímků spojených se zimními sporty.²¹⁰

Jilemnického odboru se také povedlo dostat do Jilemnice již potřetí slavného cestovatele E. S. Vráze, který 14. ledna 1907 přednášel na téma: „Cesta kolem světa“. Nejdražší lístky se prodávaly za 30 haléřů, nejlevnější místa byla ke stání v galerii za 10 haléřů. Tato přednáška se odboru velmi vydařila, nejenom díky výdělku, který činil přes 100 korun, ale také díky hojné účasti dětí z místních škol.²¹¹ Cestovateli se v Jilemnici líbilo, jelikož ještě téhož roku, v listopadu, zavítal do Jilemnice znovu.²¹²

²⁰⁴ *Národní listy*. 1905-06-05, s. 3.

²⁰⁵ Prvotní návrh padl na 2. výborové schůzi v roce 1905, podle kterého si měl odbor na nový stroj půjčit od Občanské záložny. Nakonec z toho ale sešlo. Podrobněji se k situaci vyjadřují na 1. výborové schůzi v roce 1907. Protokoly III. schůze 1, rok 1907. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici.

²⁰⁶ Protokoly III. schůze 2-5, rok 1905. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici.

²⁰⁷ *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1906, s. 155.

²⁰⁸ *Časopis turistů*. Praha: Klub českých turistů, 1907, s. 121.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 122.

²¹⁰ Zimní sporty. *Národní listy*. 1908-03-27.

²¹¹ Protokoly III., schůze 9, 10, rok 1906-1907.

²¹² Protokoly III., schůze 4, rok 1908.

Jak jednatel Buchar, tak i dr. Vejnar a Rudolf Kazda byli také velmi oceněni za svoji přednáškovou činnost předsedou odboru Reichem na čtvrté výborové schůzi v roce 1906. Předseda odboru zdůraznil také význam skioptikonu, jako „nejlepšího prostředku reklamního ke zvýšení české návštěvnosti v Krkonoších.“²¹³

Za účelem dalšího pořádání přednášek, nabídl jilemnický odbor pražské centrále Klubu pořádání přednášek. Klub si mohl vybrat ze tří hlavních témat: Krkonoše v létě i v zimě; Jizerské hory, Krkonoše a skalní města; Slovanský jih.²¹⁴

KČT pořádal v roce 1908 zimní výlet do Krkonoš za účasti členů pražské městské rady. Tento výlet byl pro jilemnický odbor velmi důležitý, jelikož se před významnými Pražáky se chtěli ukázat v co nejlepším světle. Kromě naplánovaného koncertu a zimních radovánek, byla na programu také přednáška se světelnými obrazy.²¹⁵ Kromě toho pořádal odbor další přednášky v Praze, Novém Bydžově nebo třeba na Novém Světě.²¹⁶ Na téma slovanského jihu pořádal odbor v roce 1908 přednášky v Kladně a Libštátu.²¹⁷

Popularita přednášek neustávala ani v dalším roce, kdy o přednášku na téma krkonošské turistiky poprosil jilemnický dámský spolek „Vila“. Podobně jako v předcházejících případech, těžil odbor z přednášky minimálně poplatkem za půjčení skioptikonu, který činil minimálně 10 korun.²¹⁸ Skioptikon odboru vydělával, například ve zprávě pokladní za rok 1909 činil zisk z přístroje 87 korun.²¹⁹

Poté, co v roce 1909 vydal nadšenec pro zimní sporty Aleš Lyžec svoji knihu „Obrazy horské zimní krásy“²²⁰ zařadil Buchar propagaci tohoto díla také do svých přednášek. Bylo třeba aby tato „česká literární novinka obzvláště v kruzích českých lyžařů a milovníků zimní turistiky vůbec, došla náležitě pozornosti.“ Poprvé se tak pravděpodobně stalo na přednášce o Krkonoších v létě a zimě, v Mladé Boleslavi 20. března 1909.²²¹

Přednášková činnost pokračovala s nadšením i v následujících letech. Např. v roce 1911 navštívil Buchar se svými přednáškami na téma Krkonoš dokonce samotný střed monarchie, Vídeň. Spojení přednášky a následného výletu si vyzkoušel Sportovní klub v nedalekých Hořicích, kde Buchar přednášel na téma zimních sportů. Obsah přednášky poté posluchači mohli vyzkoušet v praxi na uspořádaném výletě na Sněžku.²²² Pouze ve výroční zprávě za rok 1912 se v Časopise turistů neobjevila žádná zmínka o přednášce jilemnického odboru. V tomto roce měl totiž odbor plné ruce práce s třemi velkými výlety, upravováním botanické zahrady na Martinově boudě, již tradiční vánoční nadílkou a se zavedením pravidelnějšího vlakového spojení s Prahou.²²³

Nejenom přednáškovou činnost odboru utlumila první světová válka. Výroční zpráva odboru za rok 1914 krásně shrnuje, jaký dopad měl konflikt na odbor: „Vyhlášením mobilizace a nastalým válečným stavem rázem přerušena veškerá činnost a odbor byl nucen v stanoveném programu své

²¹³ Protokoly III., schůze 4, rok 1906.

²¹⁴ Protokoly III., schůze 3, rok 1907.

²¹⁵ Protokoly III. výroční valná hromada za rok 1908.

²¹⁶ Časopis turistů. 1908. s. 472.

²¹⁷ Časopis turistů. 1909. s. 179.

²¹⁸ Tamtéž, schůze 3, rok 1909.

²¹⁹ Tamtéž, zpráva pokladní, rok 1909.

²²⁰ ALEŠ-LYŽEC, Josef. *Obrazy horské zimní krásy: s četnými původními obrázky*. V Praze: Grosman a Svoboda, 1909.

²²¹ *Národní listy*. 1909-03-30. s. 4.

²²² *Národní listy*. 1912-02-03. s. 2.

²²³ Časopis turistů. 1913. s. 284.

činnosti škrtnouti důležité body, jako: úpravu botanické zahrady, rozšíření dosavadní sítě označených cest a též oslavu 25letého trvání odboru.²²⁴ I přes to se přednášky, i když velmi sporadicky, pořádaly i nadále. Příkladem jest přednáška o Krkonoších, kterou Buchar přednesl Klubu amatérských fotografů v Praze 9. prosince 1916.²²⁵ Možná také za účelem odreagování od válečných strastí byla uspořádána Klubem českých turistů ve spolupráci s jednatelem přednáška o krásách Krkonoš 17. února 1917.²²⁶

3.8 Publikační činnost

Odbor se snažil propagovat Krkonoše a svoji činnost nejenom pomocí přednášek, ale také i pomocí psaného slova. Za průkopníka v tomto směru můžeme označit koho jiného než jednatele Buchara, který neúnavně psal do Časopisu turistů své postřehy z výletů, doporučoval vhodné zimní ale i letní oblečení, radil vhodné zastávky v Krkonoších, a naopak odrazoval od některých výrazně německých bud nebo nastínil nejlepší turistické trasy, které by návštěvník Krkonoš mohl využít. Větší počet článků jednatele lze v Časopise turistů nalézt hlavně před pořádáním přednášek, které poté převzaly hlavní podíl na propagaci Krkonoš.

Všechny články nahrazovaly chybějícího průvodce po Krkonoších, který odbor tak nutně potřeboval. Není náhodou, že když v roce 1891 vydává Krkonošský spolek zásluhou Eduarda Petráka svého průvodce po Krkonoších, jilemnický odbor jich několik objednává do své malé knihovničky.²²⁷ Ostatně díla konkurenčního Krkonošského spolku inspirovala jilemnický odbor k vydání svých publikací. Příkladem je rok 1895, kdy byla vydaná kniha Rundschau von den Heidelberge (v překladu rozhledy ze Žalého). Na schůzi odboru 19. července bylo ale „shledáno dílo značně neúplné“, jelikož v něm chyběla jak Jilemnice, tak Branná.²²⁸ Odbor na to ihned reagoval snahou vydat publikaci svojí, kde by tuto chybu napravil. Tato publikace byla dokončena v polovině roku 1897.²²⁹ Její vydání ale bylo neustále odkládáno kvůli nedostatku financí, k nakladateli se tato obrázková kniha dostala až v polovině následujícího roku.²³⁰ Rozhled ze Žalého prodával poté Klub za 10 krejcarů.²³¹

Následující publikace na sebe nenechala dlouho čekat, jelikož již v roce 1901 vychází fotografické album Pohledy z Krkonoš. Tento „vítaný dárek pro přátele vlastenecké turistiky“ obsahoval 23 „skvostných pohledů“ z nejkrásnějších krkonošských míst.²³² Tato knížečka mizela z regálů neuvěřitelným tempem, takže musela být vydána znovu dalším nákladem.²³³

Velkého průvodce po Krkonoších, kterého odbor plánoval, nestihl odbor do konce první světové války vydat. I tak existovala celá řada českých děl, která přibližovala Krkonoše a doporučovala turistům vhodné výlety, hostince, správné oblečení a podobně. K prvním takovým publikacím patří brožurka od Rudolfa Kardy²³⁴ popřípadě v Pardubicích vydaná knížečka od Václava Durycha.²³⁵ Samotný redaktor Časopisu turistů, Dr. Vilém Kurz, vydal kromě dalších podobných spisů, kterými byly

²²⁴ Časopis turistů. 1915. s. 175.

²²⁵ Národní listy. 1916-12-04. s. 3.

²²⁶ Národní listy. 1917-02-14. s. 5.

²²⁷ Protokoly I, schůze 9, rok 1891.

²²⁸ Protokoly I, schůze 11, rok 1895. Zajímavostí této schůze je, že chyběl předseda.

²²⁹ Protokoly II, schůze 7, rok 1897.

²³⁰ Tamtéž, schůze 5, rok 1898.

²³¹ Časopis turistů. 1898. publikační příloha

²³² Národní listy. 1901-11-1. s. 7.

²³³ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnarů*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002.

²³⁴ KARDA, Rudolf. *Popis Krkonoš: a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnici: Sjezdový výbor Krakonoše, 1885. 56 s. 1. mapa v příl. ; 20 cm

²³⁵ DURYCH, Václav et al. *Krkonoše: cestopisné kresby Václava Durycha*. V Pardubicích: Nákladem Eduarda Kmínka, 1898. 162 s. Tuto knihu doprovázejí vynikající fotografie Jindřicha Eckerta.

„Vzhůru na Šumavu“ popřípadě „Vzhůru na Slovensko“ také krkonošskou edici.²³⁶ Do druhého vydání přispěl také nově založený odbor ve Vysokém nad Jizerou.²³⁷

Nejblíže se svému průvodci odbor přiblížil v roce 1911, kdy světlo světa spatřily Bucharovy výlety do Krkonoš.²³⁸ Základem této krátké publikace bylo „*pouze prosté vyznačení směru různých vycházek a výletů do okolí Jilemnice a do Krkonoš*“, jak píše v úvodu jednatel jilemnického odboru a autor této knížečky Buchar. Kromě toho se ale člověk mohl dočíst o nejhodnějším vlakových spojení, kráse vodopádů či krkonošské květeně.²³⁹ V upravených vydáních vyšla tato knížečka i v období první republiky.

Další částí této knížečky je výčet památníků českých turistů, který odbor od svého založení dával na významná turistická místa. Do prvních památníků mohli turisté zapsat své postřehy a zkušenosti již krátce po založení odboru. V roce 1911 bylo v Krkonoších na 15 takových knih. Hosté se mohli zapsat v jilemnické hospodě U Modré hvězdy, ale také na Labské boudě, ve Špindlerově mlýnu, na Novém Světě či například v hostinci Zlatá Vyhlička na Benecku.²⁴⁰

Kromě těchto publikací vydal Klub přednášku Buchara o Jizerských horách jako samostatnou publikaci.²⁴¹ O výletu Klub na slovanský jih pojednává poté další kniha dolnoštěpanického učitele.²⁴²

3.9 Vánoční nadílky

Charitativní sbírky o Vánocích, které byly pořádány za účelem podpory většinou menšinového českého obyvatelstva v oblastech, kde hrozila germanizace pořádal Klub českých turistů od roku 1896, kdy byla uspořádána první sbírka pod názvem „Vánoční stromek“ za Domažlicku. Již první rok sbírka přinesla na 275 zlatých.²⁴³ K těmto akcím Klub inspirovaly pravděpodobně aktivity Národních jednot²⁴⁴, se kterými Klub pravidelně spolupracoval. Vánoční sbírky ale nepořádaly jenom národně obranné spolky. Například na Vánocích v roce 1895 uspořádal pražský podpůrný spolek obchodníků s potravinami „Vlastimil“ akci velice podobnou.²⁴⁵

Nejaktivnější v oblasti vánočních sbírek byl již zmiňovaný domažlický odbor. Příkladem může být rok 1897, kdy byla charitativní akce spojena s výletem českých turistů na Chodsko. Přes 300 dětí bylo obdarováno šatstvem a školními potřebami. Klub tento rok, ale nepodporoval jenom děti na Chodsku, ale také „*v upomínce na srdečné přijetí, které českým turistům letos na jaře na Černé Hoře dostalo, zaslal Klub českých turistů redakci „Glasu Černogorca“ na Cetyni obnos 200 zlatých s prosbou, aby odevzdány byly metropolitovi k rozdělení mezi chudé dívky o vánočním hodu.*“²⁴⁶

²³⁶ *Národní listy*. 1899-03-08. s. 8. Spisek s mapkou se prodával za 3 krejčary.

²³⁷ *Časopis turistů*. 1902. s. 84.

²³⁸ BUCAR, Jan. *Bucharovy výlety do Krkonoš: s podrobnou mapou Krkonoš v barvách a nejnovějším rozhledem se Sněžky*. V Jilemnici: Edvard FASTER, 1911. 32 stran

²³⁹ Reklama na tuto publikaci se dostala i do *Národních listů*: 1911-08-02. s. 4.

²⁴⁰ BUCAR, Jan. *Bucharovy výlety do Krkonoš: s podrobnou mapou Krkonoš v barvách a nejnovějším rozhledem se Sněžky*. V Jilemnici: Edvard FASTER, 1911, s. 29.

²⁴¹ BUCAR, Jan. *Jizerské hory*. V Praze: J. Buchar, [1899]. 12 s.

²⁴² BUCAR, Jan. *První výlet Klubu českých turistů do Dalmacie, Černé Hory, Hercegoviny, Bosny a Záhřebu ve dnech od 13. do 30. dubna 1897*. V Praze: J. Buchar, 1898. 96 s.

²⁴³ BROŽ, Josef. Klub českých turistů v letech 1888 – 1918. In *Padesát let Klubu československých turistů*, Praha, 1938, s. 38.

²⁴⁴ NJ pošumavská vznikla v roce 1884, největší organizace tohoto typu NJ severočeská vzniká o rok později. O aktivitách nejen těchto spolků se dá dočíst například zde: Knápková Petra: České versus německé ochranné spolky. In: *Sborník Moravica*. Univerzita Palackého v Olomouci, Moravica 2004, s. 299 – 304.

²⁴⁵ *Národní listy*. 1895-12-10. s. 4.

²⁴⁶ *Národní listy*. 1897-12-23. s. 4.

Krkonoše byly v tomto směru, alespoň ze začátku trošičku opomíjenou oblastí. Nikdy neúnavný Buchar se snažil na tuto skutečnost upozornit také během své přednáškové túry. V roce 1898 „zakončil zdařilou přednášku prosbou, aby ze sbírky KČT ve prospěch vánočních stromků pořádané byl přiměřený díl věnován též na vánoční stromek v Krkonoších a sice v chudé, horské a germanizaci v místě i okolí ohrožené obci na Benecku.“²⁴⁷

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Již na Tři krále v roce 1900 bylo rozdáno mezi „chudá školní dítky“ rozdáno 18 párů bot, několik kabátů, punčoch, šátků, čepic a podobně. Místní děti také rozhodně potěšil dárek ve formě nových sešitů a zásoby inkoustu.²⁴⁸

Ještě větší charitativní akcí byla ještě téhož roku v prosinci pořádaná vánoční nadílka. Ve spolupráci s učiteli byla uspořádána v místní obecné škole na Benecku slavnost. Na programu byl kromě jiného zpěv místního žactva. Akce se za odbor zúčastnil jak jednatel Buchar, tak i předseda odboru Reich. Bylo rozdáno na 20 obleků, 16 kabátů, 20 bot, 10 párů rukavic a 12 párů čepic. Na své si přišly i holky, jelikož bylo rozděleno 19 vlněných dívčích obleků, 6 sukní či 19 párů punčoch. Všechny tyto části oblečení vypracovali místní obuvníci, švadleny a krejčí. Celkově akce stála na 760 korun, přičemž přispěla také Národní jednota severočeská. Ve stejném roce byly kromě této školy obdarovány, i když trošku v menší míře, české školy v Mrklově či v Bucharových Dolních Štěpanicích.²⁴⁹

Podobné akce pokračovaly i v následujících letech, o těch nejúspěšnějších se zmiňoval Buchar v Časopise turistů. Například již v roce 1901 se vánoční nadílky v Krkonoších zúčastnil také Vratislav Pasovský. Rozsah této charitativní akce byl obrovský, celkově se rozdaly stovky různých druhů oblečení, jak na Benecku, Mrklově, ale i v Dolních Štěpanicích. Podobně jako v předcházejícím roce přispěla na akci Národní jednota severočeská, respektive její dámský odbor v Jilemnici, který daroval látku na dívčí šaty. Kromě toho přispěly na akci některé pražské firmy. Vánoční nadílky představovaly také práci pro místní obyvatelstvo, jelikož podobně jako v roce předcházejícím vytvořily většinu šatstva místní řemeslníci.²⁵⁰ Obdobně tomu bylo i v následujících letech, až do začátku první světové války.

3.10 Společné výlety

Pořádání výletů patřilo k základním činnostem jilemnického odboru. Příchod turistů podporoval místní hospodářství, ale také dodával sílu často utlačovaným českým menšinám (nebylo výjimkou, zvláště v počátcích práce jilemnického odboru, aby na mnoha místech v Krkonoších byla čeština v podnicích naprosto ignorována). Díky pořádání výletů získával také odbor peníze, které potom mohl využít na další své aktivity.²⁵¹ Společné výlety sloužily také k soudržnosti turistických organizací.²⁵²

První setkání turistiky s horalem bylo většinou rozpačité. Místní obyvatelé pro turisty neměli ze začátku moc pochopení. „Celodenní dřina na krkolomných stráních diktovala omezení na každém kroku, a kam se nemuselo, tam se nešlo. Znal jsem starou milou babičku, která se celý život dívala od svého stavení přes hluboké údolí na Křízlice, ves rozhozenou po vysokých kopcích. Když jsem za hovorou

²⁴⁷ *Národní listy*. 1898-11-26. s.3. Buchar přednášel v Praze pro KČT.

²⁴⁸ BAŠTA, Jiří. Cestou pana řídícího III. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2007/12 s. 21.

²⁴⁹ *Národní listy*. 1900-12-13.

²⁵⁰ *Časopis turistů*. 1902. s. 60-62.

²⁵¹ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnarů*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 21-22.

²⁵² PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Maticе moravská, 2009, s. 109.

vyjádřil podivení nad tím, že tam nikdy nebyla, v duchu své neúprosné logiky mě usadila slovy: „A cák bych se tam drápala?“²⁵³

Důležitou spojnicí mezi horaly a turisty byli právě jednatel jilemnického odboru a dolnoštěpanický řídicí učitel Buchar a jeho kamarád a pozdější předseda odboru doktor Vejnár. Hlavně zásluhou těchto dvou pánů ozřejmila si místní společnost výhody turistiky.²⁵⁴

První hosty vnímali daleko jinak ve městech. Díky obchodním stykům se vzdálenějším světem a také větší povědomosti o národní a politické situaci v rámci monarchie se měšťané rychle chopili nové příležitosti, kterou turistika nabízela. Místní hostince a obchody spolupracovaly již počátku s odborem, jak je patrné z mnoha reklam a pobídek v časopise turistů. Již v roce 1889 nabízel tak místní hostinec Kavánův večere členům klubu za 25 krejcarů.²⁵⁵

Výsledky práce odboru pociťovali měšťané okamžitě. S každým větším výletem se pro turisty připravil program, který spočíval v prohlídce města, pořádání společenského večera případně koncertu místních kapel či například přednášky. „Vytvářela se tak neopakovatelná atmosféra, kterou se v meziválečných letech nepodařilo obnovit. Avšak pamětníci na ní dlouho, často a s nostalgii vzpomínali.“²⁵⁶

A jak vlastně takový výlet většinou vypadal? Do Jilemnice turisté přijížděli den předem, i když existovalo železniční spojení z Prahy do Jilemnice, cesta trvala pro dnešní dobu nepředstavitelných 5 hodin. Po návštěvě místních zajímavostí se většinou zalehlo v místních hostincích a prvních hotelech. Ráno za prvního světla se vyráželo na túru, jelikož „za svěžího jitra v příjemném chladu ujdeme dále, než za vedra poledního.“ Doporučené výlety byly většinou jednodenní až dvoudenní, nechyběla ale zastávka na Labské boudě, buď za účelem polední pauzy a oběda (s pivem Vrchlabským) nebo rovnou za účelem přespání. Zde se také měli turisté zapsat do místního památníku. Kromě ubytování na Labské boudě doporučoval odbor ještě ubytování na Luční a Obří boudě.²⁵⁷

3.10.1 Oblíbené trasy

Začátkem českých turistických výprav byla Jilemnice, kterou dobový průvodce popisoval jako město se skoro čtyřmi tisíci obyvateli vesměs české národnosti, obchodní centrum oblasti, ale také sídlo okresního hejtmanství a okresního soudu. Spojení s městem zajišťovala kromě železnice²⁵⁸ telegraf a pošta. V samotném městě se doporučovala návštěva hraběcího zámku, bývalého kláštera Alžbětinek s kaplí, ve kterém byla v roce 1503 pochována dcera Jiřího z Poděbrad Anežka, popřípadě farního kostela sv. Vavřince.²⁵⁹ Z města se vyjíždělo Valdštejskou ulicí směrem do hor.²⁶⁰

²⁵³ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 52.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Naše výhody. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 173.

²⁵⁶ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 52.

²⁵⁷ BUCAR, Jan. Vzhůru do Krkonoš. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 133-134.

²⁵⁸ Do roku 1899 byla železniční stanice pouze v blízkých Martinicích, až v roce 1899 se otevřelo dnešní jilemnické nádraží. LUŠTINEC, Jan a Helena REZKOVÁ. *Jilemnice*. Přeložil Tomáš ROZTOČIL. Vlkov: Agentura Regiona - Helena Rezková, 2017, s.67.

²⁵⁹ KARDA, R. *Popis Krkonoš : a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnici : Sjezdový výbor Krakonoše, 1885, s.41-42.

²⁶⁰ Více LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 2.

Karda ve svém průvodci po Krkonoších doporučuje navštívit Sněžku.²⁶¹ První den programu je ve znamení výstupu na Nový Svět, kde v místním hostinci u Krakonoše navrhuje přespat. Cesta vede přes Hrabáčov, kde upozorňuje na hraběcí bělidlo a mlýn, Kozinec, Arnoštov s vyhořelými hamry a dvorem Jeho Osvícenosti Jana hraběte z Harrachů. Dále přes romantické údolí kolem Strážnice do Jablonce nad Jizerou, kde se nalézá pro turistu zajímavý farní kostel. Cesta končí již ve zmiňovaném Novém Světě, vesnici „*na lucích na pláních, obklopenou lesy*“. *Zde se nalézá velkolepá sklárna, brusírny, malírny, umělý chov pstruhů a velký dům Jeho Osvícenosti Jana hraběte z Harrachů, což vše velmi hodno jest podivení.*²⁶²

Další den se má turista přesunout přes Harrachov až k Labské boudě, kde je plánován oběd. Poté výletníka čeká cesta přes krkonošské vrchy až na nejvyšší horu, Sněžku. Cestou je plánována také návštěva Labského vodopádu, 40 m. vysokého. „*Aby vodopády tyto mohly býti při větším množství vody viděny, shromažďují se vody v rybnících stavidly opatřenými.*“²⁶³ Velkou část cesty konkrétně z Harrachova údolím Mumlavy k Labské boudě nechal v letech 1876-1879 zbudovat hrabě Harrach.²⁶⁴

Po vystoupení na nejvyšší českou horu čeká turistu „*velebný okamžik, tak dojemný, že představit si něco podobného může pouze ten, kdo chvíle té zažil sám. Ohnivě myšlenky rodí se hlavách našich, duch okřívá, oko neví, kam dříve patřiti má, jakýsi nevyslovitelný pocit ovládá srdce naše, vzpomeneme-li si, kde stojíme.*“ Po náležitém nabažení z okouzujícího výhledu, „*můžeme teprve hrdě zvolati: Toť je vlast má!*“²⁶⁵

Ze Sněžky do Jilemnice navrhuje čtyři různé trasy, které nakonec všechny končí zpět v Jilemnicích. Na zpáteční cestě nabízí navštívit větší krkonošská města: Vrajt²⁶⁶, Vrchlábí, Jánské Lázně, popřípadě Špindlerův mlýn nebo Trutnov. Poslední z jmenovaných měst je možné navštívit díky železnici, na kterou výletník nasedne ve Svobodě nad Úpou.²⁶⁷

Jednatel jilemnického odboru Buchar doporučoval ve svém článku Vzhůru do Krkonoš trasy velmi podobné. První trasa směřovala z Jilemnice do Nového Světa, kde výletník měl přenocovat. Další den trasa započala časně z rána směrem k Mumlavě a dále na Kotel a Pančavě. Po obědu a odpočinku v Labské boudě, „*kteřá vyniká velkou úpravností a elegancí a je zde také velmi dobrá česká kuchyně*“ dále přes Vysoké Kolo a Velký Šišák dále do Petrovy boudy. Noc by měl turista strávit buď na Obří nebo Luční boudě, popřípadě na Sněžce. Zpáteční cesta nás zavede do Vrajt (Svobody na Úpou), odkud „*lze drahou cestovati k domovu.*“²⁶⁸

Druhá cesta vedla přes Rezek a Dvorské boudy na Kotel a odtud dále jako při předešlém výletu.²⁶⁹

Třetí cesta byla doporučena zvláště pro mladé studenty a „*dobrym chodcům vůbec.*“ Z Jilemnice již tradičně časně z rána přes Bucharovy velmi známě Dolní a Horní Štěpanice, kde se nachází „*znamení kostel Janem z Waldštyna vystavěný*“ dále pak na Mrklov a vrch Žalý, „*odkud je nejhezčí rozhled z celého pohoří... {...} Velkolepý, přímo okouzující pohled rozhled z rozhledny této bude*

²⁶¹ Obr. 3. – znázornění tras.

²⁶² KARDA, R. *Popis Krkonoš : a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnicích : Sjezdový výbor Krakonoše, 1885, s.41-44.

²⁶³ Tamtéž, s. 45.

²⁶⁴ LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlábí: Správa Krkonošského národního parku, 2006, s. 13.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 48-51.

²⁶⁶ Tehdejší název Svobody na Úpou.

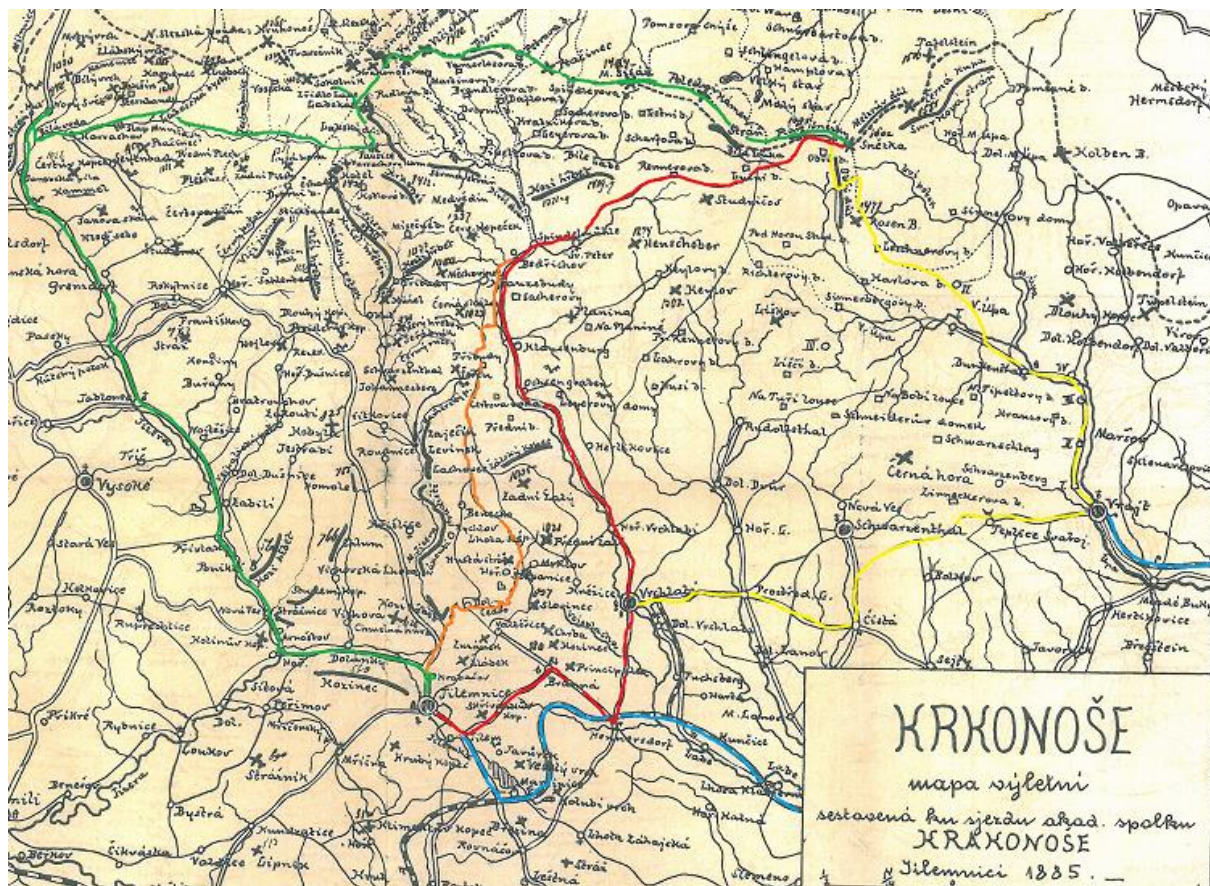
²⁶⁷ KARDA, R. *Popis Krkonoš : a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnicích : Sjezdový výbor Krakonoše, 1885, s. 40-56.

²⁶⁸ BUCHAR, Jan. *Vzhůru do Krkonoš. Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 133.

²⁶⁹ Tamtéž.

dostatečnou odměnou každému, kdo obtížným stoupáním od návštěvy Žalého odvrátiti se nedal.“ Zastávkou na oběd jest hostinec pana Erlebacha²⁷⁰ na Čerstvé vodě. Po odpočinku dále ke Krausovu mlýnu do Svatého Petra. Z této krásné výsky, která byla díky velkému množství výborných restaurací častým cílem cizinců do Labské boudy, kde má výletník přenocovat. Další den byl poté doporučen výšlap na Sněžku.²⁷¹

K výběru správné trasy a za účelem dalších rad a doporučení mohl turista kontaktovat jilemnický odbor. Cestu na nádraží a z nádraží zajišťovaly omnibusy.²⁷²

Obr. 4. Znárodnění doporučených tras podle Rudolfa Kardy.

3.10.2 První výlety jilemnického odboru

I přes nepříznivé počasí povedla se první vycházka do Krkonoš²⁷³ a velice úspěšná byla i následná vycházka za účasti téměř 200 osob k místní rozhledně na Žalý. V roce 1889 byla naplánovaná ještě jedna společná vycházka, plánovaná na 15. září. Cílem této vycházky měla být Skalka v Křížlicích. Návštěva místní vsi ale nakonec musela být zrušena kvůli velmi nepříznivému deštivému počasí. I přes tento malý nezdar rozhodl se odbor hlavně díky silně pozitivnímu ohlasu z výletu na Žalý pořádat další rok výletů více.²⁷⁴

²⁷⁰ Kterého Buchar popisoval: Snad mezi všemi „budaři“ jediný upřímný Rakušan, ke každé národnosti stejně spravedlivý. Tamtéž, s. 132.

²⁷¹ Tamtéž, s. 133 – 134.

²⁷² Tamtéž, s. 134.

²⁷³ Zprávy spolkové. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 148.

²⁷⁴ Protokoly, závěrečná zpráva z roku 1889.

Krásu, ale i zrádné počasí našich nejvyšších hor poznal v říjnu jednatel odboru Buchar. Obzvláště špatné počasí zastihlo řídicího učitele při cestě z Kotle na Labskou boudu 5. října v pozdních hodinách odpoledních: „*kryje cestu dosud silná vrstva sněhu, v němž jsem se po kolena bořil. Postupoval jsem tudíž velmi zvolna, abych se příliš neupotil a pak nenastudil. V malé chvíli mne nové překvapení stihlo. Studený vítr silně začal váti a přinesl s sebou silnou mlhu, již slabé světlo měsíce nijak proniknutí s to nebylo. Bylo mi tedy dále kráčetí úplnou tmou.*“ I přes tuto překážku Buchar na Labskou boudu dorazil.²⁷⁵

O dva dny později, při odchodu ze Sněžných jam zastihla mlha Buchara znovu, tentokrát na ní ale vzpomínal v dobrém: „*Veškeré mlhy sněhové zbělely a pokryly pouze Vysoké Kolo a Velký Šišák ve způsobě vln jemně rozčechráných. {...}. Lehounký jich pohyb tvořil zjev věru čarokrásný!*“²⁷⁶

Buchar si obzvláště pochvaloval další svoji procházku, na kterou kvůli nepříjemnému počasí vydal až 20. října. Při této vycházce také zkontroloval památník na Labské boudě.²⁷⁷

Bucharovy výpravy v říjnu roku 1889 měly kromě účelu turistického také význam botanický. Dolnoštěpanický učitel, který v článku několikrát upozorňuje na krkonošskou flóru rozvinul své postřehy v dalším roce, kdy v časopise turistů zveřejnil článek o krkonošské květeně.²⁷⁸ Zkušenosti, které získal nejenom při těchto výpravách zúročil při zakládání botanické zahrady na Martinovce.²⁷⁹

Následujícího léta pořádal odbor další výpravu na Žalý, tentokrát za účelem slavnostního otevření nové restaurace vystavěné Harrachem. Po počátečních zmatcích s datem otevření restaurace²⁸⁰, byl nakonec stanoveno datum výletu na 27. července. Iniciátor celého výletu, jednatel odboru Buchar, měl na starosti kromě pozvání všech členů odboru také vylepování plakátů či pozvání dalších jilemnických spolků. O výletu byl také předem informován hostinský na Žalém, pan Braun, aby mohl „*výletníkům dostatečným množstvím piva, studených jídel a kávy posloužiti mohl.*“ Členové odboru Šaller a Landfeld měli na starosti pořádání sbírky za účelem hudebního doprovodu výpravy.²⁸¹

Výprava vyrazila z Jilemnice krátce po poledni, přes Hrabačov a Dolní Štěpanice do údolí Prakovického, „*jež v dřívějších trudných dobách bylo bezpečným a tichým útlukem Českých Bratří.*“ Odtud se výletníci vydali ke Lhotě Štěpanické a pak dále Horním Beneckem až k nové restauraci na Žalém. Po slavnostním otevření restaurace vydala se následně výprava po sedmé hodině večerní do hostince pana Hanuše u Mrklova, kde byla slavnost zakončena. Podobně jako na Labské boudě i na Žalém byl zaveden památník českých turistů, kde se jako první podepsal 28. července samotný hrabě Harrach slovy: „*Na zdar českým turistům!*“²⁸²

Kromě jilemnického odboru se výpravy zúčastnil Sokol, místní zábavní spolek Rámus, Hasičská jednota, veteráni, a divadelní spolek Kolár. O hudební doprovod se staral zpěvný spolek Branislav²⁸³

²⁷⁵ BUCAR, Jan. Krkonošská květena. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 184.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 184-185.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 185.

²⁷⁸ BUCAR, Jan. Krkonošská květena. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 157.

²⁷⁹ Botanická zahrada v Krkonoších. *Národní listy*. 1907-06-26, s. 3.

²⁸⁰ Protokoly, schůze 7, 1890.

²⁸¹ Protokoly, schůze 8, 1890.

²⁸² BUCAR, Jan. Slavnostní výlet na Žalý v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 136-138.

²⁸³ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 110.

Celou akci dokumentoval fotoaparátem předseda klubu Vratislav Pasovský, kterého z pražské centrály doprovázel ještě pan Černý.²⁸⁴

Otevřením nové restaurace a následnou úpravou cesty k ní vedené, vznikla tak další velmi populární turistická trasa do Krkonoš. Buchar se nemýlil, když v Časopise turistů psal: „*Žalý má zajisté v turistice krkonošské velkou budoucnost; jistě stane se v brzkou cílem četných turistů nejen z okolí, ale též z dálných krajů drahé domoviny naší a z ciziny.*“²⁸⁵

Kvůli nepříznivému počasí pořádal odbor v roce 1890 jenom jeden další společný výlet a to přes Rezek, Dvorské boudy a Studenov na Čertův kopec a do Wurzel Dorfu (dnešní Kořenov).²⁸⁶ Za účelem co největší účasti nechal odbor vytisknout plakáty a poslal oběžník všem svým členům. Přihlásit se bylo možné do 8. srpna, samotný výlet se pak konal o čtyři dny později.²⁸⁷

3.10.3 Druhý klubový výlet na Krkonoše

Díky úspěchu prvního výletu pořádal klub další výlet do Krkonoš. Přihlášky se posílaly do klubové kanceláře v Praze na Příkopech do 4. září. Cena za jízdné, stravování, noclehy a další věci se vyšplhala na obrovských 12 zlatých, takže tento podnik rozhodně nebyl pro každého.²⁸⁸

Výletníci vyjeli 6. září ranním vlakem po severní dráze přes Turnov do Tanvaldu, kam dorazili po první hodině odpolední. Odtud se po silnici vydali posilnit do místního hostince. Ještě téhož dne se stihla návštěva Deštné, Kořenova a Nového Světa, kde se výprava ubytovala v turistické stanici klubu, hostince u Krakonoše.²⁸⁹

Následující den díky laskavosti pana ředitele Kadlece si skupinka prohlédla místní sklárny. Poté byla na programu návštěva Mumlavy, kde pravděpodobně posnídali v místní letní restauraci. Kromě vodopádů Mumlavy, stihla výprava ještě návštěvu Pančavských vodopádů. Velmi dobře hodnotili hosté návštěvu Labské boudy, naopak v Petrově boudě „*dostalo se nám nemilého přivítání a prabídné obsluhy.*“ Výletníci zakončili více než 10 hodinový pochod v Obří boudě, kde si užili západ slunce, ale také českou obsluhu a hudbu.²⁹⁰

I přes namáhavý pochod z předcházejícího dne vydala se výprava časně z rána z Obří boudy přes Luční a Rennerovu boudu na Kozí hřbety, odkud si hosté užívali vyhlídku „*velice vděčnou, zvláště uchvacující do všech dolů: Teufelsgrundu, Langengrundu, Labského a Bedřichovského.*“ Se znalcem Krkonoš Bucharem setkala se výprava ve „*výtečné turistické stanici u paní Stachové*“ odkud je jednatel vedl nově vystavěnou cestou na Žalý, kde již čekala výprava z Jilemnice v čele se zakládajícím členem odboru a starostou města Jeriem. Po zastávce na Žalém, kde si turisté posteskli nad velmi špatným stavem tamní rozhledny, kterou vystavěl předcházející rok Krkonošský spolek, vydali se hosté do východiště české turistiky Jilemnice. Výprava se vracela domů nočním vlakem, který vyjížděl z Jilemnice ve 11 hodin.²⁹¹

Úspěch tohoto výletu inspiroval Buchara k tomu, aby se v posledních prázdninových dnech následujícího roku vydal na obdobnou výpravu. Vzhledem k velkému množství práce, které měl Buchar

²⁸⁴ Časopis turistů. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 122.

²⁸⁵ Buchar, Jan. Slavnostní výlet na Žalý v Krkonoších. Časopis turistů. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 139.

²⁸⁶ Časopis turistů. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1891, s. 11.

²⁸⁷ Protokoly, schůze 9, rok 1890.

²⁸⁸ Časopis turistů. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1891, s. 140.

²⁸⁹ Časopis turistů. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1891, s. 166-167.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 167.

²⁹¹ Tamtéž, s. 168.

s prací ve škole, ale také pro jilemnický odbor, byla tato vycházka pravděpodobně prvním větším výletem do milovaných Krkonoš, kterou v roce 1892 vykonal. Ve Dvorské boudě měli dokonce za to, že Buchar již není mezi živými.²⁹²

3.10.4 Další velké klubové výlety

Při příležitosti otevření nové Krkonošské cesty, jež vedla z Jilemnice přes Žalý až k Mísečným boudám konal se 13. července klubový výlet turistů do Krkonoš, tentokrát dokonce i za účasti redaktora časopisu Českých Turistů Dr. Viléma Kurze, který na Žalém dokonce přednesl přednášku o významu a dosahu české turistiky. Díky skvělému počasí byla vyhlídka ze Žalého tak dobrá, že se podařilo „*určití mnohý vrchol, dříve pochybný, jmenovitě ve Středohoří českém.*“²⁹³

Po přednášce Buchara na výboru KČT vzrostl zájem o Krkonoše natolik, že byl naplánován další velký klubový výlet, tentokrát pořádaný v srpnu 1894. Odpoledním vlakem z Prahy se 57členná výprava vydala do Jilemnice, kde na ně v nově zbudovaném sále městského domu čekala večer nejvytříbenější jilemnická společnost v čele se starostou. Večerní zábava se skládala z velké společenské akce, kde nechyběla hudba, zpívání národních písní, ale také přípitky na zdar výletu a turistice v Čechách.²⁹⁴

Výletu se zúčastnila společnost z celých Čech. Nechyběli turisté z Prahy a Kladna, ale také z Plzně nebo Loun. Výpravy se zúčastnilo také pár významných osobností pro českou turistiku, hlavně předseda odboru KČT v Berouně Jindřich Tesánek, místopředseda Klubu českých turistů pan Růžička popřípadě František Duras, předseda odboru ve Slaném.²⁹⁵

Druhý den následovala již tradičně prohlídka města, po kterém se výletníci vydali přes Mrklou, kde se stavili v hostinci pana Hanuše, na rozhlednu na Žalý, „*odkud úchvatný pohled otevírá se na všechny strany. S údivem těká oko z místa na místo, přehlíží jako hradby nakupené hřebeny horské, porostlé po většině tmavými lesy.*“

Ze Žalého spěchali turisté navštívit nově otevřenou Harrachovu skálu, od které se vydali po nové do cestě do Krkonoš do Mísečných bud, kde byla v místním hostinci naplánována svačina. Z Mísečných bud se výprava po náležitém posilnění vydala na Pančavu, která turisty velmi zaujala. K večeru dorazila skupinka do Labské boudy, kde po náležitém posilnění a připití na zdar výletu všichni na únavu zapoměli, až nakonec samotný Buchar musel připomínat, že je také dobré jít spát, vzhledem k tomu, že další den se vyráží znovu brzo ráno.²⁹⁶

V následujících dnech ovšem všemocný vládce Krkonoš turistů nepřál. Ranní poprchávání se proměnilo v dešť a ten zase „*v pravý liják, provázený silným větrem a klesnutím teploty.*“ Turisté se tak raději přesunuli pouze do Špindlerova mlýna, kde v hospodě U Koruny přečkali nesnáze, doufajíce, že další den se počasí zlepší.²⁹⁷

Ovšem ani další den žádné velké zlepšení nepřinesl, ba naopak. „*Ze šedých mraků lily se nemilosrdně proudy vody, zbavující nás veškeré naděje na pokračování výletu a hlavně na vracení se do hor.*“ Žádné další výlety do Krkonoš nebylo možné podniknout a tak se výprava vydala směrem ke dráze a následně domů.²⁹⁸

²⁹² BUCAR, Jan. Dva dny v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1892, s. 10-11.

²⁹³ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1893, s. 240-241.

²⁹⁴ Klubové výlety. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 286.

²⁹⁵ Do Jilemnice! Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 302.

²⁹⁶ Klubové výlety. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 287-288.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 288.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 288-289.

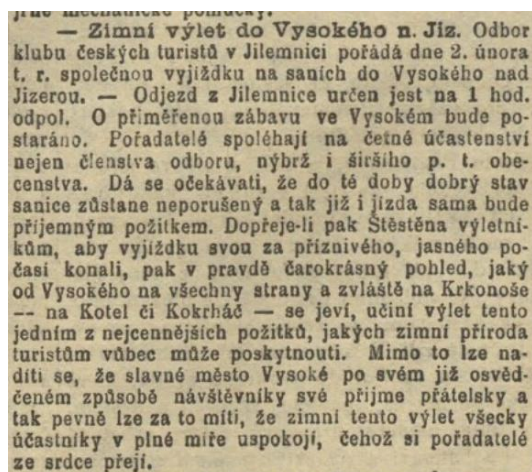
I přes tento nezdar poslali výletníci do Časopisu turistů poděkování za pořádání výletu. Zvláště oceňovali velectěného pána a starostu Jilemnice Jerie, kterému děkovali za velmi přátelské přijetí a uvítání.²⁹⁹

Podobné letní výlety pokračovaly samozřejmě i v následujících letech. Postupem času se stávaly daleko častějšími a nebylo si možné představit léto bez výletu do Krkonoš, který by nepořádal jilemnický odbor v čele s Bucharem. O výletech odbor dával vědět hlavně v Národních listech³⁰⁰ či v Časopise turistů.³⁰¹

3.10.5 První zimní výlety

Odbor ale nepořádal pouze letní výlety. Se stále stoupající popularitou lyží doporučoval Buchar stále častěji výpravy i zimní. Z prvních výprav lze vyjmenovat vyjížďku na saních do blízkého Jablonce nad Jizerou pořádanou 2. února 1895 ve spolupráci s Národní jednotou severočeskou, popřípadě povedený výlet lyžařů na Žalý, který se konal 7. března téhož roku.³⁰²

Na druhé schůzi jilemnického odboru, která se konala 23. ledna 1896 v jilemnické restauraci Radnice padl návrh uspořádat na začátku února výlet do Vysokého nad Jizerou. Odbor nechtěl nechat nic náhodě a v tomto smyslu oslovil také nově založený jilemnický klub lyžařů, ale také starostu Vysokého nad Jizerou. Jilemnický odbor plánoval také přispět k zábavě, zvláště činný byl v tomto smyslu jednatel Buchar, který se nabídl, že bude přednášet o důležitosti turistiky v Krkonoších.³⁰³ I když do výletu zbývalo ani ne 14 dní, odbor o něm informoval prostřednictvím plakátů, ale také zmínkami v novinách. (viz. Obr. 5)

Obr. 5. Zmínka o výletu do Vysokého nad Jizerou. *Národní listy*. 1896-01-27. s. 2.

Počasí výletu přálo a tak výletníci na saních mohli v odpoledních hodinách z Jilemnice vyjet. Účelem tohoto výletu bylo kromě poznání do té doby opomíjené části Krkonoš také „*vejít v bližší*

²⁹⁹ Do Jilemnice! *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 302.

³⁰⁰ Zajímavé nabídky výletů nabízel odbor například při klubovém sjezdu do Krkonoš v roce 1896. Přátelům horských vděků přírodních. *Národní listy*. 1896-08-07. s. 3.

³⁰¹ Letní výlety pokračovaly i v pozdějších letech, kdy se zprávy o nich více systematizovaly. Např. v letech 1909 a 1910 vyšly v Časopise turistů informace k výletům pod stejným názvem „Společné výlety z Jilemnice do Krkonoš“ Dokonce byly i na podobných stránkách, v roce 1909 jsou dohledatelné na straně 328 o rok později na straně 376. V obou případech vyšly v červencovém čísle časopisu.

³⁰²

³⁰³ Protokoly, schůze 2, rok 1896. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici.

*přátelský styk nejen se sousedními spolky turistickými, ale též s místy, kde spolků těch v Podkrkonoší dosud nestává a tu by zasadil se o to, by k jeho popudu další odbory Klubu českých turistů zakládány.*³⁰⁴

Celkově se tohoto výletu zúčastnilo na 86 turistů z Jilemnice a okolí, kteří přijeli na třiceti saních. Uvítání byli na radnici samotným starostou města Schötrem, který si připravil také srdečnou uvítací řeč. Poté společně s velkou částí obyvatel města poslouchali koncert celého městského hudebního sboru, „*jenž všecka čísla vybraného programu výtečně sehrál, tak že veškeré výtečné výkony byly celou společností sympaticky přijaty a hojným potleskem odměněny.*“ Zábava pokračovala dalšími hudebními čísly spolků Vlastimila a Krakonoš a přednesy řečníků. Akce byla zakončena velkým tanečním bálem.³⁰⁵

Tento ale i následné další výlety přispěly k rozvoji turistiky ve Vysokém nad Jizerou, takže již v roce 1901 psaly Národní listy o založení nového odboru KČT ve Vysokém nad Jizerou: „*Jizerské hory byly dosud zřídka navštěvovány českými turisty. Založení odborů v Liberci a ve Vysokém nad Jizerou přispěje najisto ke zvýšení návštěvy i této půvabné a v pravdě turisticky velmi zajímavé obruby horské na zněmčeném horském severu.*“³⁰⁶

Jilemnický odbor byl ale v roce 1896 činný i nadále, když 14 dní po výletu do Vysokého nad Jizerou plánoval další zimní výlet, tentokrát na Žalý. Odbor pořádal tuto vycházku ku příležitosti závodů na lyžích, který ve stejný den jilemnický klub Ski na Žalém pořádal. Odbor informoval znovu o této akci v Národních listech. Doporučoval také vzdálenějším účastníkům, aby společně s přihláškou poslali také poplatek za telegrafickou depeši, kdyby kvůli špatnému počasí byla akce odložena.³⁰⁷

Dlouho to vypadalo, že z akce kvůli velmi špatnému počasí sejde. Teplota den za dnem stoupala, po sněhu ani památky a cesty v okolí Jilemnice byly plné bláta. Situace se změnila v pátek 14. února, když již druhý den „*celé Podkrkonoší opět v nejkrásnější své zimní rouše slavnostní se skvělo.*“ Akce se zúčastnilo přes 150 lidí, převážně z okolí. Nikdo si nechtěl ujít závody na ski.³⁰⁸

Spojení závodů a turistických výletů bylo stále častější. Již následující zimu pořádal jilemnický klub Ski mezinárodní závody, ke kterým zval diváky nejenom z řad českého království, ale i ze zahraničí. „*Divadlo, jež se tu v den závodu naskytne, bude zajisté tou měrou cenné, aby i vzdálení milovníci jízdy na sněžnicích i ti, kdo sportu tohoto dosud nepoznali odhodlali se k zimnímu výletu do Jilemnice...*“ V článku o závodě, který nechal klub otisknout v Národních listech jsou také doporučení, která místa v zimě v Krkonoších navštívit. Nechybí zde ani zmínka o Žalém, který: „*taktéž půvabným zimním hávem zdobený majestátně se zvedá*“³⁰⁹ Klub o mezinárodních závodech informoval průběžně, o přípravách závodu se lze dočíst v dalším článku v Národních listech z 16. února 1897.³¹⁰

Akce se vydařila výtečně, na závody se přijely podívat stovky diváků z různých krajů království. Zajímavostí akce je i účast vojáků z Jičína, kteří pod vedením dvou důstojníků na lyžích, „*při příležitosti seznali vyšší výcvik v oboru sportu, jemuž v poslední době ze strany správy vojenské věnuje se vyšší pozornost.*“ Celkově akci hodnotili jilemničtí jako velice povedenou, přičemž nezapomněli

³⁰⁴Zimní výlet do Vysokého nad Jizerou. *Národní listy*. 1896-02-14, s. 5.

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ První výlet na Ještěd a do hor Jizerských. *Národní listy*. 1901-07-18, s. 2.

³⁰⁷ Zimní vycházka na Žalý v Krkonoších. *Národní listy*. 1896-02-13. s. 4.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Ski v Krkonoších. *Národní listy*. 1897-02-10. s. 4.

³¹⁰ Tamtéž.

připomenout vliv slavnosti na národní živel v rámci Krkonoš. Akci podpořil cenami také hrabě Harrach.³¹¹

V únoru dalšího roku pořádal jilemnický odbor zimní výlet na Krkonoše. Vzdálenější výletníci (výlet byl směřován hlavně Pražákům) měli přijet 19. února večer na jilemnické nádraží, odkud se na saních taženými koňmi přesunou na společenský večer do hostince Radnice. Další den se již tradičně vyráželo ráno, přičemž velkou část cesty měli výletníci podniknout na saních. I tentokrát byl výlet pořádán ve spolupráci s klubem Ski. Jilemničtí „skisté“ si připravili malou produkci na lyžích, aby „i ti, kdož dosud ski jedině ve městských výkladních skříních poznali, měli možnost seznati v praktickém užítí.“³¹²

O spolupráci mezi pražskými a jilemnickými „jezdci“ svědčí například jejich společný výlet do Krkonoš v únoru 1899. Společnost obohacoval také host z Norska. Jako obvykle se konal i závod, tentokrát na 1500 metrů. První místo získal dr. Josef Prokop ze Šumavy, druhé místo obsadil Josef Rössler Ořovský. Vůdcem výpravy byl jednatel jilemnického odboru Buchar, který za své znalosti Krkonoš dostal velkou pochvalu od všech 38 účastníků (32 mužů, 6 žen).³¹³

3.10.6 Bucharova hlášení

Aby případní turisté věděli, kdy mají do Krkonoš přijet, začal Buchar jako první do novin „zasílat vcelku systematické sněhové zpravodajství, jinak odkázané na náhodné zprávy lyžařů.“ Například v roce 1905 podal Buchar tuto zprávu: „Zahájení jízdy na lyžích. Dne 1. října 1905 konal po letošním novém sněhu turu p. J. Buchar. Dne 7. a 8. října konali p. J. Buchar, p. lesní Smutný a K. Ořovský delší túru na lyžích od Mrklova na Žalý po hřebeni. Sněhu leží přes 15 cm; v polohách nad 800 m po celém hřebeni Krkonoš leží sněhu s výší několika dm. Skvostně zasněžené lesy.“³¹⁴

Sněhová hlášení se kterými Buchar začal se poté stala častým příspěvkem i v Národních listech: „Sníh v Krkonoších. Dosud byly i nejvyšší části Krkonoš sněhu zcela prosty, což pro toto na sníh nejbohatší území v Čechách bylo velice řídkou výjimkou. {...} Teprve nyní došlo k náhlé změně. Od pondělka sněží v Krkonoších nepřetržitě a rovněž i v předhoří změnila se dosavadní mrazivá pohoda. Sněží tu i nepřetržitě, takže doprava na saních nejdéle ve středu bude zahájena. Všecky poměry nasvědčují tomu, že dobrá sanice v následující zimě bude trvalou, což je vždy přáním všech horalů.“³¹⁵

Bucharovými zprávami se poté inspirovali i další: „Český ski klub v Praze oznamuje tento stav sněhu v Krkonoších: Benecko 25cm, Žalý 30cm, Rezek 30cm, Dvorské Boudy 20 až 40 cm, Mísečné boudy 30-40 cm. Po lyžích a sáňkách se jezdí od 5. tohoto měsíce (zpráva byla z 16. listopadu 1909), nyní lze jezdit a konatí túry již od 600 metrů. V noci a v ranních hodinách mrze, k polednímu nepřesahuje teplota 2 až 3 stupně.“³¹⁶

Čtení těchto zpráv se opravdu vyplatilo. V mnoha případech bylo mnoho sněhu v Krkonoších ještě na Velikonocích. Například v roce 1904 vydali se dva členové Českého Ski klubu do Krkonoš: „Ve Staré Pace jsme vyšli na chodbu vagónu, připravující se na vystoupení v Martinicích. Na chodbě se rozpředl rozhovor s pánem, podle úboru turistou. „Jedete též na Krkonoše?“ poptáváme se. „Ano poprvé!“ Zní odpověď. „Tak čeká vás někdo? Kde máte výzbroj?“ „Nepotřebuji žádné, čím méně, tím lépe. Zde má hůl.“ „A s tím chcete zítra na hory?“ „Ovšem chci do Labské boudy!“ „V údolích chodit

³¹¹ Zajímavé závody. *Národní listy*. 1897-03-06. s.5.

³¹² Zimní výlet do Krkonoš. *Národní listy*. 1898-02-13. s. 4.

³¹³ Velký výlet zimní v Krkonoších. *Národní listy*. 1899-02-10. s. 2.

³¹⁴ LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnarů*. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, s. 33.

³¹⁵ Sníh v Krkonoších. *Národní listy*. 1902-12-03. s.3.

³¹⁶ Zápisník výletů Spolku Ski v Jilemnici. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici.

můžete, ale na horách zapadnete do po krk do sněhu.“ „Což je tam vůbec sních?“ „Ano, jako uprostřed zimy“ „Odkud to víte?“ „Český Ski Klub má pravidelné zprávy z hor.“ Nezkoušený turista sice nevěřil, ale přidal se ke skupině zkušenějších a půjčil si od nich lyže. Udělal jenom dobře, protože již za Horní Stěpanicemi byla 40 cm vrstva sněhu.³¹⁷

Sněhu a ledu nevyužíval odbor ale pouze na lyžování, jak je patrné z popisu jednoho krkonošského výletu: *„Společnost naše opouštěla Žalý v domnění, že až v Hoř. Mísečných boudách, po pochodu téměř čtyřhodinovém, bude lze v hostinci učiniti zastávku. Než na Šeříně pořadatelé podařilo se překvapiti výletníky výborným „ležákem“ jilemnickým, jenž zde v ledu pečlivě byl ukryt.“³¹⁸*

Bucharova hlášení neochromil ani začátek Velké války. Příkladem toho může být informace v Národních listech v listopadu 1915: *„Ve vyšších polohách krkonošských se už lyžuje. Z Českého Ski klubu pražského se nám oznamuje: Buchar (Štěpanice u Jilemnice) hlásí již, že jízda ve vyšších polohách Krkonoš počala. Sních leží v Benecku, na Žalém a na hřebenech. První výprava konána již 14. tohoto měsíce.“³¹⁹*

3.10.7 Svatodušní svátky v Krkonoších

Turisté, jež navštívili Krkonoše v zimním období se většinou vraceli i v létě a naopak. Častou kratochvílí bylo také trávení vánočních, ale i jiných svátků právě na horách. K těm nejoblíbenějším svátkům, které hosté trávili na horách patřili svatodušní svátky neboli letnice. Kromě českých turistů do Krkonoš v tento čas přijížděla také celá řada turistů jiných národností, *„po většině Prusáků“³²⁰* Nebylo výjimkou, že o svatodušních dnech *„veškeré krkonošské hostince bývají cizími turisty přeplněny, takže mnohdy stává se, že od boudy k boudě ano i z výšin krkonošských až do údolí nadarmo dlouho blouditi musí i turista jednotlivec, než podaří se mu získati místečka. {..} Proto o zajištění noclehu mež každý pění v první řadě.“³²¹*

Letnice nabízely pro turisty skvělou kombinaci letní ale trochu také i zimní turistiky, jelikož: *„doba tato jest výhodnou, že turista uzří kromě vedle skvostně zelené vegetace a květeny ohromné návěje sněhu, ano na místech chráněných před sluncem, celá sněhová pole nebo útvary, podobné malým ledovcům se nachází u Labského vodopádu, Kotelných jamách či Sněžných jamách.“³²²*

V některých letech bylo ale sněhu v Krkonoších tolik, že tvář krajiny připomínala dobu vánoční: *„Sotva by i někdo troufal představití si, v jaké míře jsou ještě dnes Krkonoše zasněženy. Kleč, keře a zakrslé stromky vše ještě spočívá pod sněhem, jehož v celé rozloze Krkonoš leží průměrně 1 m vysoko. Četná jsou místa, kde vrstva sněhu jest 2 až 3 metry silná.“* Ze sněhu měli radost všichni lyžaři, ale celková návštěvnost Krkonoš výrazně klesala.³²³

Letnice byly v Krkonoších vnímány jako začátek nové turistické sezóny, zvláště početnou skupinou hostů byli právě již zmiňovaní Němci. Za účelem větší návštěvnosti českých turistů jilemnický odbor pořádal hromadné výpravy do Krkonoš. Výpravy jilemnického odboru byly většinou tří denní, program často začínal příjezdem večerním vlakem a následným společenským večerem. Další den ráno se vyjelo do hor na návštěvu krkonošských zajímavostí. Nechyběly návštěvy Pančavského a Labského

³¹⁷ Velikonoce na lyžích. *Národní listy*. 1911-04-16.

³¹⁸ Otevření Šmídovy cesty v Krkonoších. *Časopis turistů*. 1901. s. 205.

³¹⁹ *Národní listy*. 1915-11-16. s. 5.

³²⁰ Výlety do Krkonoš o svatodušních svátcích. *Národní listy*. 1902-05-10. s. 3

³²¹ Z Krkonoš. *Národní listy*. 1905-06-05. s. 3.

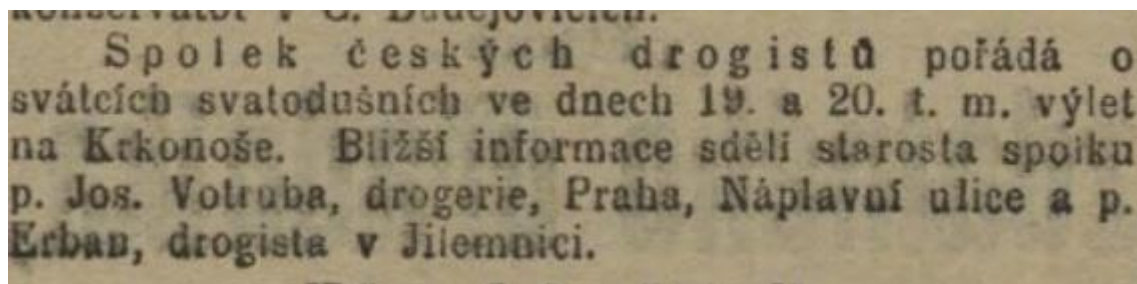
³²² Letnice v Krkonoších. *Národní listy*. 1908-06-07. s. 18.

³²³ Z Krkonoš. *Národní listy*. 1902-05-22. s. 2.

vodopádu. Po přespání v některé z krkonošských bud nechyběla ani návštěva Sněžky. Zpáteční cesta velice často vedla přes Vrajt (Svobodu nad Úpou), odkud se výletníci vraceli vlakem zpátky do Prahy.³²⁴

Svatodušní svátky využil jilemnický odbor roku 1901 k otevření nové části své cesty do Krkonoš pojmenované po svém zesnulém předsedovi Šmídovi. Tento třídenní výlet se za účasti delegátů z ústředního výboru velmi vydařil.³²⁵ I přes to, se během výletu vyskytl jeden incident na Labské boudě: „Čeští turisté i za deště do boudy přicházeli, po dešti jiní zase odcházeli, až k večeru dleli v prostorách Labské boudy pouze ti, kdož sem měli přenocovati. Byl jich věru značný počet! Prušáci, s nimiž přišlo sem 30 členek berlínského dívčího „Turnvereinu“ byli ovšem ve většině. Tentokrát to byli lidé, jež sem nepřivedla ryzí láska k velebné přírodě, ale touha provokovati! Labská bouda je českým turistům známá jako místo, kde uvykl i Čech s Prušákem a Sasíkem trávit večírek ve přátelské shodě, ve společném hovoru a zábavě, ale v tomto případě pravě zde bylo Čechům poznati, že Krkonoše, tato „hradba“ našeho království, ve skutečnosti je doménou Prušáků, kdež jim veškerá jejich vypínavost a panovačnost i tehda beztrně je trpěna, když paličskými řečmi a hrubým vystupováním naši národnost, naše království i naši říši drze urážeti se osmělují.“³²⁶

Jilemnický odbor ale nepořádal svatodušní výlety jenom na Krkonoše. Například v roce 1905 pořádal Buchar výlet Českým rájem, Lužicí a Jizerskými horami. Podobně jako v Krkonoších, i v případě tohoto výletu apeluje Buchar na včasné přihlášky, kvůli „velkému návalu turistů, jaký o letnicích zpravidla panuje.“ Podobně jako v Krkonoších, trval tento výlet tři dny, od 21 do 24 května.³²⁷

Obr. 6. O letnicích na Krkonoše pořádali turistické výlety nejenom výletnické spolky. *Národní listy*. 1907-05-13. s. 3.

3.10.8 Vánoční svátky v Krkonoších

Dalším svátkem, který přilákával množství turistů byly Vánoce. Oblíbenost trávení tohoto svátku v Krkonoších šla ruku v ruce s oblíbeností lyží. Byly to právě lyžařské spolky, které si naše nejvyšší hory nejvíce oblíbily. Například v roce 1911 navštívily Krkonoše kromě pražských lyžařů také lyžaři z Mělníka (dokonce se starostou samotného města) či Kroužek lyžařů vinohradských. Této výpravy se také zúčastnil lyžařský oddíl Českého jacht klubu.³²⁸

Vánoce trávili turisté lyžaři v Krkonoších hlavně túrami, lyžařskými kurzy či závody. Turisté obsazovali významné boudy a hotely. Mezi českými turisty byla velice oblíbená Labská či Martinova bouda. Například v roce byla „Martinova bouda obsazena Vinohradským lyžařským klubem pod vedením pana inž. Vanečka, oddíl čítal 30 osob.“³²⁹

Za obzvláště povedeně strávené Vánoce považovali lyžaři společný výlet mnoha klubů v roce 1902 od 21. prosince do začátku roku, přičemž největší česká společnost se sešla na Žalém a na

³²⁴ Svatodušní výlet do Krkonoš. *Národní listy*. 1903-05-24.

³²⁵ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1902, s. 263.

³²⁶ Otevření Šmídovy cesty v Krkonoších. *Časopis turistů*. 1901. s. 208.

³²⁷ Svatodušní výlet českým rájem, Lužicí a Jizerskými horami. *Národní listy*. 1905-05-13.

³²⁸ Vánoce v Krkonoších. *Národní listy*. 1912-12-17. s. 18.

³²⁹ Vánoce našich lyžařů. *Národní listy*. 1913-01-01. s. 22.

Benecku. Program se stával z lyžařského kurzu pod vedením dvou ruských nadporučíků, ke kterým se jako host přidal 28. prosince další jejich kolega. Kurzu dohlížel také velmi známý J. R. Ořovský.³³⁰

Nezapomenutelnou atmosféru štědrého dne se zachovala v Národních listech: „Byla zde vedle české společnosti i cizina zastoupena, a tak jsme o Štědrém večeru slyšeli české, německé, chorvatské, norské, anglické, francouzské a vlašské proslovy a přípitky. Díky vysoké poloze Žalého a Benecka, byť dva dny přšelo neutrpěla ani účast ani nálada a po dva dny se cvičelo i za mlhy a drobného deště. Tím veseleji bylo v chatách a v následující dny venku, kdy nový sníh napadl a Slunce vyšlo.“³³¹

Snahu zlepšit své lyžařské umění mohl člověk zúročit na závodech pořádaných 29. prosince. Startovalo se v šesti disciplínách, přičemž nechyběl běh na 10 km, jízda dam, závod ve skoku či krasojízda. Češi se před Nory nenechali zahanbit, když královskou disciplínu, běh na 10km vyhrál Čech Kubát před Norem Keillandem o 20 vteřin.³³²

Tyto výlety položily základ turistice v Krkonoších v nadcházejícím období první republiky. Za první světové války letní i zimní turistika zredukovala na minimum. Je tak patrné, jak z výborových schůzí, jejichž počet se značně omezil (v roce 1915 jich bylo jenom 5), tak i pořádání výletů. Za vše mluví zpráva z prvního roku války: „Jednatel odboru p. Jan Buchar projektoval řadu společných výletů do Krkonoš – bylo však možno uskutečnit pouze výpravu prvou“³³³

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž.

³³² Závody lyžecké. Tamtéž.

³³³ Časopis turistů. 1915. s. 175.

4 Žalý

Dominantní vrchol Žalý, který se nachází přibližně asi 1,5 km od Benecka přitahoval odbor již od svého založení. Žalý má dva vrcholy, Přední Žalý (1012 m. n. m.) a vyšší Zadní Žalý (1036 m. n. m.). Němci tomuto vrcholu říkají Heidelberg, pravděpodobně díky velmi vysokému množství borůvek³³⁴, které v okolí čile rostou. Kromě toho mohl německý název pocházet také ze slova pro vysoké návrší (die Halde).³³⁵ Český název pochází pravděpodobně od místní vísky na jižním svahu kopce, která pro české předky byla místem žalu nebo snad i pohřebištěm. Pro jednatele odboru Buchara patřil zisk tohoto vrcholu pro českou turistiku k jedné z hlavních prací v rámci odboru.³³⁶³³⁷

Unikátní postavení kopce umožňovalo za dobrého počasí vskutku nádherný výhled nejenom na Krkonoše. Díky této skutečnosti byla již v roce 1836 vybudována na kopci první malá dřevěná rozhledna, které místní neřekli jinak než Sloup. Postupem času se ale tato rozhledna stávala nedostatečnou, jelikož okolní stromy, které značně povyrostli nedovolovali z rozhledny žádný krásný výhled.³³⁸

4.1 Krkonošský spolek a výstavba rozhledny

V roce 1889 nechal Krkonošský spolek ve spolupráci s Harrachem původní rozhlednu nahradit větší rozhlednou ze železné konstrukce. Povolení pro tuto stavbu získal Horský spolek jen za podmínky, že vstup na rozhlednu bude zdarma, bez ohledu na národnost.³³⁹

Nová rozhledna přilákala tolik návštěvníků, že se hrabě Harrach nechal jilemnickým odborem přesvědčit, aby pod rozhlednou postavil restauraci.³⁴⁰ V roce 1889 na místě díky spolupráci Harracha a jilemnického odboru vznikla nejdříve malá dřevěná chatička s restaurací, která byla o rok později nahrazena restaurací s „*mohutnější a bytelnější konstrukcí a vyhlídkovou verandou*“³⁴¹. Tato restaurace byla poté slavnostně otevřena 27. července 1890.³⁴²

Železná rozhledna ale nevydržela velký příval návštěvníků, ani abnormální horské povětrnostní podmínky. Podle tehdejších svědectví se dokonce houpala při zafoukání větru. Netrvalo dlouho a okresní hejtmanství zakázalo přístup na stavbu a následně i její zbourání.³⁴³

Zanedlouho a Krkonošský spolek se pokusil postavit rozhlednu znovu, základní kámen byl položen 21. května 1891 za účasti samotného hraběte. *"Ani v tomto případě nevydalo jilemnické hejtmanství oficiální povolení a železná konstrukce musela být po necelém roce rozebrána."* Tento fakt

³³⁴ Německý borůvka – Heidelbeere.

³³⁵ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 27.

³³⁶ Jak píše Buchar: Po celý čas trvání odboru snažil se výbor Jilemnici učiniti českých východištěm do Krkonoš a zejména Žalému byla v tomto ohledu vždy věnována náležitá péče a pozornost. Z našich odborů. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 298.

³³⁷ Slavnostní výlet turistů na Žalý. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890 s. 136.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ JIRÁSKO, František. Krkonošský spolek a jeho význam pro poznání regionu. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší 10*. Semily: Státní okresní archiv Semily, 1997, s. 101

³⁴⁰ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889, s. 173.

³⁴¹ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 59-60.

³⁴² BUCHAR, Jan. Slavnostní výlet na Žalý v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890, s. 136-138.

³⁴³ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 58-59.

nejdříve u odboru v Jilemnici vyvolal paniku, strach panoval hlavně z velmi nejisté budoucnosti turistiky na Žalém.³⁴⁴

4.2 Rozhledna na Žalém v režii jilemnického oboru

Idea postavit rozhlednu kamennou padla na výborové schůzi jilemnického odboru 26. května 1891. Jelikož ale odbor neměl ale zdaleka peníze na postavení nové rozhledny, padl návrh požádat pana hrabě Harracha, který stál za předchozími pokusy o rozhlednu a jilemnickému odboru již několikrát pomohl, aby se stavby nové rozhledny ujal. Jilemnický odbor v této věci určitě těžil ze skutečnosti, že jeho předseda Ludvík Šmíd pracoval jako vrchní lesmistr právě u hrabě Harracha. Na schůzi také padla zmínka o důležitosti toho, aby novou rozhlednu nepostavil německý krkonošský spolek.³⁴⁵

Hrabě přistoupil na návrh jilemnického odboru postavit sice dražší, ale zato velkolepější a daleko bytelnější kamennou rozhlednu. Za rozhodnutím můžeme vidět kromě toho, že železná konstrukce se již dvakrát neosvědčila také fakt, že kamenná rozhledna se do prostředí zalesněných Krkonoš hodí daleko více.³⁴⁶

Architektem nové kamenné rozhledny se stal český rodák z Jilemnice Josef Pošepný. Kromě rozhledny na Žalém se podílel na stavbě jilemnické nemocnice a měšťanské školy. Zkušenosti s rozhlednami již měl, podílel se totiž jako projektant na stavbě dřevěné věže Tábor u Lomnice nad Popelkou.³⁴⁷

Stavba nové rozhledny se obešla bez větších problémů, takže jilemnický odbor mohl posílat následující pozvání: *„Jeho Osvícenost, Vysoce urozený Pán, pan Jan hrabě z Harrachů poctil odbor Klubu Českých turistů v Jilemnici pozváním k slavnostnímu otevření nové rozhledny císaře Františka Josefa na Žalém, jež se vykoná v pondělí dne 5. září 1892 o 10 hodině dopolední“*³⁴⁸

Bohužel při otevírání rozhledny nešlo nic podle plánu. Pozvání, které jilemnický odbor poslal do Prahy došlo tak pozdě, že pražský výbor KČT nemohl poslat na akci své delegáty.³⁴⁹ Výbor KČT zastupoval jednatel jilemnického odboru Buchar.

Tím ovšem problémy při otevírání rozhledny neskončily. V pondělí 5. září bylo totiž tak špatné počasí, že se slavnost musela přesunout na středu 7. září. *„Tím ovšem pozbyla celá slavnost svého původního rázu, a to tím více, že se pan hrabě Harrach toho dne slavnosti zúčastniti ani nemohl“*³⁵⁰

Ani ve středu počasí akci nijak nepřálo, velmi vadila hustá mlha, kvůli které byl výhled z nové kamenné rozhledny poněkud omezený. I přes všechny nesnáze se ale akce zúčastnila četná turistická společnost, ve které nechyběli ani zástupci německého krkonošského spolku. Zástupci obou turistických spolků působících v Krkonoších zde pronesli slavnostní projevy. Důležitost akce je vidět také

³⁴⁴ Protokoly jilemnického odboru Klubu českých turistů. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici, schůze 6, rok 1891.

³⁴⁵ Protokoly jilemnického odboru Klubu českých turistů. Fond Krkonošského muzea KRMAP v Jilemnici, schůze 5, rok 1891.

³⁴⁶ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 61.

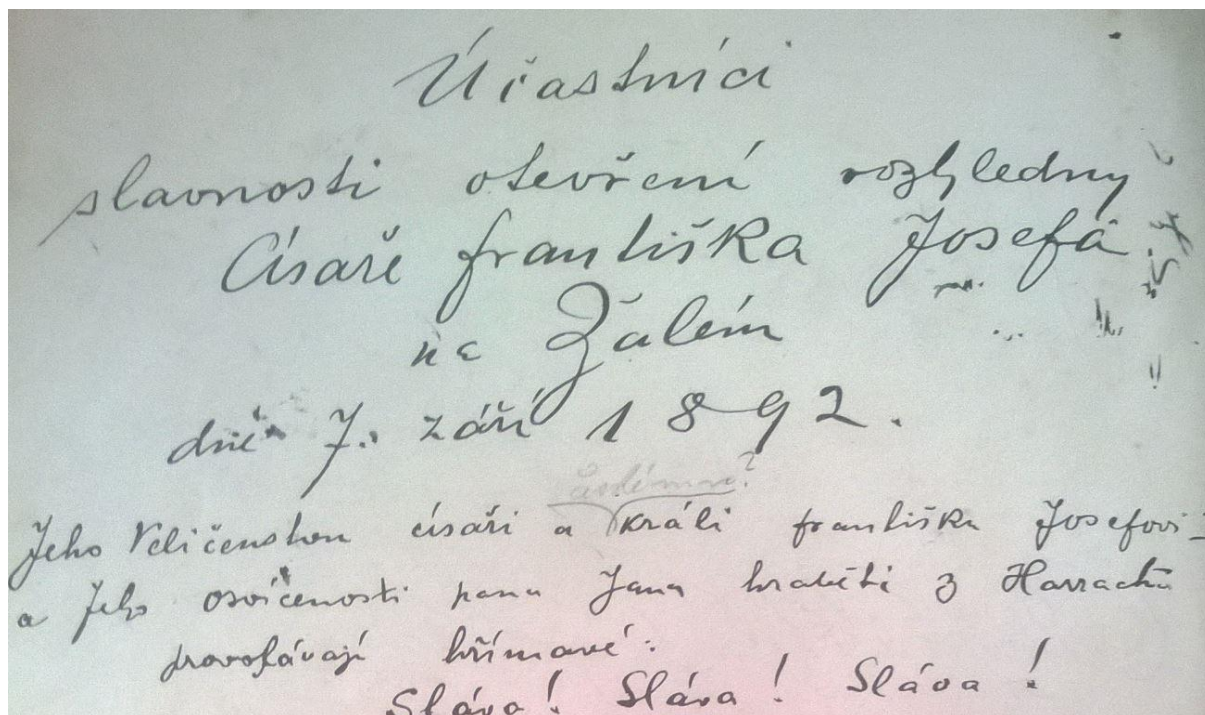
³⁴⁷ Tamtéž s. 61-62.

³⁴⁸ Rozhledna císaře Františka Josefa. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1892, s. 267.

³⁴⁹ Z tohoto důvodu napsal KČT hraběti Janu Harrachovi dokonce omluvný dopis, Tamtéž.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 268.

na přítomnosti vrchlabského děkana Tschertnera, který také přispěl slavnostní řečí. Náladu na celé akci zvedala také místní kapela. I přes překážky, které při slavnostní otevření musely být překonány, hodnotil akci KČT jako velmi povedenou.³⁵¹ Vize Harracha o spolupráci nebo aspoň menší nevraživosti mezi Čechy a Němci se aspoň na krátký okamžik při otvírání rozhledny povedla. Jak píše Buchar: „V úplné shodě zasvěcena rozhledna, řeči české i německé se střídaly, aniž by došlo k projevům národní nesnášenlivosti.“³⁵² O slavnostním otevření rozhledny informoval také rakouský krkonošský spolek ve svém periodiku. „Rakouský spolek se tedy nijak nestavěl proti českým snahám, a naopak je vyzdvihoval

Obr. 7. Radost z otevření rozhledny lze vidět ze zápisu v památníku KČT na Žalém. Krkonošské muzeum Jilemnice. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Památník českých turistů na Žalém. Odbor KČT v Jilemnici, 1891 – 1894.

ve svém tisku v rámci propagace krkonošského turismu.³⁵³ Situace připomíná rok 1890, kdy Buchar v časopise turistů děkoval krkonošskému spolku za postavení rozhledny.³⁵⁴

Úspěšné postavení rozhledny vedlo k tomu, že odbor v Turnově požádal jilemnický protějšek o všechny podklady, které měly k postavení rozhledny.³⁵⁵ Nejenom díky těmto plánům pak následně turnovský odbor novou rozhlednu na Kopanině skutečně v roce 1894 otevřel.

4.3 Další aktivity odboru na Žalém

Jilemnický odbor se o rozhlednu staral i nadále. V první řadě pořídil památník, do kterého se mohli zapisovat nejenom čeští turisté. Již od založení rozhledny byla vidět jasná snaha Buchara pořídit na Žalý dalekohled.³⁵⁶ Za tímto účelem bylo vedeno mnoho hovorů na schůzích odboru, nakonec byl

³⁵¹ Tamtéž, s. 268 – 269.

³⁵² Rozhledna císaře Františka Josefa. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1892, s. 267.

³⁵³ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 62.

³⁵⁴ Slavnostní výlet turistů na Žalý. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1890 s. 136.

³⁵⁵ Protokoly, schůze 10, 1892.

³⁵⁶ Inspirací ke koupi dalekohledu mohla Bucharovi být návštěva Černé boudy (Schwarzschatzbaude) o které informuje ve svém článku v *Časopise turistů* *Dva dny v Krkonoších*. „Veliký dalekohled (majetek hostinského) jest zde na pravém místě! Výborně poslouží každému, kdo chce velkolepý pohled na Krkonoše i v podrobnostech

o zakoupení dalekohledu požádán hrabě Harrach, který dalekohled po dlouhých zmatcích pořídil až v roce 1896.³⁵⁷

Díky lesmistru Trdlicovi byla na Žalém umístěna v roce 1894 výkladní skříň s fotkami, korespondenčními lístky a dalšími turistickými suvenýry. V témže roce byla také pořízena velká orientační mapa. Nastaly ale také první problémy s památkem turistů, jelikož na mnoha místech byly české nápisy přechmárány nebo vytrhány. Na schůzi odboru tak bylo rozhodnuto o koupi nového památníku. Na úvodní stranu památníku také bylo připsáno, aby turisté památník laskavě neničili.³⁵⁸

4.4 Národnostní boj

Restaurace na Žalém, kterou zde nechal hrabě Harrach postavit musela být neustále někomu pronajímána. Velkou ranou pro odbor se stal rok 1894, kdy jejich kandidát, Bohuslav Otta, hostinský a uzenář v Jilemnici prohrál v souboji o nájem restaurace s vrchlabským holičem Pauschem. Lesní úřad vysvětloval svou volbu takto: „*jest nejisto, jestli obstarávání restaurace sklepníkem Ottovým obecnostvo uspokojeno bylo, kdežto Pusch, který ve Vrchlábí jako pořádný občan znám jest, restauraci svým zetěm a svou dcerou, kteří jsou Češi z Jaroměře obstarávati dáti chce a jelikož jsou tím záruky ze strany Pusche příznivější než ze strany pana Otty, byla panu Puschovi restaurace přenechána.*“³⁵⁹

Boj o pronájem restaurace pokračoval i v dalších letech, kdy hraběcí správa jmenovala za nájemce hostince hajného, který ovšem ani slovo česky neuměl. Na hajného si ovšem stěžovali nejenom čeští turisté. Ani Němci nebyli se službami na Žalém spokojeni a tak „*nahlédla správa velkostatku, že poslední volba Němce hajného byla nejvýše nevhodná, a proto odhodlala se k novému pronájmu.*“ Jilemničtí této skutečnosti využili a snažili se najít nového nájemce. V Národních listech se apeluje také na vlastenectví: „*Českým turistům zvláště nesmí být Žalý býti lhostejným, ježto poblíže ve Vrchlábí, kde té doby zuří nenávisť vůči všemu, co v okolí jest českého, nesmí vinou naší žádná pozice býti ztracena, tím méně tak důležité místo, jakým je téměř Žalého!*“³⁶⁰

K radosti všech českých turistů stal se dalším nájemcem restaurace Čech, pan Josef Dědek z blízkého Vrchlábí, který v květnu 1898 nahradil dřívějšího hajného. Jako první nového hostinského navštívila 26členná výprava z Jičína, která 5. června 1898 navštívila Krkonoše. Nového hostinského velmi chválili, jelikož se dokázal o „*úplnou českou obsluhu řádně postarati*“. Po změně nájemce apeloval KČT na větší návštěvnost ze strany českých turistů, aby hostinec a rozhledna na Žalém nebyly odkázány jenom na německé hosty.³⁶¹

Kvůli novému nájemci se ale Němci restauraci na Žalém většinou vyhýbali a navštěvovali raději typicky německé restaurace v okolí. Vrchlabský holič a nově také restauratér se snažil zvětšit návštěvnost svého hostince napsanými plakáty, které ale kvůli velmi špatné češtině svého výsledku nedosáhly. Nový nájemce nebyl ze situace viněn, jelikož „*asi nahlédne, že tato hrubá urážka našeho jazyka německou tiskárnou vrchlabskou úmyslně je vyvolána*“³⁶²

seznati.“ BUCHAR, Jan. Dva dny v Krkonoších. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1892, s. 25.

³⁵⁷ Protokoly, schůze 7, 1896.

³⁵⁸ Protokoly, schůze 10, 1894.

³⁵⁹ . Z našich odborů. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1894, s. 298.

³⁶⁰ Žalý v Krkonoších. *Národní listy*. 1898-03-19. s. 4.

³⁶¹ Výlet na Žalý z Jičína. *Národní listy*. 1898-06-7. s-3-4.

³⁶² Žalý v Krkonoších. *Národní listy*. 1898-06-20. s. 2.

»Jeho osvicenosti hraběte z Harrachů hostinec na »Žalím« 1026 m. u Jilemnice. Restaurace na Krkonoších, pro páni Turisté, jakož i k delšímu pobytu se doporučuje. Žalí jest k dosažení z Jilemnice, Vrchlabí a Spindelmile na nově pohodlných od rak. krkonošského spolku zřízených cest. Blíže hostince stojí hmotně z granitu stavěná 20 m. vysoká věž k výhledu »Františka Josefa« přeje krásné vyhlídky na celé Krkonoše (Snežku, Ještěd, hrubou a malou skálu, Trosky jakož i daleko do vnitř Čech. Hostinec má též více pokojů s dobrými postely pro ubytování cizích a najdou vždy páni hosté každého času i na delší dobu nejlepší přístřeší, jelikož od tud ty nejkrásnější výlety kouati se mohou. Zároveň je zde k láskavému upotřebení p. hostů dalekohled (Tubus), jak k dennímu též i k nočnímu pozorování pohotově. Teplá a studená česká kuchyň, výtečná vína a piva. Jelikož tato restaurace jest jediná česká na Krkonoších, prosí se by tuto páni českí turisté, značně podporovali. Při společných výletech p. t. spolků žádá se zdvořile by návštěva den předem u níže podepsaného, telegraficky oznámena byla. Se vsí úctou Josef Dědek, Restaurater, Žalí u Vrchlabí.«

Obr. 8. Přesné znění plakátu, který vyvolal velkou nevoli u českého obyvatelstva. Kromě zřejmých češtinářských chyb, jsou zde chyby i faktické. Vrch Žalý podle textu měří o 10 metrů méně než ve skutečnosti. *Národní listy*. 1899-06-20. s. 2.

Tato skutečnost ještě více zvýšila napětí, které panovalo mezi jilemnickými Čechy a vrchlabskými Němci. Situaci nezlepšovalo ani velké množství básní, ve kterých autoři píšou o Žalém jako o „slovanské baště“ či „prastaré hoře Čechů“³⁶³ Část jedné básně, kterou napsal Josef Šír se svými žáky do pamětní knihy turistů na Žalém v roce 1899 si zde dovolím ocitovat:

Žalý, Žalý náš,

ty se mračit znáš,

jako tvoje hrdé témě,

vztyčí se i Čechů plémě,

však ty jednou uhlídáš!³⁶⁴

Situace vyvrcholila v neděli 19. srpna roku 1900, kdy v dopoledních hodinách zachvátil restauraci požár, který se po chvíli rozšířil a zachvátil celou budovu. Mnoho českých turistů vidělo zkázu restaurace na vlastní oči, jelikož téhož dne se měl konat společný výlet právě na tento vrch. Požár naštěstí zachvátil pouze restauraci a nerozšířil se do okolních lesů.³⁶⁵ I když tento požár nebyl nikdy vysvětlen, dobový tisk vinil z katastrofy vrchlabské Němce.³⁶⁶ Hrabě, který si byl vědom důležitosti

³⁶³ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 65.

³⁶⁴ ŠUSTOVÁ, Jana a Kristián RICHTERA. *Josef Šír a rod Šírův v Podkrkonoší: literárně-životopisný sborník doplněný o kresby Josefa Šíra, rodokmeny, korespondenci a obrazovou přílohu týkající se příbuzenstva rodu Šírů z Krkonoš*. Praha: J. Šustová a K. Richtera, 2010. s. 82.

³⁶⁵ Požár na Žalém v Krkonoších. *Národní listy*. 1900-08-21, roč. 40, čís. 230 s. 2-3.

³⁶⁶ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 65.

místa se snažil restauraci obnovit, což se mu podařilo na jaře roku 1904³⁶⁷. Společně s restaurací byla obnovena i studentská noclehárna, „jež spolu se stravováním českým studujícím za levnou cenu bude poskytována.“³⁶⁸

Slavnostní otevření restaurace proběhlo 31. července 1904. Účastníci otevření se scházeli v Jilemnici o 11 hodině dopolední a poté za doprovodu kapely zamířili na směrem na Benecko do Hostince Zlatá Vyhlička. Po tomto krátkém posilnění se vydala skupinka již na samotný vrchol Žalý, kde zábava pokračovala³⁶⁹. Nový hostinec „byl již skromnější, zasklenou verandu nahradila polootevřená terasa.“ Takto zde hostinec vydržel až do konce druhé světové války. Restaurace byla obnovena až relativně nedávno, v letech 2008–2010.³⁷⁰

³⁶⁷ *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1904, s. 62.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 288.

³⁶⁹ Obnovení nové restaurace v Krkonoších. *Národní listy*. 1904-07-29, roč. 44, čís. 208 s. 3.

³⁷⁰ KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015, s. 66.

5 Zimní turistika v Krkonoších

Krkonoše jsou pro zimní turistiku jako stvořené a to nejen díky průměrnému počtu dní se sněhem, který se pohybuje od 120 do 160 ale také například díky průměrným lednovým teplotám, které se pohybují od -3°C do -7°C , což je ideální teplota pro kvalitní sněhovou pokrývku. O krkonošském prostředí se pochvalně vyjadřovali také první norští lyžaři, kteří tvrdili, že „*krkonošská zima je pro lyžaření příznivější než v kolébce klasického lyžování v Holmenkollenu a také zájem místního obyvatelstva předčí leckteré skandinávské oblasti.*“³⁷¹

Měsíc	Nižší polohy	Hřebeny
prosinec	20-25	27-30
leden	26-29	30-31
Únor	25-27	28
březen	25-27	30-31
Rok	100-130	160-180

*Průměrné počty dní se sněhovou pokrývkou*³⁷²

Prvními pravými znalci krkonošských hor byli sběrači léčivých rostlin, kteří často navštěvovali i ty nejvíce obtížně přístupné části našich nejvyšších hor. Dalšími častými návštěvníky Krkonoš byli ve 14–15. století Benátčané, kteří zde hledali drahé kovy. Jeden z nich dokonce v roce 1456 i přes nepříznivé počasí zdolal naši nejvyšší horu³⁷³. Tyto výpravy ale jenom stěžily měly turistický charakter. První doloženou turistickou výpravu na české straně Krkonoš zorganizoval kronikář města Turnova Simon Hüttel, již v roce 1577, kdy turnovští měšťané zdolali 7. července 1577 vrchol Sněžky. Na slezské straně byly první výlety dokonce dříve a to díky rektorovi latinské školy v Jelení Hoře Kryštofu Schllingovi³⁷⁴, který se svými žáky v polovině 16. století pořádal výpravy na krkonošské hřebeny.³⁷⁵

Krkonoše se staly častým místem křesťanských poutí po vysvěcení kaple na vrcholu Sněžky a vysvěcení pramenu Labe v 80. letech 17. století. Tyto poutě ale jenom stěžily můžeme nazvat turistikou ve smyslu trávení volného času. Tento fenomén se rozšiřuje až v druhé polovině 18. století, kdy se „*pobyty v horském prostředí staly módní záležitostí a turisté se hojněji objevovali i v té době sporadicky navštěvovaných vrcholových partiích Krkonoš.*“³⁷⁶

Už počátkem 19. století jsou naše nejvyšší hory nejnavštěvovanější turistickou oblastí ve střední Evropě. Turismus se stává nedílnou součástí krkonošského podnikání, vznikají nové a nové boudy a chaty. Původně tyto stavby poskytovaly pouze to nejjednodušší střežení nad hlavou se základním stravováním, postupem času se ale kvalita služeb značně posunula, aby uspokojila i ty nejnáročnější zákazníky. Bouda u Sněžných jam (1825) byla asi vůbec prvním krkonošským hotelem.³⁷⁷

³⁷¹ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 112–113.

³⁷² FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 152.

³⁷³ KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015. Tajemné stezky, s. 158–159.

³⁷⁴ Tento slezský humanista je mimo jiné autorem jednoho z prvních měření naší nejvyšší hory. Na počátku 16. století naměřil neuvěřitelných 5880 m. n. m. KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015, s. 161.

³⁷⁵ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 113–114.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 114.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 114.

5.1 Období turistických spolků

Za další pokrok v oblasti turismu vděčí Krkonoše turistickým spolkům. Vůbec prvním krkonošským spolkem byl Rakouský krkonošský spolek, který byl založen v roce 1880. Klíčovým okamžikem v historii spolku byl říjen 1879, kdy se setkali vrchlabsští podnikatelé za účelem „*založit a zaregistrovat sdružení, které mělo organizovat a hájit zájmy německy mluvících občanů rakouskouherské části Krkonoš.*“ V restauraci Kristýny Bossnerové, v dnešním vrchlabském městském parku, se pod vedením iniciátora celé akce učitele Eduarda Petrůky vytváří „*přípravný výbor pro vznik turistického spolku ve složení: Josef Červený, Franz Schreier, Rudolf Suska, Franz Thallmayer, Heinrich Ther a vrchlabský starosta Fritz Wonka.*“³⁷⁸

Vlastní spolek byl založen 11. dubna 1880 jako Výbor vrchlabské sekce Horského spolku pro Čechy a následujícího měsíce byl spolek řádně zaregistrován. První valná hromada se konala 13. června v hotelu u Mouřenína, kde se rozhodlo o prvním složení výboru. Předsedou klubu se stal Franz Thallmayer, místopředsedou Prosper von Piette-Rivage, kterému přezdívali „Otec Krkonoš“ díky jeho sponzorské aktivitě nejenom ve sportovní a turistické oblasti³⁷⁹. Jednali klubu se stali Eduard Petrůka a Ignác Ettirch.³⁸⁰

Spolek se již od svého založení snažil pokrýt celou oblast Krkonoš. K základním cílům spolku patřilo „*usnadňovati a podporovati návštěvu Krkonoš, jakož i probouzeti, udržovati a rozšiřovati topografický, přírodovědný a historický zájem o ně.*“ Spolek zakládal odpočinková místa, snažil se zpřístupňovat do té doby ještě nepřístupné části hor, organizoval doprovodné služby a vyvíjel vlastní publikační činnost.³⁸¹

Díky spolku vznikla v roce 1882 vůbec první čistě turistická stezka na území Krkonoš. Vedla z Pece pod Sněžkou přes Výrovku a dále dlouhým dolem do svatého Petru.³⁸²

Na valné hromadě, která se konala 29. 6. 1884, se rozhodlo o vystoupení z pražského spolku. Předáci totiž konstatovali že: „*členství v Horském spolku pro Čechy jim nic nepřináší, ba naopak je vysokými poplatky poškozuje.*“ Od této doby až do roku 1918³⁸³ je spolek znám pod jménem Rakouský krkonošský spolek.³⁸⁴ Po dvou letech samostatnosti spolek čítal již 1247 členů v 27 místních skupinách. Sídlním centrem bylo i po osamostatnění Vrchlabí.³⁸⁵

Spolek začal vydávat svůj vlastní časopis již v roce 1881. V této době vedl redakci časopisu vrchlabský učitel Eduard Petrůka. „*Z práce pro spolek a dokonce vůbec z Krkonoš byl však německými nacionalistickými kruhy pro český původ vytlačen. V srpnu 1886 skládá ve spolku všechny funkce a stěhuje se s rodinou na Královské Vinohrady do Prahy.*“³⁸⁶ V roce 1887 převzal vedení redakce další učitel Johann Böhm z Trutnova. Časopis byl vydáván jednou za čtvrt roku a obsahoval „*pověštinou*

³⁷⁸ Tamtéž, s. 115.

³⁷⁹ Mimo jiné byl hlavním mecenášem vrchlabské knihovny založené roku 1883. Tato knihovna byla již od počátku součástí vrchlabského muzea. Prosper von Piette-Rivage se také zasloužil o vydávání spolkového čtvrtletníku *Das Reisegebirge in Wort und Bild* tím, že poskytoval veškerý potřebný papír.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 116.

³⁸¹ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 116-117.

³⁸² Tamtéž, s. 117.

³⁸³ V této době se spolek přejmenovává na Německý krkonošský spolek

³⁸⁴ Tamtéž, s. 117.

³⁸⁵ PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Maticе moravská, 2009. Knižnice Maticе moravské, str. 68.

³⁸⁶ JIRÁSKO, František. Vlastivědné snahy na Vrchlabsku a Hostinsku a učitelstvo (Němci a Češi). In: *Krkonoše Podkrkonoší 22*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově, 2016, s. 160.

odborné články vědecky přesných a cenných poznatků o horském světě, o podnebí, fauně a flóře, zemědělství a lesnictví, hornictví, obchodu, řemeslech a průmyslu. Stranou nezůstávala ani lidová kultura, národní zvyky a obyčeje, původ a historie krkonošských rodů, jazyk, pověsti a pohádky.“ Časopis byl vydáván až do konce roku 1889, následujícího roku byl za vlastní časopis přijat Wanderer in Riesengebirge (Poutník v Krkonoších).³⁸⁷

Na počátku první světové války měl spolek 1400 členů ve 27 pobočkách. Válka spolek tvrdě zasáhla. Na jejím konci měl pouze 900 členů a 24 poboček. Největšího rozmachu zažil spolek až po první světové válce v roce 1924, kdy čítal 25 poboček a kolem 3000 lidí.³⁸⁸

Ještě před tím, než Němci založili svůj krkonošský spolek, staral se o turistiku v českých nejvyšších horách pokrokový hrabě Jan Harrach. Díky němu vznikly dvě nové cesty, první z Labského dolu přes Labskou boudu do Harrachova, druhá z „*Rezku Rokytenské dvorské boudy, dnešní Dvoračky na úbočí Kotle nad Rokytnicí nad Jizerou.*“³⁸⁹

Jilemničtí propagátoři turistiky postavení cesty hodnotili následovně: „*Cestování po Krkonoších nenáleželo ještě před několika lety k potulkám nejpříjemnějším. Teprve v letech šedesátých a sedmdesátých zavedeny železné tratě přímo pod Krkonoše a pomenáhu rozmnožovány a doplňovány okresní sítě silničné, jakož i silnice a cesty lesní. Hrabě Harrach začal první zakládati cesty v horách krkonošských. Hlavní zmínky zasluhuje nejčastěji používaná cesta labským údolím ku Labské boudě, která byla ohromným nákladem zřízena r. 1879 za příčinou exkurze Lesnické jednoty České na statky hr. Harracha.*“³⁹⁰

Českým protějškem Rakouského krkonošského spolku byl Klub českých turistů, založený v létě 1888 v Praze, respektive jeho jilemnická pobočka, která byla zřízena již následujícího roku. Jilemnickou pobočku vede již od svého založení dolnoštěpanický učitel Jan Buchar.³⁹¹

5.2 Turistické jízdy na rohačkách

Saně rohačky do Krkonoš přinesli již v 16. století noví osídlenci z alpských zemí, konkrétně z Korutan, Štýrska a Tyrolska.³⁹² Saně se řídily pomocí prodloužených sanic zatočených do podoby rohů (podle toho jméno rohačky). „*Rohy sloužily řidiči saní: rukama se jich pevně držel, zatímco nohama řídil a brzdil. Zatáčelo se vzepřením jedné nohy, brzdilo se vzpříčením obou nohou, v nálehavých případech se pod nohy spouštěl řetěz.*“³⁹³ Řízení těchto saní nebylo vůbec snadné a horalé se této disciplíně učili již od raného dětství.

Za nápadem využít saně rohačky pro účel turistických jízd stál jistý Stefan Hübner, od roku 1815 majitel boudy Weinhaus in den Grenzbauden (později přejmenované na Hübnerovu boudu). Tato bouda se rychle stala nejenom věhlasným hotelem, ale také centrem jízdy na rohačkách. Již z roku 1817 pocházejí první zprávy o turistickém využití rohaček, dokonce je i známa trasa, která vedla z již zmíněné boudy do polských Kowar. O této jízdě se zmiňuje pruský polní maršál hrabě August Wilhelm Antonius Neidhardt z Gneisenau následovně: „*Stala se tato jízda nádherným povyražením, v poslední době do*

³⁸⁷ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 117.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 118.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 118.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 118.

³⁹¹ Viz část o jilemnickém odboru.

³⁹² BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 110.

³⁹³ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 709.

*módy přicházejícím, jemuž je snadné propadnout.*³⁹⁴ Díky jeho nápadu získali krkonošští dřevaři nejdříve na severní a později i na jižní straně slušný přivýdělek. Ještě v na konci 19. století patřilo sjíždění svahů na rohačkách mezi hlavní sportovní odvětví v regionu.³⁹⁵

Jak ale taková turistická jízda na saních vůbec vypadala? Prvně si člověk objednal v některém horském středisku saně tažené koněm. Tato první část, při které host seděl v teple přikrytý množstvím dek a zády ke koni, aby si mohl vychutnat pohled na krajinu, trvala většinou dvě hodiny. Délka trasy se pohybovala od šesti do deseti kilometrů, přičemž končila většinou v jedné z několika specializovaných sáňkařských bud.³⁹⁶ V této chatě se turista ubytoval a občerstvil, většinou za cinkotu skleniček.³⁹⁷

Druhá část cesty byla daleko rychlejší a započala brzy ráno. Jednalo se o „*více či méně divoký sjezd do údolí, saně, které řídil zkušený horal, byly za několik minut v cíli.*“³⁹⁸

Ceny této „sportovní“ aktivity byly regulovány taxami. Kočí, mezi jehož práci patřilo starat se o koně, obdržel za svoji práci povětšinou 4 marky, zatímco řidič saní si přišel na 2 marky. Bylo doporučováno si saně objednávat nějaký čas předem, protože obzvláště v hlavní sezóně byl o ně velký zájem.³⁹⁹

Samotní obyvatelé Krkonoš si zvláště ke konci 19. století, ještě před příchodem lyží do Čech, oblíbili sportovní sánky, mezi jejichž výhodou oproti tradičním rohačkám byla finanční dostupnost. Tyto sáně, na kterých se sjížděla zpravidla pouze jedna osoba vážily úctyhodných 8 kilo. Tato aktivita byla oblíbená zejména na severní straně našich nejvyšších hor, díky strmějším svahům. „*Například obyvatelé Jelení Hory přijížděli v zimě do horských středisek (Karpacz, Kowary) vlakem a se sánkami na zádech vystupovali až na pohraniční hřeben, odkud sjížděli dlouhým sjezdem dolů*“⁴⁰⁰

I přes stále větší oblíbenost lyží si sáně stále držely svoji popularitu. Příkladem může být začátek roku 1911, kdy se sáňkařských výletů v Krkonoších konalo hned několik, většinou pod vedením Buchara, nadšence nejen pro zimní sporty. Jedním z nejvíce povedených byl výstup na Žalý, konaný 29. ledna. Této výpravy, které se kromě Buchara a pár místních nadšenců zúčastnilo také několik dam, přičemž některé přijely až z daleké Prahy. Výprava začala krátce před polednem a za krásného počasí se vystoupalo na Žalý, odkud si účastníci chválili vyhlídku. Zpáteční cesta probíhala následovně: „*Dolu pěkně, až se strachem jsme sjeli za vedení pana řidičího, který nám pohodlnější cestu vybíral. Vítr až k Vyhlídce ledovatý, odtud měkký – k jízdě ideální. Po silnici na sánkách až do Štěpanic.*“⁴⁰¹

5.3 Počátky německého lyžování v Krkonoších do první světové války

Vývoj německého lyžování probíhal značně odděleně od českého. Hlavními důvody byly tehdejší vypjaté národnosti a politické poměry. Obdobně jako v případě českých protějšků pocházejí první lyže ze zahraničí, konkrétně ze Štětína, kde si je koupil radní ze Zhořelce od svého známého, kapitána norské lodi. Na těchto lyžích posléze synové radního Krause pořádají první výlety po Krkonoších, konkrétně na

³⁹⁴ BARTOŠ, Martin. *Historie krkonošských bud*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2016, s. 72.

³⁹⁵ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 709.

³⁹⁶ Mezi ně patřily hlavně: Nová slezský bouda, Petrovka, Špindlerovka, Bouda prince Jindřicha, Hamplova bouda, Pomezní bouda a již zmíněná Hübnerova bouda.

³⁹⁷ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 144–145.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 145.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 145.

⁴⁰⁰ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 709.

⁴⁰¹ *Zápisník výletů a veřejných oznámení spolku „Ski“ v Jilemnici*. Uloženo v Krkonošském muzeu Jilemnice.

Petrovu boudu již v roce 1880.⁴⁰² Pravděpodobně ale kvůli neznalosti lyžařské techniky, nevhodné obuvi a špatným sněhovým podmínkám své první lyžařské pokusy rychle vzdali. Za prvního pravého krkonošského lyžaře je považován učitel z Jánských Lázní, Kajetán Baier, který v roce 1886 lyžoval v Černém Dole.⁴⁰³

Popularita prkýnek rychle rostla a již na konci 80. let zhotovil truhlář Rössler z Grüntalu (dnes část Kořenova) první lyže. Velkou zásluhu na rozvoji německého lyžování v Krkonoších má Otto Vorwerg z Herischdorfu, hejtman vesnice na slezské straně Krkonoš, „*který pracoval jako důstojník ve Skandinávii a po návratu domů do Slezska dále rozvíjel a propagoval lyžařské umění, s nímž se na severu seznámil.*“⁴⁰⁴ Vorwerg stál za příjezdem norských studentů do Rokytnice nad Jizerou v roce 1893. Při této příležitosti byly pořádány přednášky o lyžování, ale také praktické ukázky využití lyží místním obyvatelům.

Z Rokytnice se stalo lyžařské centrum. Již následující roku pořádali občané tohoto města lyžařské výlety k prameni Labe a Sněžným Jámám. Rokytnici také znovu navštívil společně s dalšími norskými studenty Otto Vorwerg. „*Jeho krátká návštěva má historický význam ze dvou důvodů: během svého pobytu uspořádal exhibiční závod ve sjezdu, první, o kterém je zmínka na našem území. Soutěžil také s jedním z norských studentů a oba při klání použili dvě hole, jako předzvěst vývoje lyžařské výzbroje a techniky.*“⁴⁰⁵

Centrem domácí výroby lyží se staly Mladé Buky, kde působil stopařský mistr Franz Baudisch. První lyže jeho výroby spatřily světlo světa v roce 1891. Již dva roky poté rozesílá ceník, kde mimo jiné doporučuje, aby délka lyží byla vždy o padesát centimetrů delší, než je výška uživatele. Lyže prodává v závislosti na materiálu a délce od 4 do 13 zlatých, přičemž si člověk může objednat i hůlky, které stojí 2,50 zlatých.⁴⁰⁶

Mezníkem v dějinách německého lyžování nejen v Krkonoších se stal rok 1896, kdy ve Vrchlabí vzniká, jako součást Rakouského lyžařského svazu, jeho lyžařská sekce. O rok později se rozeběhla i místní sériová výroba lyží, které se ujal vrchlabský truhlář a kolář Johann Schier. Lyže jeho výroby později zprostředkoval k prodeji člen výboru lyžařské sekce Rakouského lyžařského svazu, Vilibald Jerie.⁴⁰⁷ Z původní lyžařské sekce se na počátku roku 1898 stal Spolek německých lyžařů ve Vrchlabí, který měl na počátku svého působení na čtyřicet členů. Tento nově vzniklý spolek se mimo jiné snažil o rozšíření lyžování mezi chudou krkonošskou mládež tím, že zdarma vybavil mnoho horských škol lyžemi.⁴⁰⁸

Spolek také pořádal první lyžařské závody ve Vrchlabí, které se těšily hojně účasti. Již prvnímu ročníku závodu, který se konal v roce 1901, přihlíželo na 700 diváků pro které byla přistavěna speciální tribuna. Po úspěšné premiéře v roce 1901 pořádal spolek závody stále s větší pravidelností. Následujícího roku měly závody kromě účasti již zmíněného hejtmána ve výslužbě a průkopníka

⁴⁰² BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 122.

⁴⁰³ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 710.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 122–123.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 124.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 124–125.

⁴⁰⁷ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 710.

⁴⁰⁸ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 125.

lyžování Otto Vorwerga také účast mezinárodní, když pozvání přijali norští závodníci z blízkých německých spolků.⁴⁰⁹

Kromě pořádání závodů pro dospělé se spolek soustředil také na krkonošskou omladinu. První závody výlučně pro mládež spolek uspořádal v roce 1903. Závodu se tehdy zúčastnilo přes stovku mládežníků z celých Krkonoš. Cenami v závodu byly převážně nové lyže. O trénování mládeže ale i dalších lektorů se přes únor 1906 staral vynikající norský závodník, který přijal pozvání spolku, Rasmus Dahl. Nejenom díky jeho návštěvě schválil vrchlabský okresní školní rada zařazení lyžování do výuky tělocviku již v roce 1907.⁴¹⁰

Vrchlabí se postupem času stalo hlavním městem německého lyžování v Rakousku-Uhersku. Přispěl tomu také fakt, že od roku 1904 se město stalo prvním sídlem Rakouského lyžařského svazu. Téhož roku se za přispění vrchlabského spolku otevírá v místním muzeu oddělení věnované dosavadní historii krkonošského lyžování. Činnosti spolku si také povšimla armáda, která si Vrchlabí a jeho okolí zvolila za místo lyžařského výcviku svých vojáků. Již v roce 1904 pobývalo pod dohledem devíti důstojníků na 60 pěšáků. Pravidelný lyžařský vojenský výcvik trval ve Vrchlabí od roku 1904 až do začátku první světové války.⁴¹¹

Hlavně z iniciativy vrchlabského továrníka a propagátora lyžování Quida Rottera vzniká v roce 1903 Spolek zimních sportů Aupatal. Jak již název napovídá (Aupa – řeka Úpa), spolek sdružoval lyžařské oddíly a kluby ve východní části Krkonoš, v údolí řeky Úpy. Významným členem spolku a jedním ze spoluzakladatelů byl pionýr lyžování a sáňkování Kajetán Baier. Spolek se čile rozrůstal, pořádal závody a ke konci prvního desetiletí 20. století měl přes tři stovky členů.⁴¹²

Na slezské straně Krkonoš se o propagaci lyžování staral již zmíněný Otto Vorverg, který ještě na počátku 90. let 19. století budil u místních obyvatelů velkou senzací, když předváděl lyže na svých pravidelných túrách. Kromě toho přispěl v roce 1891 prvními delšími články o lyžování do časopisu *Wanderer in Reiseberge*. V roce 1893 pak vydal vlastním nákladem jednu z prvních instruktážních příruček v Evropě s názvem *Das Schneeschuhenlaufen* (Lyžování). Opakovaně také v místním slezském tisku vyzýval, aby se po vzoru českém a norském zakládaly lyžařské spolky.⁴¹³

Jeho výzvy byly vyslyšeny a počátkem roku 1900 byl na severní straně hor ve Szklarské Porebě založen *Schneeschuh Club Windbraut*, první lyžařský klub v dolním Slezsku. Na založení klubu se podílel mimo jiné také Adolf Heinrich, dlouholetý majitel boudy na Hale Szrenické, průkopník běžeckého lyžování a vášnivý fotograf hor. Prvním předsedou klubu se stal myslivec Franz Frey.⁴¹⁴

Klub byl již od svého založení vyvíjel aktivní činnost, spolupracoval se svými protějšky na jižní straně hor a spoluorganizoval společné závody. V roce 1905 se v klubu začíná rozvíjet nová disciplína – boby, které se v Německu objevily poprvé právě ve Szklarské Porebě. Tento nový zimní sport byl oblíbený hlavně na strmější severní straně Krkonoš, vzniklo zde mnoho tratí a konala se zde většina závodů. Kromě toho byl klub pionýrem dalšího nového zimního sportu, skijöringu, jehož podstatou je

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 125–129.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 131–133.

⁴¹¹ Tamtéž, s. 132.

⁴¹² BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 133-134.

⁴¹³ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 711.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 712.

jízda lyžaře za koněm. Hlavní propagátorem této nové kratochvíle byl Franz Adolf, jeden ze spoluzakladatelů klubu.⁴¹⁵

Z počátku bylo členství v klubu elitní záležitostí, čemuž také odpovídal malý počet členů, ještě v roce 1906 jich měl klub jenom 26. To se ale rychle změnilo a již na konci následujícího roku se počet členů blížil 150.⁴¹⁶

Dalším významným mužem německého lyžování a turismu v Krkonoších byl již jednou zmíněný vrchlabský továrník Guido Rotter (v jeho práci pokračoval i jeho stejnojmenný syn). Bílému sportu dal celé své srdce, byl to průkopník v tom nejlepší slova smyslu. Jeho blízký spolupracovník a bývalý starosta Hořejší Vrchlabí Josef Reibstirna o něm promlouvá takto: „*Guido Rotter starší byl mužem, jemuž se stalo životní úlohou sloužit mládeži, zimnímu sportu a v neposlední řadě své horské vlasti.*“ Hlavně díky jeho spolupráci s turistickými spolky a za podpory jeho blízkého přítele Prospera Piette-Rivage vznikla v Krkonoších síť studentských ubytoven, kterou později rozšířil i do Německa a Švýcarska. Tyto mládežnické útulky neposkytovaly ubytování jenom v létě, ale také v zimním období roku. První nocleh byl v ubytovně zdarma a patřila k němu i snídaně, při delším pobytu se platila symbolická částka. Rotter si také uvědomoval důležitost turistiky pro chudé obyvatele horských bud a „*neúnavným vyjednáváním s dopravními institucemi se zasazoval (stejně jako řada dalších propagátorů turistiky) a zlepšování dopravního spojení mezi Prahou a Krkonošemi.*“⁴¹⁷ Kromě toho byl vášnivým lyžařem, jedním z prvních v Krkonoších. Zasadil se také o založení krkonošské sekce rakouského lyžařského spolku (1896), která se o dva roky později osamostatnila jako Spolek německých lyžařů ve Vrchlabí. Díky jeho finanční podpoře byly horské boudy a školy na Vrchlabsku vybavovány lyžemi. Za své celoživotní zásluhy získal právem predikát: „*Otec lyžování v Krkonoších*“⁴¹⁸

5.4 Začátky českého lyžování v Krkonoších

I když někteří autoři kladou začátek lyžování v Krkonoších dokonce do roku 1840⁴¹⁹ a první české lyžování připisují neznámému lesníkovi, který měl lyžovat v letech 1875–1880, jen těžko měly tyto události větší dopad.⁴²⁰ Daleko větší přínos pro české lyžování měl ale hrabě Jan Harrach, který lyže viděl jako možnost překonání potíží svých zaměstnanců při různých zimních úkolech.⁴²¹

O lyžích se hrabě patrně prvně dozvěděl na dvorní hostině ve Vídni v Hofburgu, kde náhodou seděl vedle švédsko-norského vyslance, který mu poradil, ať pořídí toto zimní náčiní pro svůj personál. Dozvěděl se také o výhodách lyží oproti tehdy používaným sněžnicím, které neumožňovaly tak dobrý pohyb v mohutnějších vrstvách sněhu.⁴²²

Není přesně jasné, jakým způsobem hrabě Harrach pořídil lyže pro zaměstnance svého panství. Podle jednoho příběhu si lyže pořídil přímo sám pan hrabě na výstavě v Oslu, druhá historka vypráví o tom, že hrabě získal lyže darem od svého přítele hraběte Frijse ze Švédka. Každopádně po návratu ze severských zemí jednal hrabě Harrach se svým vrchním lesníkem Ludvíkem Šmídem o zavedení lyží. Šmídovi se myšlenka líbila, a tak na konci roku 1892 vrchní lesní správa objednala od firmy M. Gansterer

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 712-713.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 713.

⁴¹⁷ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 704.

⁴¹⁸ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 180-181.

⁴¹⁹ PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Matices moravská, 2009, s. 137

Malá encyklopedie turistiky. Praha: Olympia, 1986, s. 114.

⁴²¹ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 121.

⁴²² Tamtéž, s. 121.

z Thenebergu u Badenu jeden pár jasanových sněžnic a „od bratří Thonetů z Vídně jeden pár bukových ski, dlouhých 230 cm, obojí po 11 zlatých.“⁴²³

Už na Vánoce byly již lyže v Horní Branné u Jilemnice. Mezi první odvážlivce, kteří tento nástroj zkusili, patřili kromě samotného vrchního lesníka Ludvíka Šmída i mladý inženýr Ferdinand Reich. Tyto lyže sloužily jako předloha pro výrobu dalších, tentokrát již českých lyží. Prvním výrobcem českých lyží byl patrně František Soukup, kolář z Horní Branné.⁴²⁴ Dalším výrobcem českých lyží byl sekerník Vondrák z Dolních Štěpanic, „který pro jejich realizaci použil bukové dřevo v té době již používaných ski Harrachových lesníků.“⁴²⁵

Jedním z největších českých předválečných výrobců lyží se ale stal jilemnický truhlář Lorenc, který se s „prkynky“ seznámil poprvé na své cestě do Prahy v roce 1893, ze které si dovezl 5 párů lyží. O tyto lyže byl v Krkonoších velký zájem, mezi první kupce těchto lyží patřili budoucí vítězové závodů Hynek Berdník a František Mládek. Následujícího roku začal Lorenc lyže vyrábět sám a „do roku 1910 získal na 30 zlatých a stříbrných medailích nejen na výstavách v Rakousko-Uhersku“.⁴²⁶

Lyže se vyráběly hlavně ze dřeva. „Všechny druhy dřeva ale nejsou vhodné. Aby se dřevo hodilo na lyže, je třeba, aby bylo nejen pružné a rovnoměrně vláknité, ale i hodně tvrdé, aby se vlákna netřepala a lyže nevyjížděly.“ Tyto vlastnosti má dřevo bukové, které ovšem není tak pružné, jako dřevo jasanové, ze kterého se v této době vyráběly nejlepší sportovní lyže. Experimenty, které zkoušely nahradit dřevo kovem selhávaly. Kovové lyže byly těžké, ne tak pružné a jejich výroba byla složitá.⁴²⁷

Díky lyžím se dala turistika provozovat i v zimním období, které doposud bylo v turistických spolicích dobou útlumu. Například v Teplicích na zimu pohlíželi takto: „Činnost spolku se během zimy omezila takřka výhradně na udržování společenského života pořádáním tzv. týdenních shromáždění.“ Ne jinak to viděl i Klub českých turistů, ještě v roce 1890 se můžeme v Časopise turistů dočíst: „Pomalu si uchystáme peníze a vybereme trati pro příští léto, tím uplyne nám zima, a pak se zase vydáme lovit nové dojmy.“⁴²⁸ Toto všechno se změnilo s rozvojem lyžování, za kterým stál v dalších letech hlavně dolnoštěpanický učitel a jednatel jilemnického odboru Klubu českých turistů, Jan Buchar.

Tento průkopník krkonošské turistiky se snažil o propagaci našich nejvyšších hor již od počátku své turistické činnosti. Již do prvního čísla Časopisu turistů napsal článek Vzhůru do Krkonoš, kde je patrná jeho snaha přilákat do hor české turisty, ale také stesk nad tím, že jich tu zatím, na rozdíl od Němců moc není: „Právem lze říci, že např. Prusáci jsou i v českých částech Krkonoš jako doma, kdežto my jsme tu – cizinci! Do Krkonoš putují lidé buh ví z jaké dálky a s jakými útratami, ale Čech sem přichází velmi, velmi zřídka. A přece jedině hojným putováním v místa tato podati můžeme důkazu, že ještě jsou to hory naše, že jest to nerozborná, obrovská hradba vlasti naší. A což míníme navždy zůstatí tak lhostejnými ku zmíněným krásám přírodním? Zajisté, že nikoli! Klub českých turistů má za účel pěstovati a podporovati cestování a zejména pečovati o návštěvu hor a krajin českých.“⁴²⁹

Jeho snaha přilákat do Krkonoš více českých turistů se mu podařila hlavně díky lyžím. Zatímco Harrach viděl v lyžích převážně pracovní nástroj, Jan Buchar v nich viděl možnost přilákat do našich

⁴²³ Tamtéž, s. 121

⁴²⁴ Tamtéž, s. 121

⁴²⁵ KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015. Tajemné stezky. s. 33.

⁴²⁶ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 122.

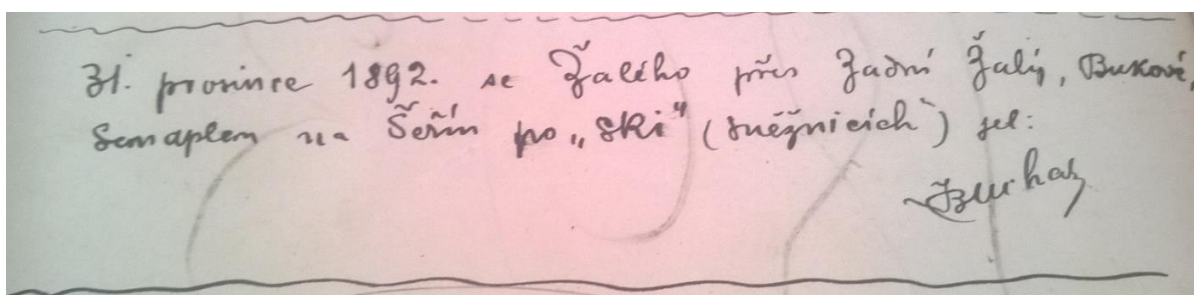
⁴²⁷ KEJMAR, Jiří L. *Sport na lyžích*. V Praze: Alois Hynek, 1911. Pestrá knihovna zábavy a kultury, s. 13–14.

⁴²⁸ PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Maticе moravská, 2009, s. 135.

⁴²⁹ Vzhůru do Krkonoš!. *Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1889 I., (leden), s. 132.

nejvyšších hor další české poutníky v období, kdy ještě krásu Krkonoš většina z nich nikdy nepoznala – v zimě.⁴³⁰

Samotný Buchar si první lyže objednal v roce 1892 z Vídně od bratří Thonetů, přičemž poprvé prkénka vyzkoušel na Štědrý den a následně na Silvestra téhož roku, když se vydal na Žalý a Šeřín. Svůj zážitek popisuje v Časopise turistů: „Až v poslední den roku, na sv. Silvestra vzal jsem si ski opět a vypravil se na Žalý a odtud i na Šeřín. Cesta byla mou prvou školou a to dobrou! Zakusil jsem dosti (příjemného velmi málo), ale k dalším pokusům měl jsem pak více odvahy, smělosti, takže jsem se ani po návodech nějakých jsem se nesháněl a pouze vlastní zkušeností a pokusy svých známých jsem se řídil.“⁴³¹ Obdobně jako ostatní průkopníci lyžařského sportu se setkal nejdříve pouze s nepochopením a s posměchem, ale své snahy nevzdával.⁴³² Následujícího roku vyrazil s fotografem Hynkem Bedrníkem, který se později stal jedním z nejlepších českých lyžařů, na túru na Benecko. Později ten večer se stavili na pivo v jilemnické hospodě U modré hvězdy, kde ostatním přednášeli o jejich skvělém výletu, čímž si získali další nadšence pro bílý sport.⁴³³

Obr. 9. Bucharův záznam do památníku ze svého silvestrovského výletu na Ski. Krkonošské muzeum Jilemnice. Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnicích. Památník českých turistů na Žalém.

Skiáků, jak se tehdy lyžařům v Jilemnicích říkalo rychle přibývalo a další túra na sebe nenechala dlouho čekat: „Časně ráno následující neděli klepala „perkénka“ na umrzlé silnici k Štěpanicím, jezdci o jedné těžké holi s železným bodcem a talířkem (jako pivním táckem) čile uháněli, až se baby na mši jdoucí křížovaly. U Štěpanické školy připojil se vůdce Buchar (tehdy již všeobecně známý a vážený znalec hor a letní turista). Vesele stoupala skupina sedmi mužů do Mrklova, na beneckou rovinku a odtud na Žalý.“ Po tomto výletu následovala celá řada dalších a Krkonoše díky lyžím přestávají být tou neproniknutelnou sněhem zasypanou lesní houští, jak to bylo v předešlých dobách.⁴³⁴

Netrvalo dlouho a již v roce 1894 se v Jilemnicích sešla skupina 16 lyžařů. „Zrodila se myšlenka založení lyžařského spolku, jehož účelem by bylo vyučovat a pěstovat jízdu na ski na zasněžených místech, pořádat výlety, pořádat závody, zábavy a veřejné přednášky. A tak založili Český krkonošský spolek Ski Jilemnice“ Formulace jasně prozrazuje pero i myšlenky J. Buchara. Oficiálně spolek spatřil světlo světa 15. dubna 1895, kdy byly schváleny jeho stanovy, čímž vznikl druhý nejstarší lyžařský spolek v Čechách.⁴³⁵

První valná hromada klubu se konala 25. října téhož roku. Rudolf Kazda byl zvolen prvním předsedou spolku, František Mládek převzal funkci místopředsedy. Členy prvního výboru byli zvoleni:

⁴³⁰ KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015. Tajemné stezky, s. 35.

⁴³¹ BUCAR, Jan. *Ski. Časopis turistů*. Dr. Vilém Kurz. Praha: Klub českých turistů, 1895 s. 71.

⁴³² HORÁČKOVÁ, Ivana. *Vznik a vývoj Českého krkonošského spolku Ski Jilemnice*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta, s. 26.

⁴³³ KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015. Tajemné stezky, s. 35.

⁴³⁴ RÖSSLER-OŘOVSKÝ, Josef. *Památce Jana Buchara. Národní listy*. 1932-10-16, roč. 72, čís. 286, s. 13.

⁴³⁵ HORÁČKOVÁ, Ivana. *Vznik a vývoj Českého krkonošského spolku Ski Jilemnice*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta, s. 28.

Václav Bartoň, Ignác Berdník, Jan Buchar, Oldřich Hrubý, Otakar Hrubý, Václav Lorenc, Jan Lukeš ml., Ferdinand Reich a Václav Voves. Nová výletní restaurace na Kozinci se stala lyžařskou základnou spolku.⁴³⁶

Jan Buchar už si v této době dopisoval s dalším nadšeným sportovcem, průkopníkem mnoha sportů a předsedou Českého Ski klubu v Praze Josefem Rösslerem Ořovským.⁴³⁷ Spolupráce těchto dvou sportovních nadšenců měla pro Krkonoše velmi pozitivní dopady. „*Oba spolky záhy navázaly aktivní spolupráci a od příští sezóny pořádaly společné turistické akce. Buchar se svým jilemnickým spolkem řešil program i trasy turistických výletů do hor a rozzářeni Pražáci se do Krkonoš jenom hrnuli. Krkonošanům na oplátku dávali k dispozici své nemalé kontakty ve sdělovacích prostředcích, které v hojně míře jako skvělou propagaci nového sportu i zcela nové formy lidového turismu zveřejňovaly články za článkem. Brzy znala lyže, byť jen převážně teoreticky, většina českého národa.*“⁴³⁸

Tak například v článku publikovaném v Národních listech v roce 1897 s názvem Ski v Krkonoších se lze dočíst o výpravě, kterou podnikli čtyři členové Ski klubu Jilemnice. Kromě samotného Buchara také F. Hron z Prahy, H. Bedrník a V. Lorenc z Jilemnice. Největší zážitek z celé výpravy, lavina, je zde autorem popisována takto: „*ozvalo se hluboké zadunění sněhem, vrstva jeho jedna po druhé počala se lámati a vše ohromné množství sněhu řítilo se rychlým sesouváním po prudkém svahu do hlubokého údolí Bílé Vody*“ Naštěstí se nikomu ze zúčastněných nic nestalo a všichni v pořádku dorazili do cíle své cesty i když: „*p. Hron, hned při prvním vzniku strže při pádu ztratil jednu ze svých původních norských ski, tak že na nalezení nebylo ani pomyslení*“. Členové výpravy si z nehody vzali poučení: „*největší opatrnosti káže vyhýbat se v zimě zasněženým příkrým svahům horským, k nimž na prvním místě náleží svahy Kozích Hřbetů, pak Studničné Hory, jakož i jižní svah Vysokého Kola. Jinde netřeba se lavin obávat a proto nehoda, která tentokrát české turisty stihla, nechť je pouze výstrahou před nebezpečnými místy těmi jim samým i všem, kdož by k podobným smělym výletům zimním odvahy měli.*“⁴³⁹

Kromě toho také Ski klub Jilemnice spolupracoval s Klubem českých turistů, zvláště s jeho jilemnickou pobočkou. Jejich kooperace neměla pouze podobu společných výletů na místní vrchy a edukativních přednášek, ale také společenských akcí. Jedna z takových akcí se udála 4. února 1911 v Jilemnicích. Výtěžek akce měl přijít na zakoupení lyží pro děvčata dívčích škol v Jilemnicích. Celkově se z akce podařilo vytežit skoro 80 korun, které se využily právě k tomuto účelu.⁴⁴⁰

Lyže začaly být velmi oblíbené i u krkonošské mládeže a to zvláště potom, co se Buchar zasloužil o zavedení lyžování do výuky na školách⁴⁴¹. Jeden z jeho žáků, František Fajstvarr takto vzpomíná na své školní léta: „*Ve škole jsem se dobře učil, řídím tu byl Jan Buchar, propagátor české turistiky v Krkonoších. Abych pravdu řekl, o tu turistiku mu šlo víc než o školu, ale i tak nám dětem dal mnoho. Hlavně vlastenecký zápal. Však se to projevilo také za okupace. Ani jeden Štěpaničák neselhal. A jak jsme uměli držet pohromadě! S Bucharem se chodilo na hory. To se šlo se zpěvem tam i zpátky.*

⁴³⁶ KULHÁNEK, Otto. *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha, 1989. s. 49

⁴³⁷ Josef Rössler Ořovský (1867 – 1933) je asi nejvýraznější osobností českého sportu v jeho začátcích. Kromě lyžování stál u kolébky jachtingu, veslování, lehké atletiky, tenisu a dalších sportů. Za Rakouska Uherska úspěšně bojoval za přímé zastoupení českých národních tělovýchovných organizací v mezinárodních strukturách. Pracoval také jako tajemník Českého, později československého olympijského výboru. Z jeho hlavy také pochází myšlenka založit mezinárodní lyžařskou organizaci. BARTOŠ. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování, s. 135.

⁴³⁸ KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015. Tajemné stezky, s. 35.

⁴³⁹ Ski v Krkonoších. *Národní listy*. 1897-01-13, roč. 37, čís. 13, s. 3.

⁴⁴⁰ *Zápisník výletů a veřejných oznámení spolku „Ski“ v Jilemnicích*. Uloženo v Krkonošském muzeu KRMAP v Jilemnicích.

⁴⁴¹ V roce 1890 získal od úřadů povolení s dětmi sáňkovat v rámci tělocviku, o 5 let později se mu podařil obdobný kousek s lyžováním.

*A nebojte se na horách mluvit česky. A hezky hlasitě. Jsou to naše hory! A v zimě nás měl k lyžování a k sáňkování. Sáňky jsme si jako malí dělali sami. Dvě prkýnka jsem na jedné straně seřízl do kvadrantu, to byly saničky, na ně jsem přibíl třetí prkýnko jako sedátko a hurá na kopec! A ještě raději jsem jezdil na došku. Došek byl rychlejší než dnes užívaný igelitový pytel. A lyže? U bednáře Pittermanna jsme si koupili dvě dužiny po padesáti haléřích, přibíli na ně kožešinová poutka a lyžovalo se taky.*⁴⁴²

Mohlo by se zdát, že kvůli vysokým pořizovacím cenám si chudá krkonošská omladina nemohla lyže dovolit, což je částečně i pravda. Krkonošští ale byli vynalézaví, lyže získávali jako ceny na mnoha soutěžních kláních, ale také si je vyráběli sami. Nejjednodušší způsob výroby základních prkýnek byl úpravou dužiny od sudů. Další možností, jak si obstarat ski byla pomocí nově založeného fondu Mladý lyžař, „ze kterého byl financován nákup lyžařské výstroje a výstroje pro nemajetné děti.“⁴⁴³ Pomalu mizela nucená dovolená a nucené prázdniny kvůli velkému množství sněhu a cesta do školy či do práce se pro obyvatelstvo stávala zábavou a potěšením.⁴⁴⁴

Jilemnice se stala centrem českého lyžování nejenom v Krkonoších, ale také v celých Čechách. Pořádaly se zde závody, první neoficiální zde byly již v roce 1893, druhé již pod záštitou Ski klubu se konaly na konci roku 1895. Vítězem nejen tohoto, ale i prvního mistrovství království Českého pořádaného v Praze na Stromovce v režii Českého Ski klubu Praha vyhráli krkonošští František Mládek a Hynek Bedrník. I když se o tomto mistrovství nepadla v českých novinách ani zmínka, závodu si povšíml německý Spiel und Sport, který o něm vydal referát.⁴⁴⁵

Možná také díky tomuto referátu dostal Český krkonošský spolek Ski Jilemnice pozvánku na další závody, tentokrát do Mnichova. Možnost účasti na tomto klání se probírala na výborové schůzi 23. ledna, kde o účast měli zájem jak Mládek, tak Bedrník. Problém byl ale v nedostatku finančních prostředků, ještě týden před závodem to vypadalo, že závodníci nikam nepojedou. Situaci vyřešila až veřejná sbírka a 50 zlatek nutných ke startu se dalo dohromady. Výprava do Německa se borcům povedla. Mládek skončil na druhém místě a Bedrník závod dokonce vyhrál.⁴⁴⁶

Krkonošské boudy, které ještě před rozvojem lyžování měly pouze letní provoz se díky přívalu turistů lyžařů měnily v celoročně obývané stavby. Majitelé těchto staveb vítali příliv turistického živlu v zimních měsících s otevřenou náručí. Mezi takové boudy patřily Petrovka, Obří bouda, Dvoračky, Labská bouda ale i spousta dalších. Poslední z jmenovaných bud byla ještě v roce 1830 prostou chatrčí, která moc útulnosti nenabízela, na konci století se již z Labské boudy stala mohutná stavba, která nabízela nocleh více než stovce milovníků hor.⁴⁴⁷

Po zavedení tyčového značení na hlavních hřebenových cestách na konci 19. století se pohyb v drsné krkonošské přírodě stal relativně bezpečným. Doporučovaly se hlavně tři túry:

I. Vrchlabí, Strážné, Hříběcí boudy, Lahrový boudy, Zadní Rennerovky, Dvorská bouda, Zadní Planina, Výrovka, Studniční hora, Luční bouda, Obří bouda, Sněžka – celkem 18 km.

⁴⁴² BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 179–180.

⁴⁴³ KULHÁNEK, Otto. *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha, 1989. s. 50.

⁴⁴⁴ HORÁČKOVÁ, Ivana. *Vznik a vývoj Českého krkonošského spolku Ski Jilemnice*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta, s. 26–27.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 28–29.

⁴⁴⁶ Tamtéž, s. 29–30.

⁴⁴⁷ BARTOŠ, Martin. *Historie krkonošských bud*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2016, s. 95–97.

II. Sněžka, Obří bouda, Bouda prince Jindřicha, Malý Šišák, Špindlerovka, Petrovka, Dívčí kameny, Mužské kameny, Velký Šišák, Velké kolo, Bouda u Sněžných jam – celkem 16 km.

III. Bouda u Sněžných jam, Labská bouda, Kotel, Krkonoš, Zlaté návrší, Mísečky, Mechovinec, Šeřín, Janova hora, Žalý, Kněžnice, Vrchlabí – tato trasa byla nejdelší a měřila přes 23 km.⁴⁴⁸

Mezníkem se v rozvoji českého lyžování stal rok 1903. V únoru tohoto roku uspořádaly jilemnický a pražský lyžařský spolek VIII. Mistrovství zemí Koruny české ve Vysokém nad Jizerou. Závody se těšily veliké popularitě, až na tři tisíce diváků přihlíželo bílému sportu. Toto klání také inspirovalo místní občany k založení svého vlastního lyžařského klubu, pod názvem Český ski klub ve Vysokém nad Jizerou. Stanovy klubu byly schváleny 28. října téhož roku.⁴⁴⁹

S existencí třech českých lyžařských klubů vznikla myšlenka založit národní organizaci lyžařů. Zástupci všech tří klubů se 21. listopadu sešli v Jablonci nad Jizerou v hostinci Ráj. Zde založili Svaz českých lyžníků, jelikož ale název nebyl přípustný pro rakousko-uherské úřady, nakonec se tedy název změnil na Svaz lyžařů v Království českém. Prvním předsedou organizace se stal Jan Buchar. Další schůze se konala již další týden na Dvoračkách, kam se ovšem nedostavili zástupci z Vysoké nad Jizerou. Jejich absence se vysvětlila až na další schůzi, konané přímo ve Vysokém nad Jizerou. Místní předáci vysvětlili svoji neúčast marným bojem s mokrým sněhem, kvůli kterému se nemohli na Dvoračky dostat, a nakonec se museli ze své cesty vrátit zpět.⁴⁵⁰

Plánovaný rozmach ale nenastal. Důvodem byly hlavně vnitřní rozpory a snaha Pražanů získat dominantní místo v rámci celého sdružení. Stanovy klubu byly kvůli tahanicím schváleny až v roce 1906. V témže roce přistoupil k organizaci další lyžařský klub, SK Plzeň a odstoupil Jan Buchar, kterého vystřídal Josef Rössler-Ořovský, který jako tajemník českého olympijského výboru se zasloužil o přijetí Svazu do mezinárodní lyžařské komise v roce 1910 a to i přes odpor rakouského a německého svazu. Svaz se posléze velice rychle rozvíjel a v roce 1914 do něj patřilo již 61 klubů se členskou základnou čítající skoro 7500 lyžařů.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 143.

⁴⁴⁹ FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007, s. 711.

⁴⁵⁰ BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001, s. 135-136.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 136.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat aktivity Klubu českých turistů v Krkonoších před první světovou válkou. Důraz měl být dán na interakce Klubu a jeho odborů s Němci a zjistit, kdy a do jaké míry spolu spolupracovali. V práci jsem vycházel z odborné literatury, ale také z dobových pramenů, včetně map, pozvánek, památníků KČT a článků v Časopise turistů a Národních listech.

V první části práce jsem se popisoval, jak společenské změny, ale také i technologické pokroky umožnily lidem, aby necestovali nejenom za prací, ale také za krásami naší země. V práci krátce popisuji historii prvních anglických a německých turistických klubů, jejichž vznikem se inspiroval také KČT. Konec kapitoly obsahuje informace o historii Klubu do začátku první světové války.

Největší část práce zaujímá kapitola o odboru KČT v Jilemnici. Tento po dlouhou dobu jediný odbor v Krkonoších vznikl téměř okamžitě po založení Klubu a těšil se podpory, jak města Jilemnice, tak i mecenáše krkonošské turistiky Harracha. Pro nastínění atmosféry v odboru jsem podrobněji popsal první rok jeho existence.

V následujících kapitolách mapuji nejrůznější aktivity odboru. Podrobněji rozebírám stavitelskou činnost, zvláště budování cest. S první turistickou trasou byl odbor hotový již v roce 1892 a se stavbou turistických tras pokračoval i v dalších letech. Síť cest, kterou odbor vystavěl spojovala Jilemnici s Krkonošemi. Velký důraz byl dán na zpřístupnění vrchu Žalý, který se v období před první světovou válkou stal českou turistickou baštou. Spojení Jilemnice – Žalý – Labská bouda zajišťovala Šmídova cesta, otevřená v roce 1901.

Velkou pozornost jsem věnoval přednáškám, které byly často využívány dolnoštěpanickým učitelem a jednatelem odboru Bucharem, jako skvělý propagační nástroj krkonošské turistiky. Obrovský nárůst popularity těchto přednášek přišel se zakoupením promítacího zařízení, pomocí kterého byly prezentace obohaceny fotografickými snímky Krkonoš. Zvláště populární byly fotografie doktora Josefa Vejnarů.

Nejenom díky skvělé propagaci navštěvovalo Krkonoše stále více turistů. Nejoblíbenější trasy, kterými se turisté vydávali, jsem zachytil na mapce, kterou předkládám v následující kapitole. V této části práce jsem popsal atmosféru prvních výletů, ale také počátky zimních výprav. Pozornost si jistě zaslouží také Bucharova sněhová hlášení, která informovala turisty o aktuálním počasí v našich nejvyšších horách.

Spolupráci, ale také následnou nesnášenlivost mezi Čechy a Němci lze pozorovat na krkonošském vrchu Žalém. V této části líčím neúspěšné pokusy německého Krkonošského spolku o postavení železné rozhledny, ale také postavení rozhledny kamenné, kterou na popud jilemnického odboru postavil hrabě Harrach. Spory panovaly také ohledně pronájmu místní restaurace. Když v roce 1898 restauraci převzal český hostinský, němečtí turisté se místu vyhýbali obloukem. Dodnes nevyjasněné vyhoření restaurace, za které dobový tisk vinil Němce, ještě vyostřilo situaci v Krkonoších.

V poslední části práce jsem se zabýval počátky lyžování v Krkonoších. Díky lyžování do našich nejvyšších hor přicházelo stále více a více turistů. Tohoto faktu si byli vědomi jak Češi, tak Němci a oba národy za chvilku vytvořily svá lyžařská centra. Jednalo se o českou Jilemnici a německé Vrchlabí. Z těchto měst se následně hrnuly nadšené davy dále do Krkonoš. Velkou úlohu nejenom v rozvoji lyžování v Krkonoších hráli představitelé německých spolků.

Práce pokrývá celou řadu aktivity krkonošských turistických spolků před první světovou válkou, jejíž konec přinesl obrovské změny, které se promítly i do oblasti Krkonoš. Za první republiky již nebyly německé turistické organizace ani zdaleka podporovány vládou, jako v předcházejícím období. Naopak

Klub českých turistů se dočkal obrovské pomoci od státu, což dokládají mnoha milionové půjčky a dary. Tato část historie, která nebyla ještě podrobněji zmapována by si zasloužila další výzkum.

Resumé

The aim of my bachelor thesis was to describe the activities of the Czech Tourists Club (in Czech: Klub českých turistů, KČT) in the Giant Mountains before the First World War. The emphasis has been on the interaction of the Club and its units with the Germans in order to find out when and to what extent they cooperated. The work was based on specialized literature, but also on historical sources, including maps, invitations, KČT memorials and articles in the Tourists' Journal and Národní listy daily journal.

In the first part of my work I described how social changes, as well as technological advances, allowed people to travel not only for work but also for the beauties of our country. In the paper I briefly describe the history of the first English and German tourist clubs. These clubs inspired the Czechs, who in return founded Czech Tourist Club. The end of the chapter contains information about the Club's history until the beginning of the First World War.

The largest part of the work is covered by the chapter on the KČT Department in Jilemnice. This for a long time the only unit in the Giant Mountains was created almost immediately after the establishment of the Club, and it enjoyed the support of both the town of Jilemnice and the patron of the Giant Mountains tourism Count Harrach. To outline the atmosphere in the unit, I described in detail the first year of its existence.

In the following chapters I depicted the various activities of the Unit. I discuss in detail the construction activities, especially the construction of tourist roads. The first one was completed in 1892 and the construction of the tourist routes continued in the following years. Network of paths, which the Jilemnice Unit created connected the town with the Giant Mountains. Great emphasis was put on access to the Žalý Hill, which became a Czech tourist bastion in the period before the First World War. The connection between Jilemnice – Žalý – Labská bouda was provided by Šmíd's route, opened in 1901.

I paid a great deal of attention to the lectures, which were often conducted by the school teacher John Buchar, as a great promotional tool for the Giant Mountains tourism. A huge increase in the popularity of these lectures came with the purchase of a projection device, through which the presentations were enriched with photographic images of the Giant Mountains. Photos of Dr. Josef Vejnar were especially popular.

Thanks to the great more and more tourists came to the Giant Mountains. The most popular routes that tourists have published are captured on the map I present in the next chapter. In this part of my work I described the atmosphere of the first trips, but also the beginnings of winter excursions. Buchar's snow reports, which inform tourists about the current weather in our highest mountains, certainly deserve attention.

The cooperation, as well as the subsequent intolerance between the Czechs and the Germans, can be seen on the Žalý hill in Giant Mountains. In this part I describe the unsuccessful attempts of the German Krkonoše Tourist Club to build the iron lookout tower. After the German attempts the Czech asked Count Harrach for help with their project of stone lookout tower, which was built in 1892. The disputes were also about renting a local restaurant. When the restaurant was taken over by the Czech innkeeper in 1898, the German tourists avoided the place. Situation escalated in 1900 when the restaurant burnt to the ground. The press at the time blamed the Germans for constructing the fire, but these accusations could probably never be proven to be true.

In the last section of my thesis I dealt with the beginning of skiing in the Giant Mountains. Thanks to this new sport, more and more tourists came to the Giant Mountains. Both the Germans and the Czech created their own ski centers. Jilemnice became the center for the Czech and Vrchlabí for the Germans.

The bachelor thesis covers a whole range of tourist activities in the Giant Mountains. After the First World War the situation changed. In the period of the First Czechoslovak Republic tourist clubs run by the Germans no longer had the upper hand. This can be seen on the massive donations and big loans given to the Czech Tourist Club by the new government. This period of history deserves a closer look.

7 Seznam literatury

- BARTOŠ, Martin. *Historie krkonošských bud*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2016.
- BRYNDA, Eduard, Jaroslav DOSTÁL a Bohumil PATER. *Padesát let Klubu československých turistů: na paměť padesátého výročí své práce*. Praha: Klub československých turistů, 1938.
- FLOUSEK, Jiří, ed. *Krkonoše: příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2007.
- HAVELKA, Jan. *Z historie organizované turistiky*. V Praze: Klub českých turistů ve spolupráci s asociací TOM, 2011.
- KOLÁČEK, Luboš Y. *Krkonoše: rájem i peklem Obřích hor*. Praha: Regia, 2015.
- KOSINOVÁ, Kristýna. *Cestování před sto lety, aneb, Všude dobře, doma nejlépe: rozvoj českého turismu v kontextu světových výstav ve druhé polovině devatenáctého století*. Praha: Dokořán, 2011.
- KULHÁNEK, Otto. *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha, 1989.
- LUŠTINEC, Jan a Roman KARPAŠ. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Liberec: RK, 2002.
- LUŠTINEC, Jan a Helena REZKOVÁ. *Jilemnice*. Přeložil Tomáš ROZTOČIL. Vlkov: Agentura Regiona - Helena Rezková, 2017.
- LUŠTINEC, Jan. *Jan Nepomuk František hrabě Harrach: (1828-1909)*. Vrchlabí: Správa Krkonošského národního parku, 2006.
- PELC, Martin. *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*. Brno: Matice moravská, 2009.
- Malá encyklopedie turistiky*. Praha: Olympia, 1986
- Studie:**
- BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do roku 1945. In *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*. Trutnov, 2001.
- BAŠTA, Jiří. Cestou pana řídícího III. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2007/12.
- BERGMANOVÁ, Lenka. *Počátky českého turistického zájmu o jihoslovenské země, zejména o pobřeží jadranského moře*. Brno, 2010. Diplomová práce: Masarykova univerzita.
- HORÁČKOVÁ, Ivana. *Vznik a vývoj Českého krkonošského spolku Ski Jilemnice*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta.
- JIRÁSKO, František. *Krkonošský spolek a jeho význam pro poznání regionu*. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší 10*. Semily: Státní okresní archiv Semily, 1997.
- JIRÁSKO, František. *Vlastivědné snahy na Vrchlabsku a Hostinsku a učitelstvo (Němci a Češi)*. In: *Krkonoše Podkrkonoší 22*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově, 2016.
- KNÁPKOVÁ, Petra. *České versus německé ochranné spolky*. In: *Sborník Moravica*. Univerzita Palackého v Olomouci, Moravica 2004.

KORBEL, Tomáš. *Hora Žalý na Harrachovském panství v Krkonoších jako místo paměti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Praha, 2015.

LOKVENC, Theodor. *Krkonošské cesty*. In: *Krkonoše 1998/10*.

PILAŘOVÁ, Eliška. *V českých službách*. In: *Krkonoše 1986/4*.

POUROVÁ, Kateřina. *Hroby významných osobností*. In: *Jilemnice zpravodaj města*. 2006, říjen.

ŠTEMBERK, Jan: *Cestovní ruch a česká společnost na přelomu 19. a 20. století*. In: *Historická sociologie / Historical Sociology*, (2013).

ŠUSTOVÁ, Jana a Kristián RICHTER. *Josef Šír a rod Šírův v Podkrkonoší: literárně-životopisný sborník doplněný o kresby Josefa Šíra, rodokmeny, korespondenci a obrazovou přílohu týkající se příbuzenstva rodu Šírů z Krkonoš*. Praha: J. Šustová a K. Richtera, 2010.

TLUSTÝ, Jaromír. *Zaniklá zahrada horských květin. Historie a tvůrci botanické zahrady u Martinovy boudy*. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2015/4.

VAŠATA, Ondřej. *Nerealizovaný projekt Národní domu ve Vrchlabí z roku 1913*. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. 2015/11.

Publikované prameny:

BUCHAR, Jan. *Bucharovy výlety do Krkonoš: s podrobnou mapou Krkonoš v barvách a nejnovějším rozhledem se Sněžky*. V Jilemnici: Edvard Faste, 1911.

DURYCH, Václav et al. *Krkonoše: cestopisné kresby Václava Durycha*. V Pardubicích: Nákladem Eduarda Kmínka, 1898. 162 s.

GUTH-JARCOVSKÝ, Jiří. *Turistika – turistický katechismus*. Praha: nakladatelství Basket, 2003.

KARDA, Rudolf. *Popis Krkonoš: a výletní cesty s mapkou*. v Jilemnici: Sjezdový výbor Krakonoše, 1885.

KEJMAR, Jiří L. *Sport na lyžích*. V Praze: Alois Hynek, 1911. Pestrá knihovna zábavy a kultury.

Mapy:

SEMÍK, Matěj a AMBROŽ, J. *Krkonoše: Podrobná mapa pro turisty a lyžaře*. Praha: V. Neubert a synové, [1926]. 1 list.

Archivní prameny:

Krkonošské muzeum Jilemnice. *Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Památník českých turistů na Žalém*. Odbor KČT v Jilemnici, 1891 – 1894.

Krkonošské muzeum Jilemnice. *Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Zápisník výletů Spolku Ski v Jilemnici*.

Krkonošské muzeum Jilemnice. *Fond Krkonošského muzea KRNAP v Jilemnici. Protokoly jilemnického odboru KČT*.

Periodika:

Časopis turistů. Praha: Klub českých turistů, 1889-1948.

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 1861-1941.